

Universitetet
i Stavanger

DET HUMANISTISKE FAKULTET

MASTEROPPGAVE

Studieprogram:

MSP MAS

VÅR semesteret, 2009

Åpen/ konfidensielt

Forfatter: LESLIE HEIBERG
CHRISTERSON

Grethe A. Christensen
(signatur forfatter)

Faglig ansvarlig

Veileder: MARGUNN MOSSIGÉ

Tittel på hovedoppgaven: LÆREFORSTÅELSE OG BEGREPSFORSTÅELSE HOS
ELEVER PÅ 5. TRINN I LESING AV LÆREBOKTEKST I SAMFUNNSFAG

Engelsk tittel: READING COMPREHENSION AND WORD KNOWLEDGE IN

FIFTH GRADE STUDENTS WHEN READING SCHOOL TEXTS IN SOCIAL STUDIES

Emneord:

LÆREFORSTÅELSE
BEGREPSFORSTÅELSE
LÆREBOKTEKST

Sidetall: .....70.....
+ vedlegg/annet: ...9.....

Stavanger, 22.05.09
dato/år

Sammendrag

Bakgrunn og formål

Bakgrunn for oppgaven var interessen for elevers leseforståelse og begrepsforståelse når de leser fagtekster. Kunnskapsløftet -06 har økt fokus på lesing i alle fag, og alle lærere blir med dette leselærere. Med dette økte fokuset på lesing, ble det viktig for meg å finne ut i hvilken grad elevene kan hente ut mening fra fagtekstene de jobber på i undervisning og i leksearbeid. Utvalget er fra femte trinn. Bakgrunnen for dette, er den økte mengden med tekst elevene opplever i overgangen fra de første fire årene til siste del av barneskolen. I tillegg blir tekstene da mer abstrakte, og det kreves at elevene kan svare på spørsmål fra teksten.

Problemstilling og forskningsspørsmål

Med dette utgangspunktet utledet jeg følgende problemstilling;

I hvilken grad har elever i femteklasse leseforståelse og begrepsforståelse i lesing av ukjent læreboktekst? Og, i hvilken grad har begrepsforståelsen betydning for leseforståelsen?

Problemstillingen valgte jeg å dele inn i tre forskningsspørsmål;

1. I hvilken grad har elevene leseforståelse for ukjent læreboktekst?
2. I hvilken grad har elevene ordforståelse når de leser ukjent læreboktekst?
3. Hvilken betydning har begrepsforståelse i leseforståelsen når elevene leser ukjent læreboktekst?

Metode

I oppgaven er det brukt en kvalitativ tilnæringsmetode; et intervju med tolv elever fra femte trinn. Elevene ble i intervjuet; bedt om å gjøre seg kjent med en tekst fra eget læreverk, gjengi innholdet fra disse sidene, svare på kontrollspørsmål og svare spørsmål om begrep hentet fra teksten.

Resultater

Resultatene viser en tydelig samvariasjon mellom leseforståelse og begrepsforståelse. Vi ser at åtte av undersøkelsens elever har en leseforståelse og begrepsforståelse på et nivå som kan indikere selvstendig arbeide med tekst som problematisk. Disse elevene viste i studien liten grad av strategier for å finne svarene, og i stor grad viste de begrenset evne til å gå tilbake til

læreboka og finne svarene. Utvalget er lite, og ikke nødvendigvis representativt. Det er i metodedrøftingen pekt på ulike forhold som kan gjøre resultatene tilfeldige. Likevel er det interessant å se at resultatene for leseforståelse i så høy grad samsvarer med de for begrepsforståelse.

Forord

Med dette ender en krevende og intensiv periode. Denne oppgaven har jeg ikke vært alene om, selv om jeg har skrevet den selv. Jeg vil takke mine nærmeste for all mulig støtte og motivasjon. Takk til min veileder, Margunn Mossige ved lesesenteret i Stavanger, for inspirasjon og entusiasme for studien. Sist men ikke minst vil jeg takke alle lærerne og elevene som så villig stilte opp for at oppgaven skulle bli et faktum.

Det har vært en veldig lærerik periode, der jeg har gjort mange gode erfaringer som jeg vil ta med meg videre. Arbeidet med oppgaven har inspirert meg til å jobbe videre med leseforståelse og begrepsforståelse i all undervisning.

Innhold

Sammendrag.....	1
Forord.....	3
Innhold	4
Tabelliste og figurliste.....	6
1. Begrunnelse for valg av oppgave	7
1.1 Oppgavens oppbygging.....	10
2. Teori	11
2.1 Hva er lesing	11
2.1.1 Hva er leseforståelse	13
2.2 Ordforråd	19
2.2.1 Hva er et ord	20
2.2.2 Ordkunnskap	22
2.2.3 Metaforer.....	25
2.3 Lesing av lærebok.....	26
3. Presentasjon av metode	30
3.1 Utvalg.....	30
3.2 Sammenligning av innholdsgjengivelse og kontrollspørsmål	31
3.3 Intervjuguiden	32
3.3.1 Spørsmålene til teksten i intervjuguiden	33
3.3.2 Spørsmålene til ordene i intervjuguiden	34
3.4 Metodevalg.....	36
3.5 Veien fram til gradering av elevenes kunnskaper	38
3.5.1 Fra teoretisk begrep til målbare variabler: hvordan måle leseforståelse	39
3.5.2 Analyseverktøy brukt for å måle leseforståelse: innholdsgjengivelse.....	39
3.5.3 Analyseverktøy brukt for å måle leseforståelse: kontrollspørsmål	40
3.5.4 Fra teoretisk begrep til målbare variabler: hvordan måle begrepsforståelse.....	41
3.5.5 Analyseverktøy brukt for å måle begrepsforståelse	42
3.6 Forskningsetisk refleksjon og valg	44
3.7 Prosedyre for innsamling av data	44
3.8 Bearbeiding av data	45
3.9 Undersøkelsens troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet.....	45
3.9.1 Troverdighet.....	45
3.9.2 Bekreftbarhet.....	46
3.9.3 Overførbarhet.....	47
4. Resultater.....	48
4.1 I hvilken grad har elevene leseforståelse	48
4.2 I hvilken grad har elevene begrepsforståelse.....	52
4.3 Betydning av begrepsforståelse i leseforståelsen.....	54
5. Drøfting av resultatene	58
5.1 I hvilken grad har elevene leseforståelse?	58
5.1.1 Leseforståelse på nivå 1	58
5.1.2 Leseforståelse på nivå 2	59
5.1.3 Leseforståelse på nivå 3	60
5.1.4 Oppsummerende drøfting om leseforståelse	62
5.2 I hvilken grad har elevene ordforståelse?.....	63
5.3 Betydningen av ordforståelse for leseforståelsen.....	66
6. Drøfting av metode.....	68
6.1 Drøfting av egenutviklet måleapparat.....	69

6.2 Drøfting av måleapparat og utvalg av elever	70
6.3 Sammenligning av begrepsforståelse og leseforståelse	71
6.4 Intervjuene og mulige feilkilder	71
7. Avslutning	73
Vedlegg	81

Tabelliste og figurliste

Tabelliste

Tabell 1: Oversikt over resultater på leseforståelse inndelt i PIRLS(2006) nivå.....	47
Tabell 2: Oversikt over resultater på begrepsforståelse.....	49
Tabell 3: Oversikt av undersøkelsens resultater.....	51

Figurliste

Figur 1: Leseforståelse sammenlignet med begrepsforståelse.....	52
Figur 2: Kontrollspørsmål sammenlignet med begrepsforståelse.....	52
Figur 3: Lesetid sammenlignet med leseforståelse.....	53
Figur 4: Lesetid sammenlignet med begrepsforståelse.....	54
Figur 5: Innholdsgjengivelse sammenlignet med kontrollspørsmål.....	67
Figur 6: Leseforståelse sammenlignet med resultater på nasjonale prøver.....	69

1. Begrunnelse for valg av oppgave

Dagens samfunn bærer preg av en ny måte å se på leseferdighet. Dette gjenspeiles også i kunnskapsløftet 2006. Det er ikke lenger snakk om en har leseferdighet eller ikke, men hvilken type ferdighet man skal ta i bruk til enhver tid og i møte med en ny tekst. Skaftun (2006) beskriver det som langt på vei en klisjé at barns og voksnes leseferdigheter blir dårligere. Det er imidlertid en realitet at det settes stadig større krav til disse ferdighetene, i takt med den økende grad av skrift og informasjon man forventes å få med seg.

Mitt utgangspunkt var interessen for elevenes leseforståelse når de leser fagtekster, og hva de forstår av begrepene som blir brukt i fagtekstene. Av egen erfaring hadde jeg sett at flere elever strevde med å tilegne seg de nye begrepene, samtidig som de skulle rekke over en stor mengde tekster. Erfaringen fra skolen gjorde meg interessert i å finne ut mer om hvor mye elevene faktisk husker, kan gjengi og forstår av innholdet i tekstene de leser på skolen. Leseforståelsen er uhyre viktig når det kommer til å løse oppgaver med teksten som bakgrunn, å kunne formidle det en leser, samt å kunne bruke informasjonen man leser i andre sammenhenger, utvide kunnskapen og nyansere den. Laberg (i Helgevold og Engen, 2006) referer til Torvatn (2003), som har studert hva elever oppfatter når de leser lærebøker. I disse studiene har hun kommet fram til at lærebøkene bruker for abstrakte begreper som de ikke forklarer, at det er for mange begreper og at det generelt er for lite forklaringer til brukte begreper. Laberg har tatt for seg et utvalg av lærebøker for å finne ut noe om antall begreper det forventes at elevene lærer seg. Læreverket fra Saga til CD bruker om lag 350 litterære begrep, hvor 50 til 100 av dem kan være kjent fra barnetrinnet. Det vil altså si at i løpet av ungdomskolen forventes det at elevene lærer seg et sted mellom 250 og 300 nye begrep, og det i bare ett fag. Dette eksempelet er fra ungdomstrinnet, men det vil være rimelig å anta at elevene skal lære mange begrep også på barnetrinnet.

På barneskolens første fire år, er det fokus på å lære seg å lese. På trinn fem til syv beveger en seg mot å lese for å lære. Tekstene blir i denne overgangen mer abstrakte, og det forventes i større grad at elevene skal hente ut mening. Dette skal en så kunne formidle skriftlig eller muntlig, ofte med egne formuleringer. Med dette skapes større og endrede krav til leseferdighet, og til prosessering for å formidle kunnskapen man skal ha oppnådd ved å lese teksten.

Jeg vil undersøke i hvilken grad elevene har leseforståelse og begrepsforståelse når de leser en læreboktekst. I tillegg vil jeg undersøke i hvilken grad begrepsforståelse til elevene har betydning for leseforståelsen. Med tanke på det store antallet begrep elevene forventes å ha kunnskap om, den økte mengden tekster, samt det at tekstene blir mer abstrakte og forventningene til forståelsen av tekstene øker, antar jeg at det særlig for elever med svake leseferdigheter, kan være effektivt med en begrepstilnærmet lesing. Elevene lærer seg begrepene som tekstene handler om, for så å lese tekstene. Jeg tror elevene på denne måten vil oppleve bedre flyt og forståelse. Dette både fordi de vet hva teksten handler om, og de har forståelse for de sentrale begrepene i teksten. I oppgaven har jeg valgt femte trinnet nettopp fordi elevene da vil være i overgangen mellom det å lære å lese til lesing for å lære. Elevene vil på dette trinnet også oppleve et sterkere fokus på forståelse av teksten. Tekstmengden øker og blir mer abstrakt. Jeg har valgt samfunnsfag, ettersom dette er et fag med mange begrep som er flettet i hverandre. Å få kunnskap om begrepene, vil også innebære å se sammenheng mellom begrepene, og nyansene i språket..

Overgangen fra de første fire årene på barneskolen til de neste tre, kan være en stor utfordring for mange elever. Det å skulle tilegne seg mange nye begreper raskt ved å lese selv, kan for noen være så vanskelig at de faller fra i forhold til lesing og lesing. Amerikansk faglitteratur omtaler "fourth grade slump" (Andreassen i Bråten, 2007). Dette er ment å skulle illustrere hvor vanskelig det kan oppleves for en del elever det å tilegne seg kunnskap fra det man selv leser.

I oppgaven har jeg brukt PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) (Mullis mfl., 2006) gradering av leseforståelse som omfatter fire nivå. Hvert av disse nivåene har kriterier til spørsmål om tekst der man måler leseforståelsen, fra det laveste nivået som går ut på å finne svaret i teksten, til det fjerde nivået som går ut på å vurdere språk og virkemidler i teksten. Det vil si at man kan ha leseforståelse på ulike nivå. Leseforståelse handler imidlertid også om at elevene skal kunne bruke det de leser, lage mening ut av tekstene og lære. For å kunne bruke må man kunne gjengi, og for å lære må man kunne gjengi. Hvis elevene ikke husker det de har lest, blir det problematisk å bygge ny kunnskap på det de leser, og å hente fram forkunnskaper.

Det er ikke uvanlig at elevene får til lekse å bli kjent med en læreboktekst, og svare på spørsmål fra teksten. En bruker ofte kontrollspørsmål som sjekker at de har fått med seg

innholdet. Denne arbeidsmåten kan være problematisk, spesielt for svake lesere som har vanskelig for å tilegne seg stoff ved å lese det selv. Vi kan tenke oss situasjoner der elevene leter etter svarene på spørsmålene i teksten, i stedet for å lese og forstå teksten, for så å svare på spørsmål. Det er kanskje ikke så rart at elevene velger denne framgangsmåten, hvis gjennomgangen av teksten foregår slik at læreren sjekker at elevene har svart på spørsmålene.

Det er enighet om at ordforråd er en viktig delferdighet i lesingen. En rekke studier viser sammenheng mellom ordforråd og leseforståelse. Imidlertid er det lite forskning på i hvilken grad ordforrådet har betydning for leseforståelsen. The National Reading Panel (2000) har oppsummert det man vet om undervisning i begreper. Der konkluderer de blant annet med at det er behov for en direkte instruksjon i de begreper man trenger for en å lese en gitt tekst.

Hva er så et godt ordforråd? Er det å kunne gi en definisjon av ordet, bruke det i en setning, eller se det i sammenheng med andre ord? Er et godt ordforråd kunnskap til å gi ordet mening i en kontekst, eller å ha hørt om ordet før? Ordkunnskap er en sammensatt ferdighet, og man blir aldri utlært. Det finnes stadig nye nyanser, sammenhenger med andre ord og annen kunnskap om begrepene man kan lære seg. I tillegg kommer aspektet med å forstå og å kunne bruke reseptivt og ekspressivt ordforråd. Noe som vil si at man har enda mer kunnskap om ordene, slik at man selv kan ta i bruk ordet på nye måter og i nye kontekster. Et godt ordforråd har sammenheng med å lese godt. Denne sammenhengen er noe jeg vil se nærmere på videre i oppgaven. Med denne bakgrunnen kom jeg fram til følgende problemstilling;

I hvilken grad har elever i femteklasse leseforståelse og begrepsforståelse i lesing av ukjent læreboktekst? Og, i hvilken grad har begrepsforståelsen betydning for leseforståelsen?

For å besvare denne overordnede problemstillingen utledet jeg tre forskningsspørsmål som jeg ønsket å få svar på;

I hvilken grad har elevene leseforståelse for ukjent læreboktekst?

I hvilken grad har elevene ordførståelse når de leser ukjent læreboktekst?

Hvilken betydning har begrepsforståelse i leseforståelsen når elevene leser ukjent læreboktekst?

1.1 Oppgavens oppbygging

Denne oppgaven handler om leseforståelse og ordforståelse hos en gruppe femteklassinger i møte med en ukjent tekst fra eget læreverk. I oppgaven ville jeg finne ut hvor mye elevene forsto fra en tekst i samfunnsfag de hadde hørt og selv fikk gjøre seg kjent med. Jeg ville undersøke deres ordkunnskaper, og i hvilken grad de var i stand til å hente frem de sentrale delene av en teksten de hadde lest.

Oppgaven består av seks deler; innledning, teoridel, metode, resultatdelen, resultatdrøfting, metodedrøfting og avslutning. I teoridelen vil jeg redegjøre for oppgavens teoretiske referanseramme. Metodedelen tar for seg den forskningsmetodiske tilnærmingen som er brukt ved gjennomføringen av den empiriske undersøkelsen. I resultatdelen vil jeg gjøre rede for undersøkelsens resultater med utgangspunkt i forskningsspørsmålene over. Resultatdrøftingen går nærmere inn på funnene i lys av teorien. Jeg foretar metodiske refleksjoner i metodedrøftingen. Avslutningsvis, vil jeg oppsummere de viktigste resultatene fra undersøkelsen, og eventuelle uopklarte spørsmål som kan si noe om behovet for videre forskning.

2. Teori

I det følgende kapittel vil jeg redegjøre for den teoretisk referanserammen for oppgaven. Jeg ønsker å få fram hva lesing og leseforståelse er. I kapittelet vil jeg søke å belyse ordforståelse, og hvilke kunnskaper man trenger om ord til leseforståelsen. Jeg vil ta for meg lesing av fagtekst, og belyse faktorer som spiller inn i leseforståelsen av fagtekst.

2.1 Hva er lesing

Det er enighet om at lesing handler om to grunnleggende ting, den tekniske siden som er avkodning og den siden som krever kognitive ressurser, forståelsen (Høien og Lundberg, 2000). Elbro (2006:19) definerer lesing som: "(...)at genskabe et forestillingsindhold på basis af identifikation av tekstens ord og forhåndskenskab til tekstens begrebsverden." Elbro skriver videre at å forstå en tekst, er å komme fram til en oppfatning om meningsinnholdet i den. Måten man gjør det på, er å oppfatte de trykte ord og tolke dem i lys av forkunnskap. Det vil si at man bygger ny kunnskap på den kunnskapen man allerede har. Med dette utgangspunktet, er leseren på mange måter avhengig av det hun allerede vet. En leser som har mye forkunnskaper og evnen til å hente dem fram, har større potensial til å bygge mer nyansert kunnskap, enn en med lite forkunnskaper og dårlig evne til framhenting.

For å kunne skape en oppfatning om meningsinnholdet i teksten og de begrepene som blir brukt, er det viktig med ordkunnskap. The National Reading Panel (2000) konkluderer blant annet med at det er nødvendig med fokus på ordforrådet, begrepene i teksten, for å skape bedre leseforståelse. Det er viktig at elevene får spesifikk instruksjon i begreper til en gitt tekst, at begrepene blir gjentatt i ulike kontekst, og at begrepene er av en slik art at elevene vil kunne finne dem igjen i mange ulike tekster og sammenhenger. På denne måten vil elevene kunne få et rikere og mer nyansert ordforråd der de ser sammenheng både mellom samme ord i ulike kontekster, og at ulike ord har sammenheng. Panelet viser også til funn som tilsier at en stor del av ordforrådet læres når man gjør andre oppgaver enn å lære nye ord. For eksempel vil elever i en matlagingstime kunne lære mange nye ord i nye kontekster i forbindelse med samtale om oppgavene de utfører.

Har denne kunnskapen fått noen konsekvenser for undervisningen i skolen, eller i Kunnskapsløftet? I Kunnskapsløftet 2006 (K-06) finner man flere ulike beskrivelser av lesing. Det er en grunnleggende ferdighet i flere fag enn norsk. I K-06 er lesing beskrevet som en

grunnleggende ferdighet i matematikk, da regnes lesing som det å skape mening av tabeller, formater, diagrammer og lignende. Samfunnsfaglig lesing beskrives som det å aktivt søke kilder og være kritisk til hva de forteller oss. Det vil si at alle lærere skal lære elevene å lese. Denne oppgaven handler om i hvilken grad elevene klarer å hente ut mening av de fagtekstene de leser, og hvilken betydning deres ordforståelse har for leseforståelsen.

Ivar Bråten (2007:11) beskriver leseforståelse som det å ”(...) utvinne og skape mening ved å gjennomføre og samhandle med tekst”. Roe (2008) skriver om leseforståelse som nøkkelen til å få kunnskap, informasjon eller opplevelser i møte med ulike tekster. The International Association for the Evaluation of Educational Achievement (IEA) stod i 1991 bak PIRLS, den første internasjonale leseundersøkelsen som Norge deltok i. PIRLS hadde som mål å kartlegge elevens leseforståelse. Deres utgangspunkt var at vi leser av to grunner, for fornøyles skyld, og for å finne kunnskap eller informasjon. I PIRLS finner man følgende definisjon av lesing:

”Reading literacy is defined as the ability to understand and use those written language forms required by society and/or valued by the individual. Young readers can construct meaning from a variety of texts. They read to learn, to participate in communities of readers in school and everyday life, and for enjoyment”.

(van Daal mfl., 2007:12)

Denne definisjonen viser en bred forståelse av hva lesing er. Det er alt man trenger for å klare kravene som de ulike fagene stiller til lesing, det være seg tekster, tabeller, diagrammer, kart eller lignende. I tillegg kommer selvsagt lesing for fornøyles skyld. I min oppgave har jeg fokus på at eleven skal hente inn kunnskap eller informasjon, da jeg vil finne ut hva elevene kan gjengi av en fagtekst i samfunnsfag. I den forbindelse har jeg latt eleven lese fra eget læreverk i samfunnsfag, der det er brukt både bilder, grafisk framstilling av informasjon, kart og tekstbobler med viktige stikkord fra teksten. For at elevene skal få en best mulig forståelse av innholdet i teksten, er det viktig at de behersker alle disse formene for lesing. Lesing beskrives gjerne som fundamentet for akademisk suksess (Graves 2006). Denne beskrivelsen er spesielt aktuell med K-06, der en setter fokus på lesing i alle fag.

2.1.1 Hva er leseforståelse

I følge Bråten (2007) har begrepet leseforståelse som to viktige komponenter i seg. Det handler for det første om å finne den meningen som forfatteren prøver å formidle til leseren. Samtidig må leseren prøver å veve denne informasjonen, inn i sitt eget nett av kunnskap, altså knytte ny kunnskap med gammel kunnskap. Her kan leseren oppleve både at ny kunnskap erstatter gammel kunnskap. Ny kunnskap kan også bli et tillegg til gammel, på den måten at begrepene blir utvidet med flere nyanser, eller at leseren ser sammenhenger mellom flere begrep. Det kan også tenkes at leseren får utvidet sin bredde av kunnskap, noe som kan føre til en dypere innsikt.

Vellutino (2003) beskriver ulike faktorer som gir den variasjonen av leseforståelse vi opplever; muntlig språk, kognitive evner, forkunnskaper, kunnskap om skriftspråk, forståelsesstrategier, lesemotivasjon.

Det muntlige språket er viktig fordi det også handler om å forstå språk. Å ha et godt ordforråd, å forstå ordene i teksten er essensielt for leseforståelsen. I hvilken grad eleven skjønner innholdet, handler også om i hvilken grad eleven skjønner ordene og har et nettverk av ord som henger sammen og sånn sett gir en dypere mening. Andre viktige faktorer i det muntlige språket, er gode grammatikalske kunnskaper, språklig bevissthet og forståelse av hva som er grammatikalsk akseptert, og pragmatisk bevissthet. En god verbal hukommelse, som hjelper til å hente fram meningsfulle ord og setninger, vil i muntlig språk være veldig viktig. I dialog med andre, er det viktig at man raskt klarer å oppfatte hva andre sier, og så kan respondere på dette.

Vellutino(2003) viser også til noen ikke-språklige kognitive evner som har betydning for leseforståelse. Å ha evne til en vedvarende oppmerksomhet selektivt rettet, vil indikere sammenheng med læring og forståelse. Denne oppmerksomheten er spesielt viktig i forbindelse med lesing og forståelse, da det er forventet at elevene konsentrerer seg over tid om en aktivitet. I følge Bråten (1997) vil ofte gode leser danne seg et indre forestillingsbilde av teksten de leser, og han argumenterer for at elever som har god visuell forestillingsevne vil ha bedre forståelse. Dette fordi de indre bildene vil være til hjelp når en skal hente opp teksten, og de kan gi en bedre forståelse av hva de har lest. Generell intelligens blir av Vellutino (2003) vist til som en faktor som har betydning for leseforståelsen. Bråten(2007:60)

har stilt spørsmål til om denne faktoren kan kalles ikke-språklig, da intelligenstester krever mye språklig kompetanse i for eksempel deltester som måler ordforråd og språklig begrepsforståelse.

Når det gjelder forkunnskaper, hevder Bråten (2007) at hva eleven får ut av å lese teksten, for en stor del har med hva eleven kan om innholdet i teksten fra før. De fant at det sannsynligvis ikke er noen annen enkeltfaktor som avgjør hvor godt en person husker eller forstår det de leser.

Det er mange likheter mellom muntlig og skriftlig språk, og som tidligere nevnt er det en klar fordel å ha kunnskap om muntlig språk for å oppnå en bedre leseforståelse. Likevel er det forskjeller. For eksempel er ikke skriftlige tekster så orientert om her og nå, og de er ikke like ofte personlige og spontane som muntlig språk. Skriftspråket er også i følge Bråten (2007) ofte mer planlagt og har en klarere framdrift. Når vi leser en tekst er det ofte ikke mulig å spørre forfatteren hva han eller hun har ment, eller komme med oppfølgingsspørsmål på det som er uklart. Det er derfor nødvendig å være mer nøyaktig og klar i skriftlig språk. Det er forskjeller i skriftlig språk både når det gjelder struktur, språk og organisering i de ulike sjangrene. Dette gjør at skriftspråket ikke alltid kan sammenlignes, og de ovennevnte elementene i skriftspråket gjelder ikke for alle skriftlige tekster.

Bråten og Samuelstuen 2005 (referert i Bråten 2007) omtaler ulike forståelsesstrategier. Hukommelsesstrategier brukes til å huske teksten ved for eksempel å lese deler om igjen, skrive nøkkelord eller overskrifter til avsnitt i teksten. Organiseringsstrategier brukes til å skape oversikt over informasjonen, for eksempel ved bruk av tankekart, begrepskart eller kart over årsak - virkning. Elaboreringsstrategi brukes for å integrere den nye kunnskapen inn i bakgrunnskunnskapen. Dette gjøres for eksempel ved å sammenligne den nye tekster med det en tidligere har lest, eller lage skjema over hva en vet fra før og hva nytt en har lært fra teksten. Bråten og Samuelstuen 2005 (referert i Bråten 2007) skriver også om er overvåkingsstrategier. Disse skal hjelpe eleven til å kontrollere og evaluere om han eller hun forstår, og å velge riktig strategi for å oppnå leseforståelse.

Elbro (2006) skiller ikke mellom lytteforståelse og leseforståelse. Han skriver i stedet om en språkforståelse som innebærer både lytting og lesing. I denne benevnelsen, språkforståelse, legger han til at avkoding er noe som kun skjer i lesing av en tekst, fordi man ikke avkoder

når man lytter til en tekst. Lesenivået bestemmes av avkodingen og språkforståelsen, og Elbro er opptatt av å se leseferdighet som er produkt av disse to faktorene. Om en av faktorene mangler, vil også produktet, språkforståelsen, mangle. I sin tolkning av begrepet språkforståelse viser han også til andre faktorer som er avgjørende for om en leser oppnår forståelse, blant annet motivasjon, tekstens visuelle utforming og om leseren er trøtt.

Snow (i Sweet & Snow, 2003) setter forståelsen inn en kontekst der leseren, teksten og aktiviteten settes i sammenheng i den sosiokulturelle konteksten. Leserens har med seg kognitiv kapasitet, kunnskap og erfaringer. I følge Snow (i Sweet & Snow, 2003) avhenger all leseforståelse av teksten som leses og aktiviteten leseren bruker. Teksten er alt som leses, på ark eller elektronisk. Det er viktig at teksten har en god struktur. Tekster som forutsetter bakgrunnskunnskap som eleven ikke har, er vanskelig å forstå. Aktiviteten deles inn i tre dimensjoner;

- hvorfor leseren leser, det kan for eksempel være en bakeoppskrift der målet er å finne ut hvilke ingredienser man skal putte i, mengde og i hvilke rekkefølge. Teksten kan være en skjønnlitterær tekst der målet er underholdning, og man kanskje leser for å slappe av og drømme seg vekk.
- prosessen, hvilken mental prosess som foregår når man leser. I noen tilfeller opplever leseren i prosessen at de lærer noe nytt, at de utvider gamle skjema med ny og mer utdypende kunnskap. Det kan også hende at leseren får ny innsikt som gjør at hun forkaster det hun tidligere trodde. I enkelte tilfeller kan leseren oppleve å ikke skjønne teksten, de forstår kanskje ikke meningen med å lese. Andre ganger er teksten vanskelig tilgjengelig fordi den krever et for høyt kognitivt nivå til å skjønne den, eller den krever en interesse for noe som ikke finnes hos leseren.
- konsekvenser av lesingen, hva leseren erfarer og lærer mens han leser. I møte med en tekst der leseren opplever at ens skjema blir utvidet med ny kunnskap, eller at tidligere kunnskap blir forkastet, vil det for enkelt lesere oppleves som et steg framover. Det har vært en utvikling, og leseren kan nå se seg i stand til å lese flere og kanskje mer utfordrende tekster fordi han har opplevd mestring, og kanskje fått motivasjon til å stadig utforske nye og spennende tekster. For lesere som har opplevd en tekst som utilgjengelig og som ikke har forstått innholdet, vil det kunne oppleves vanskelig å lese lignende tekster som kanskje også vil gi dem en følelse av utilstrekkelighet. I noen tilfeller endrer konsekvensen av lesingen seg. En elev som leser en novelle om den kalde krigen for å underholde seg, kan oppleve å lære noe.

Den sosiokulturelle konteksten er noe leserne både selv er med å forme og den former også leseren. Snow (i Sweet & Snow, 2003) skriver at hva leseren tenker om seg selv og sin lesing, den verdien lesingen har, hvilke tekster som er tilgjengelige og om de er verdt å lese, samt hvordan leseren leser tekstene, er sosiokulturelt forankret. For eksempel vil det kanskje ikke være så viktig for en elev som tenker at skolegang ikke betyr så mye for ham fordi han vil jobbe med noe praktisk, å skulle lese tekster for å lære seg ulike fag. Derimot vil det for en som er svært opptatt av skolen, og kanskje har akademisk bakgrunn, sannsynligvis være av større verdi. Da vil ofte tekstene som hun møter i skolen også være mer tilgjengelige, fordi det er kjent fra hjemmeforhold og kulturen elevene befinner seg i.

Teoriene om leseforståelse til blant andre Bråten (2007), Elbro(2001) og Roe (2008), kan plasseres i den kognitive tradisjonen fordi det her handler om den forståelsen av tekst som foregår hos den enkelte leser. Teoriene til blant andre Snow (i Sweet & Snow, 2003) kan plasseres i den sosiokulturelle tradisjon da de henvender seg til hvilken betydning den enkeltes leseforståelse har i sosial interaksjon. Den sosiokulturelle forståelsen av leseforståelse er opptatt av hvilken betydning leserens forhold til egen lesing og verdi av å lese ulike tekster, har påvirkning for interaksjon med omverden.

En teori om forståelse, som man kan si nærmer seg et slags brytningspunkt mellom den kognitive og den sosiokulturelle tolkningen av leseforståelse, er skjemateorien. Denne teorien fordrer at man må forholde seg til leser, kontekst og tekst, i tillegg til samspillet mellom disse faktorene for å skjønne hva leseforståelse handler om. Denne teorien er mer innrettet på hva leseren erfarer i sosiale relasjoner og så har med seg "hjem", til sin egen tolkning og egne skjema. Den sosiokulturelle tolkningen av leseforståelse er mer innrettet på individets leseforståelse rettet mot bruk i sosial interaksjon, mens i skjemateorien er det større fokus på hva individet erfarer i interaksjon med andre og så utvider eget skjema med.

Skjemateorien er kognitiv, men også her skal en ut i den sosiale verden, og man tar med seg forkunnskapene sine i det sosiale samspillet og lærer i den sosiokulturelle kontekst. Skjema handler også om hvordan verden er innrettet, dermed kan man argumentere for at i skjemateorien er ikke individene avskilt fra resten av verden i sin læring, men befinner seg i den sosiokulturelle konteksten med sine forkunnskaper. Sammen med andre individer som har

sine forkunnskaper, skaper de kanskje ny kunnskap som bygger på deres samlede forkunnskaper

Anderson og Pearson (1984) bruker begrepet skjema for å forklare hvordan en tekst som blir presentert for ulike lesere, kan oppfattes veldig forskjellig basert på kunnskaper og referanser fra egne erfaringer. Austad (2003) bruker denne teorien om skjema til å beskrive utgangspunktet for forståelse som den ytre teksten som er lik for alle, altså at ordene man avkoder er de samme. Men i det man begynner å lese, danner man seg en indre representasjon av teksten, en egen indre tekst der man tolker det skrevne inn i sin egen ramme, eller sitt eget skjema av erfaringer og kunnskap.

Skjemateorien ble tidlig tatt i bruk av kognitive teoretikere, den kalles ofte en kognitiv teori fordi den har med menneskets tenkning å gjøre, kognisjon. I følge Austad (2003) var Bartlett den første til å knytte skjemateorien til forståelse av tekst på 1930-tallet. Han skriver videre at skjemateorien sier noe om hvordan kunnskap lagres og hentes fram igjen. Kunnskap lagres i nettverk, den henger sammen med annen kunnskap. Vi har lagret kunnskap som en helhet, for eksempel situasjoner og handlingssekvenser. Austad (2003) skriver at kunnskap kan være lagret i abstrakt og generalisert form, og at skjema oppfattes som teorier om hvordan verden fungerer.

Denne kunnskapen innebærer alle våre erfaringer som så settes i et system, der alle lignende situasjoner blir samlet til et stort minne. Et eksempel kan være julefeiring, med hvordan man pynter i huset og treet, på julaften spiser man en spesiell rett og deler presanger med hverandre. Dette utgjør det generaliserte og abstrakte minnet om julefeiring. Man husker ikke alle de konkrete og spesielle situasjoner som har skjedd, men man har et slags generalisert minne om hva som skjer i denne situasjonen. På samme måte gjelder det erfaringer. Når man erfarer noe, puttes det inn i skjema, som blir endret og kanskje mer nyansert. Vi gjør erfaringer som kan forkaste deler av skjema eller som gjør at vi bygger opp delskjema. De gamle skjemaene blir stadig utvidet og vi opplever å få nye skjema, fra erfaringer som er ulike alle tidlige erfaringer.

Austad (2003) refererer til Elbro (1986) som beskriver hvordan skjemaene våre hjelper oss til å danne den egne indre teksten når vi leser. Ved hjelp av skjemaene kan vi forvente hva som skjer, kjenne igjen det som kommer og gjenkalle det vi har lest. Desto bedre våre skjema

stemmer overens med teksten, desto bedre kan leseren se for seg den situasjonen som teksten formidler. En leser som ikke har erfaring snø, og som leser en tekst om en dag i akebakken, kan vanskelig se for seg et indre scenario med de situasjonene som teksten prøver å formidle. En leser som derimot selv har vært i akebakken har skjema for dette og kan bygge opp en indre tekst. En leser som har disse erfaringene, kan gjøre egne inferenser i teksten. Dette er å lage sammenheng mellom tekst og indre bilde. Noen inferenser er nødvendig for at man skal forstå en tekst. I en tekst om akebakken, vil det være vanskelig å skjønne hva en kjelke er hvis man ikke vet at det er noe man bruker til å ake med. Det er også tilleggsinferenser som hjelper leseren til et mer helhetlig og fyldigere opplevelse med teksten. Det å tenke seg at ungene i akebakken skrålte og lo på vei ned bakken på kjelken, vil kunne gi leseren en medskapende rolle og skape en mer aktiv prosess for leseren i samspill med teksten i egen utforming av den.

Ulike tekster har ulike trekk som gjør dem gjenkjennelige for lesere og som kan hjelpe leseren til å forvente hva som kommer og hvordan det er forventet at man skal lese teksten. For eksempel vil en rutetabell for buss måtte bli lest på en ganske annen måte enn en bruksanvisning for en mobiltelefon. Begge tekstene vil formidle noe, og begge tekstene er del av skjema eller blir til nye skjema for leseren. I det første eksempelet med busstabellen er man ofte ute etter spesifikk informasjon som er en liten del av hele tabellen, man trenger ikke lese den fra perm til perm. Med en bruksanvisning kan det være lurt å lese fra perm til perm for den vil ha en struktur som forteller brukeren steg for steg hvordan gå fram, og hvis man hopper over deler av anvisningen vil man miste innholdet fordi det henger sammen med det foregående. Austad (2003) beskriver et trekk som kjennetegner en tekst, koherens. I dette tilfellet betyr koherens at den er enhetlig. Det finnes ulik grad av koherens i en tekst, mellom setningene i teksten, mellom større tekstavsnitt, kapitler eller hele teksten og mellom tekster av samme type. Alle disse gradene av koherens hjelper leseren til å forvente hva som kommer i form av at hun eller han vet hvilken type tekst det er, det hjelper å kjenne igjen det vi leser og til å huske det vi har lest fordi vi har lagret det i riktig skjema sammen med andre tekster av samme type.

Det å forstå er sammensatt og gradert. I lys av skjemateorien kan man se forståelse som et nett man bygger opp. I begynnelsen har man et lite og grovmasket nett som består av begrenset kunnskap med få sammenhenger og lite nyanser til annen kunnskap. Etter hvert som forståelsen øker, vil nettet bli mer finmasket, man vil kunne se flere sammenhenger og kunnskapen blir mer nyansert. Her er gradene av forståelse som PIRLS (Mullis mfl., 2006)

bruker i samsvar, fordi forståelsen også her er gradert og starter på et enkelt nivå, der en ser få sammenhenger i kunnskapen. Etter hvert som forståelsen utvikler seg, kan en bruke kunnskapen man får på en mer selvstendig måte og på denne måten nyanserer man kunnskapen og ser flere sammenhenger mellom ny og gammel kunnskap.

2.2 Ordforråd

En viktig del av å oppnå leseforståelse er å forstå ordene som tekstene eller setningene inneholder. I følge Pressley (2006) har ikke forskningen kommet så langt den kan for å finne ut hvilken betydning det å lære seg et bredere og dypere ordforråd har å si for forståelsen i sin helhet. Det å forstå, handler ikke bare om lesing, men også kommentarer eller diskusjoner på tv. Å oppnå økt forståelse når en selv er i samtale med andre, er en viktig faktor for å øke leseforståelse. Dette er Vellutino (2003) er inne på i sine beskrivelser over faktorer som er med på å bestemme leseforståelsen.

For å belyse teoriene omkring læring av ord, og hvordan ordkunnskap utvikles, kan man bruke skjemateorien til Anderson og Pearson (1984). Denne teorien gir mulighet til å tenke seg at det lages et skjema for hvert ord. Ved nyansering av ordet, eller når en får mer avansert og utvidet kunnskap om det og dets sammenhenger, lages det så delskjema, og koblinger mellom de ulike skjema. Noen ord lagres i samme skjema, med noen felles og noen separate delskjema. De ulike delskjemaene skisserer ulikheter og likheter mellom ordene. For eksempel kan ordet ”natur” ha samme delskjema som ”regntøy”. Disse ordene henger sammen på enkelte områder, men de har også andre separate delskjema. Vi ser her en kobling, der ordene er en del av et nett som henger sammen. Det er imidlertid ikke alle ordene som har en direkte sammenheng. Denne samlingen av skjema og delskjema, kan hjelpe til en forståelse av det nettet som jeg tidligere i oppgaven har prøvd å skissere når det gjelder ordkunnskap og hvordan ordkunnskap utvides.

Det å ha god dybdeforståelse for et ord, kan hjelpe til å lære nye ord og se sammenhenger, men også å ha et bredt ordforråd vil hjelpe til å lære enda flere ord og mer nyanser om hvert enkelt. Lesing er ofte den måten man mest effektivt kan oppnå bedre ordforråd på, men hvis lesingen allerede er dårlig, vil kanskje også motivasjonen til å lese være lav (Lyster i Frost (red.), 2009). Da er det desto viktigere å velge en tekst som er passe utfordrende for den

enkelte elev. Glazer (2001) beskriver en test for å finne ut om en tekst er for vanskelig. Den går ut på å stoppe ved hvert ord en ikke forstår. Hvis antallet er fem eller flere, er boka for vanskelig. Høien og Lundberg (2000) skriver at det er viktig at leseren kan de fleste ordene for å forstå en tekst. Stahl (2005) slår fast at kunnskap om ord er noe mer enn bare å kunne assosiere en mening eller innhold til et ord. For å oppnå ordkunnskap, må man for eksempel også vite noe om dets antonymer og synonymer, og kunne bruke ordet i ulike kontekster.

Biemiller (2001) skriver at lesing er en viktig kilde til utvikling av ordforrådet. Dessverre er det også slik at hvis ordforrådet i utgangspunktet er dårlig, vil det være vanskelig å tilegne seg et bedre vokabular ved å lese skoletekster fordi disse da vil være for vanskelige for elever som har et lite eller dårlig utviklet ordforråd. Det er viktig å sikre seg at elevene har det ordforrådet som fagtekstene man jobber med krever for å oppnå god leseforståelse. The National Reading Panel (2000) har funnet at det ikke er sammenheng mellom leseutvikling og noen spesiell metode for å arbeide med ordforråd, men det er sammenheng mellom det å drive systematisk med utvikling av ordforråd og leseforståelse.

Verhallen & Schoonen (1993) finner at de elevene som har et stort ordforråd også har god dybde, og de med liten størrelse på ordforrådet har mindre dybde. Penno, Moore & Wilkinson (2002) mener at det å ha god dybde i sitt ordforråd, vil kunne hjelpe til å lære flere ord, se mer nyanser og se flere sammenhenger mellom flere ord. Vekst i ordforråd skaper bedre leseforståelse, og omvendt. Elevene oppnår på denne måten å komme til stadig høyere nivå av leseforståelse fordi innsikten og kunnskapene om begrepene, sammenhengen og den stadige tilegnelsen av nye begrep gjør at man kan lese tekster med stadig større forståelse av dem. Man kan se sammenhenger mellom ulike tekster og på denne måten lære mer og mer om samfunnet og få mer kompleks og nyansert kunnskap. I den sammenhengen påpeker Solhaug (2006) viktigheten av å fokusere på fagbegrep, særlig i samfunnsfag, fordi faget handler om veldig komplekse situasjoner og nyanserte begrep. Ettersom man lærer flere begrep, ser man sammenheng mellom flere begrep og får mer nyansert kunnskap om begrepene.

2.2.1 Hva er et ord

Som vi har sett tidligere i oppgaven, handler leseforståelse mye om å forstå begrepene som blir brukt i teksten. Oppfatningene av hva et ord eller begrep er, kan variere. Jeg vil derfor

nedenfor gi en definisjon, og hvordan jeg har definert bruken av ord og begrep i denne oppgaven.

Et ord som ikke har mening kan også kalles et ord. Nonsensord er ord som har et uttrykk som man kan si, men som ikke har betydning. I denne oppgaven vil mitt fokus være ord som har både et uttrykk, en forside, og en betydning, en innholdsside.

Sveen (2000) beskriver ord som delt i uttrykk og betydning. Uttrykket er det vi hører eller ser, mens betydningen er det vi forstår gjennom å høre eller se uttrykket. Vårt uttrykk for ordet bok, er et helt annet på for eksempel engelsk, men det betyr det samme. Og det at uttrykket for "en samling trykte eller skrevne ark heftet eller bundet sammen til en helhet" har fått dette uttrykket er helt tilfeldig.

To ord med lik betydning kan ha ulike uttrykk, det kaller vi synonymmer. Likevel er det ikke alltid en kan bytte to synonyme uttrykk med hverandre og få den samme betydning. Sveen (2000) gir eksempel på det med å bytte uttrykket "mor" med "mamma". Disse ordene vil de fleste si at betyr det samme, imidlertid blir det rart å si "morsdalt" eller "mammadag". Noen ord har konnotasjoner ved seg, det vil si faste assosiasjoner som henger ved et ord. To ord som tilsynelatende betyr det samme, kan ha ulike assosiasjoner ved seg. Ofte dreier dette seg om negativt ladede ord, for eksempel "soper" og "homofil". Det første eksempelet bærer med seg uttrykk for nedlatende holdninger overfor personer med denne legningen, mens det andre eksempelet er et nøytralt ord uten slik konnotasjon. To forskjellige uttrykk som har motsatt betydning kalles antonym. Dette gjelder uttrykk innenfor samme dimensjon eller felt, for eksempel høy - lav, eller gammel - ung.

Ord kan også henge sammen på den måten at de er ulike betydninger med likt uttrykk. Et eksempel på dette er uttrykket "finne", som både kan bety "svømmeutstyret på fisk" og "en fra Finland" (Sveen 2000:50). Dette kalles homonymi. En annen måte ord kan henge sammen med er polysemi. Det vil si at et uttrykk har to eller flere beslektede betydninger. Sveen (2000) nevner uttrykket fallskjerm som både kan bety "et tøyestykke som gjør det mulig å sveve ned på bakken etter hopp fra store høyder", og "en økonomisk ordning som gjør det mulig å lande trygt på beina etter fall fra en høyere stilling"(Sveen 2000: 51)

2.2.2 Ordkunnskap

Vi trenger ulik kunnskap om ulike ord i ulike situasjoner. For å skrive en masteroppgave trenger man flere ord, og mer avansert kunnskap om dem, enn i en samtale med familien om dagligdagse ting. Hva som er tilstrekkelig kunnskap om ord, kommer helt an på hvordan man vil bruke ordet, og i hvilken situasjon man befinner seg. Ordkunnskap er å kunne lese ordet, det er å ha hørt om ordet, og å kunne bruke det i riktig kontekst, og bruk av ordet på en mer selvstendig måte. Imidlertid er det ulike grader av ordkunnskap, og som vi har sett på tidligere i oppgaven, er denne kunnskapen noe man ikke får ferdig utviklet.

Beck, McKeown og Kucan (2002) har hentet en tidlig definisjon med fire stadier ved kunnskap om ord fra Dale (1965). På det første stadiet har man aldri sett ordet før. På det andre stadiet har man hørt ordet, men vet ikke hva det betyr. Det tredje stadiet innebærer at man gjenkjenner meningen i en kontekst. På det fjerde stadiet kan man ordet godt. Disse stadiene blir noe uklare, for hva er egentlig å kunne et ord godt? Beck, McKeown og Omanson (1987) har laget en oversikt der de beskriver en teori om hvordan elevene oppnår kunnskap om begrep. De får en stadig videre og mer nyansert forståelse i hva som ligger i de ulike begrepene og som siste ledd i utviklingen av ordkunnskap, at de selv kan bruke den mest avansert eller dypeste kunnskapen om et ord. Beck, McKeown og Omanson (1987) starter, som Dale (1965), med det første stadiet der en ikke har kunnskap om ordet. Det neste stadiet er en generell fornemmelse, for eksempel å vite at ordet "soper" har en negativ konnotasjon. Å befinne seg på det tredje stadiet er å ha en smal kunnskap om ordet i en kontekst, for eksempel å vite at en "strålende" brud er en smilende, fin brud. På dette stadiet er ikke eleven i stand til å forklare ordet utenfor kontekst. Når en har nådd det fjerde stadiet har man kunnskap om et ord, men ikke nok til selv å bruke det i riktige kontekster, man kan altså ikke sette ordet inn i egne sammenhenger. Det femte og siste stadiet er i følge forfatterne en dyp og kontekstuavhengig kunnskap om ordets mening, mulighet til å se sammenheng til andre ord, og kunnskap om ordet brukt i metaforer, for eksempel hva det betyr å "sluke en bok" (Beck, McKeown og Kucan 2002).

Med kunnskap om Dale(1965) sin fire stadier, og Beck, McKeown og Omansons (1987) stadier over utvikling av ordkunnskap, kan vi se en videreutvikling i tenkningen rundt ordkunnskap hos Beck, McKeown og Kucan(2002). De viser til to måter å beskrive kunnskap

om ord, det kvantitative perspektivet, å kunne mye eller lite om et ord, samt det kvalitative perspektivet på hvilke kunnskaper en har om et ord.

Cronbach (1942) beskriver ords kvalitative dimensjoner, det vil si hvilke kunnskaper en har om et ord, og hvordan en bruker denne kunnskapen om ord til å skrive og velge ord. Han opererer ikke med stadier, men med ulik bruk av kunnskapene man har om et ord, og beskriver fem dimensjoner. Evnen å kunne definere et ord. Det å kunne bruke et ord, og vite om bruken er riktig i den gitte konteksten. Den tredje dimensjonen er å ha breddekunnskap om et ord, ulike betydninger av ordet. Den fjerde dimensjonen er kunnskapen til å bruke ordet korrekt i alle situasjoner, samt å vite når ordet er brukt feil. Den siste dimensjonen handler om hvor tilgjengelig ordet er for en, det å kunne bruke ordet i tenkning og i samtale.

Graves (1987, referert i Beck mfl., 2002) har en litt annen vinkling på ordforståelse. Han tar utgangspunkt i hvilke oppgaver en er i stand til i forhold til å arbeide med ord. Det første stadiet er å lære å lese kjente ord, deretter det å lære nye meninger med kjente ord. Dette henger godt sammen med det Solhaug (2006) skriver om å se sammenhenger mellom ulike begrep, og på den måten kan en også finne nye meninger med ord man har kunnskap om. Det neste stadiet er å lære seg at nye ord har kjente betydninger, deretter å klargjøre og få mer nyansert kunnskap om kjente ord. På den måten lager man seg et større og mer finmasket nett over ords betydning og får et større perspektiv, og en dypere forståelse for hvilke begrep som henger sammen og hvordan. Man kan også da, på en mer effektiv måte, kategorisere ord og bruke et rikere og mer presist ordforråd. Det siste stadiet som Graves nevner, er å bevege seg fra det ordforrådet man forstår, til det ordforrådet man kan bruke, fra reseptivt til ekspressivt. Og på dette stadiet ser vi likheten med Cronbachs dimensjoner (Beck, McKeown og Kucan(2002) der han beskriver den siste dimensjonen som det å ta i bruk ordet i tenkning og samtale.

Hos Nagy & Scott (2000) finner vi en videreutvikling av teoriene om stadietenkningen til Dale (1965), Beck, McKeown & Omanson (1987) og Cronbach (1942) sin teori om hvilken kunnskap man har om ord og hvordan man bruker ordkunnskapene. Sammen med Graves (1987, referert i Beck mfl., 2002) tenkning om hvilke oppgaver man er i stand til å arbeide med i forhold til den kunnskapen man har, framstiller de fem hovedaspekter ved ordforståelse. Det første aspektet er at en har ordforståelse på ulike nivå opp til full forståelse for ordet. Det andre er kunnskap om at ord har ulike betydninger som er mer eller mindre klare, og at en

derfor er avhengig av kontekst for å skjønne hva som er den intenderte meningen. Det tredje aspektet ved ordforståelse, er kunnskap om ords multidimensjonalitet. En kan derfor ikke si at en kan et ord eller ikke på bakgrunn av enkelte kunnskaper om ordet. Alle ord har ulike sammenhenger og henger sammen med andre ord som synonymer eller antonymer, som nyanser av ordet eller som supplement til ordet. Alle ord er vevd i et stort nett sammen med andre ord, de henger semantisk sammen, og ordforståelse handler også om å forstå andre ord, for å oppnå en dypere og mer nyansert kunnskap om ordet. Det siste aspektet de peker på er at ulike ord krever ulik kunnskap. Innholdsordene inneholder med stor sannsynlighet flere lag og flere sammenhenger enn for eksempel ord som binder setninger sammen, som ordet ”og”.

Dette teoretisk rammeverket gir grunnlag for en taksonomisk inndeling av spørsmål til å undersøke i hvilken grad elevene har ordkunnskap. Teorien er samstemt om at det finnes mer avansert og mindre avansert kunnskap om ord, og for å få en best mulig innsikt i graden av ordkunnskap kan man oppsummere teorien om utvikling av ordkunnskap med åtte spørsmål.

- Sammenheng med andre ord. Det å kunne se sammenheng mellom ord er viktig for utvikling av god ordforståelse fordi ord har sammenheng med hverandre både som synonymer og antonymer, forklaringer til hverandre og kan gi en dypere forståelse fordi man innser at et ord har samme mening eller et ord har ulike meninger. Dette er for eksempel aktuelt i forhold til metaforer. Det anses som mer avansert ordkunnskap om man får mening ut av metaforer og kan bruke dem (Nagy & Scott, 2000). Her handler det om ordkunnskaper brukt på en selvstendig måte.
- Lage setning. Det å kunne bruke ordet selvstendig anses som en mer avansert kunnskap (Graves 1987, referert i Beck mfl., 2002). For eksempel i en setning med ordet ”natur”, vil det vise ordkunnskap å si noe om hva en kan finne i naturen, beskriver den, eller referer til et sted i naturen.
- Definisjon. Å kunne gi en forklaring til ordet vil kunne vise at eleven har forstått innholdet av ordet.
- Antonym. Det å kunne si noe om hva ordet ikke er, er også viktig kunnskap om ordet (Nagy & Scott 2000).

- Eksempler, eller synonymer til ordet.
- Egenskaper. Hvordan det ser ut som farge, lukt, mykt, hardt, stort og annet.
- Betydning i kontekst. Dette spørsmålet handler om å vite hva ordet betyr i en gitt kontekst.
- Hørt om ordet før. Å ha hørt om ordet før er også kunnskap om ordet, fordi man kjenner igjen noe man har hørt eller lest før.

2.2.3 Metaforer

”Metafor vil si at bruken av et ord overføres fra ett område til et annet slik at (deler av) ordets betydning gir mening på det nye området” Sveen (2000: 56).

Mange forbinder bruk av metaforer med poesi, når man vil si noe som skal høres elegant og høystemt ut; ”øynene hennes strålte som stjerner”, men metaforer er utbredt også i dagligspråket. Man kan snakke om halsen på en flaske eller beina på en stol. Det er også vanlig å bruke metaforer om sinnsstemninger, for eksempel ”å sveve på en sky”, eller ”se svart”. Her ser en konkrete synsinntrykk som blir overført til det abstrakte plan. Tidligere beskrev jeg bruk av polysemi, og det har sitt opphav i metaforisk bruk av ord. Substantivet fallskjerm får en ny betydning ved å sette ordet inn i sammenheng med en leder som har fått økonomisk trygghet til å lande på beina etter ”fall” fra stillingen sin.

Anne Golden (2005) skriver i sin doktoravhandling om metaforer at det ikke er nok å bare forstå eller kunne avkode med flyt de ordene som man finner i en tekst eller setning, man må også forstå dem i en helt spesiell rekkefølge. Om man flytter på rekkefølgen av ord i en setning vil man ofte oppleve en helt annen mening enn den forfatteren mente. Det er også viktig at man kan skille mellom betydningen til uttrykk etter hvilken kontekst de er satt inn i. Uttrykket ”medaljens bakside” kan få helt ulik betydning om de er satt som overskrift i en samfunnsfagbok enn hvis det står i setningen; ”medaljens bakside var helt blank” Golden (2005:53-54). På samme måte som at betydningen av uttrykket for en del elever kan være

utilgjengelig fordi den endrer seg i ulike settinger, kan det å bruke metaforer i læreboktekster for mange elever virke forvirrende.

2.3 Lesing av lærebok

Overgangen fra barnetrinn til mellomtrinn er stor både med tanke på antall tekster og omfang av disse, samt hvordan man bør lese en tekst. I de første årene med leseopplæring har man fokus på avkoding og forståelse av teksten for å lære seg det å lese. Noe som gjør overgangen så stor for mange, er det uvante med å skulle lære seg noe fra en tekst, og kanskje skulle svare muntlig eller skriftlig på spørsmål fra teksten. Noen fagtekster er instruksjon der elevene får beskjed hva de skal gjøre, da er fokus flyttet over på forståelse og å handle ut fra det som står. Tekstene på mellomtrinnet er mer abstrakt og elevene må lese mellom linjene. De må i større grad enn før gjøre inferenser både i teksten, men også kunne trekke inn forkunnskaper og reflektere i større grad enn før for å oppnå forståelse.

Å lese skjønnlitterære tekster eller tekster der elevene leser for å lære seg å avkode på en effektiv måte, og frigjøre ressursene til forståelse, handler mye om å fylle inn og tolke det man leser (Roe, 2008). Fagtekster vil ofte være informasjonstette, og det er ikke lagt opp til at leseren skal tolke, men heller forstå hva det er forfatteren vil formidle. Elever som ikke vet meningen med sentrale ord i teksten kan vanskelig klare å få mening ut av den. De må lære og stadig bevisstgjøres på at det skal være mening med hele setningen, ordene i den skal henge sammen. Elever med lite leseerfaring har en tendens til å lese ett og ett ord, noe som i mange tilfeller fører til at de mister forståelsen av hele setningen og teksten (Helgevold og Engen, 2006). Det er viktig å sjekke at ordene passer inn i sammenhengen, og her er det ikke nok bare å kunne fagordene. Likevel vil det være til stor hjelp fordi en da vet hva teksten handler om.

Noen ord må en ha eksplisitt kunnskap om for å si noe om, mens andre ord er det nok å kunne avkode på en automatisert måte, da de ikke er avgjørende for meningen i setningen. Det er forskjell på å lære seg fyllord, som ”og”, ”jeg”, ”kan” og å lære seg innholdsord, for eksempel ”fylke”, ”horisont”, ”garn”, ”midnattssol”. Innholdsordene har mye informasjon, mens fyllordene er ment brukt for å skape flyt i setningene. En setning mister ikke mening om man skriver: ”Jeg så en eple hengende i et tre.”, fordi ”en” er ikke et innholdsord, og man kan fint skjønne innholdet i setningen selv bruk av pronomen er feil. Men hvis man skriver ” jeg så en

gulrot hengende i et tre”, vil det være en logisk brist, og et innholdsord som ikke passer inn sammen med resten av setningen. Gulrøtter vokser ikke på trær og den som leser setningen vil kunne oppleve å ikke oppnå forståelse grunnet den logiske bristen.

Hvordan leser egentlig elevene læreboka? Tar elevene seg tid til å lese alt på sidene, studere kart eller annen grafikk, og tekstbokser hvis det finnes? Torvatn (2003) skriver i sin avhandling om leseforståelse og tekststruktur i lærebøker at det finnes måter å lese læreboktekster som elevene formes inn i. Disse lesemåtene har en høyere status enn andre måter å lese slike tekster på, og er forbundet med å gjøre oppgaver og bli testet i kunnskap om teksten, samt å samtale om den. Det er her snakk om å finne ut hva læreren og lærebokforfatterne mener er viktigst med teksten, framfor at elevene selv danner seg en mening om innholdet, reflekterer videre og stiller spørsmål, skriver Torvatn (2003). Disse måtene å lese på får hun bekreftet i studier av ungdomsskoleelever i sin avhandling. Hun observerte at ungdommene gikk rett til spørsmålene og lette i teksten etter formuleringer som omtalte noe av det samme som spørsmålet. Hun fant at de mer avanserte elevene omformulerte setningene de fant, mens de svakere elevene skrev av lærebokteksten.

Hva skal egentlig elevene oppnå i forhold til de ulike tekstene? Er det meningen at de skal huske, forstå, kunne gjengi eller bare ha vært gjennom tekstene uten at det settes krav eller mål til læring eller forståelse av teksten? I Kunnskapsløftet-06 er geografi ett av tre hovedområder som samfunnsfag er inndelt i. Teksten elevene skal lese i intervjuet handler om en av Norges fire landsdeler, Nord-Norge. I Kunnskapsløftets kompetansemål etter 7. årssteg er det to punkt som kan passe til disse sidene i læreboka; ”lese og bruke papirbaserte og digitale kart og lokalisere geografiske hovudtrekk i sitt eige fylke, nabofylke, dei samiske busetjingsområda, Noreg, Europa og andre verdsdelar” og ”forklare samanhengar mellom naturressursar, næringar, busetnad og levevis”. I Kunnskapsløftet er det ikke satt opp konkrete mål etter femte klasse, og det kan være vanskelig å forholde seg til mål som strekker seg over tre år.

Midgard 5 (Aarre mfl, 2006), som er elevens lærebok i samfunnsfag, er delt inn i åtte større tema. For hvert av disse temaene er det satt opp konkete mål for hva elevene skal kunne når de er ferdig med temaet (jf. vedlegg 7). For dette tema, ”Norge rundt”(Aarre mfl, 2006:148) er målene blant annet å kunne plassere landsdelene, fylkene, de viktigste byene, elvene og fjordene på kartet. For hver landsdel er det tegnet opp et kart som viser blant annet denne

informasjonen. Lærebokforfatterne har laget en bok der de skisserer ut fra egne konkrete mål som er hentet fra Kunnskapsløftet, hvilket utbytte elevene skal få fra de ulike tekstene, og hvilke mål elevene skal oppnå.

En tekst fra læreboka til elevene er meningsfull å undersøke med tanke på elevenes leseforståelse fordi den er viktig i forhold til hva elevene leser og hvilke kunnskap det er fokus på. Flere lærere finner det naturlig å bruke læreboka i undervisningen og til hjemmelektur. Selander og Skjelbred (2004) mener at læreboka fremdeles har stor betydning i undervisningen, til tross for stort inntog av digitale hjelpemidler og en ny tenkning om skole og læring. De får støtte av undersøkelsen til Bueie (2002, referert i Selander og Skjelbred 2004) som i sitt prosjekt "Valg, vurdering og kvalitetsutvikling av lærebøker og andre læremidler" fant at 75 prosent av lærerne i norsk i videregående skole alltid brukte læreverket og 22 prosent brukte læreverket ofte. En undersøkelse om bruk av læremidler i skolen (Bachmann, 2003, referert i Selander og Skjelbred, 2004) i forbindelse med oppstarten av L'97 bekrefter disse tallene ved at 87 prosent av ungdomsskolelærerne i den landsomfattende undersøkelsen sier at de bruker læremidlene ofte. Hvis disse tallene gir føringer for bruk av læremidler også i samfunnsfag, kan det bety at elevene i undersøkelsen også får denne type undervisning, og kanskje blir læreboka også brukt i leksearbeidet.

Torvatn (2003) fant i sin avhandling om leseforståelse og tekststruktur, at elevene hadde en tilnærming til stoffet der de lette i teksten etter de rette formuleringene for å kunne svare på spørsmålene. Dette kan kalles en instrumentalistisk tilnærming til teksten og sammenfaller med oppbyggingen av spørsmålene i læreboka brukt i undersøkelsen. Oppgavesidene til hvert tema, i vårt tilfelle "Landsdeler og fylker" starter med 40 "gjøreoppgaver" der elevene skal finne svar på ulike ting i tekst (jf. vedlegg 8). De får oppgaver som å finne steder og kjøreruter på kart, de skal svare på spørsmål knyttet til yrker i kommuner. De får oppgaver der de skal bruke boka. Her er også oppgaver der elevene skal bruke internett eller leksikon. Deretter kommer det 16 "huskespørsmål" hvor elevene kan finne svarene i boka. På flere av disse spørsmålene er svaret et sted eller antall, og en del av spørsmålene kan besvares med et ord. Deretter kommer det to "grublespørsmål" der elevene selv skal reflektere over svaret i tillegg til å bruke informasjon fra læreboka. Til slutt er det to "fellesspørsmål" som er mer omfattende og der informasjonen finnes på internett eller leksikon. Dersom læreren bruker oppstillingen fra boka der elevene skal inn i teksten og finne svar, vil man kunne oppleve at mange elever leter etter svar, i stedet for å lære innholdet i teksten og reflektere rundt.

Læreboktekstene har som intensjon å skulle formidle noe, belære (Selander og Skjelbred, 2004). De skriver videre at kunnskap som finnes skal formidles fra noen som kan, til noen som ikke kan. Det kan være utfordrende å skrive fagtekster til barn fordi kunnskapsspennet mellom de som skriver og de som skal lære fagteksten er stort. Det kan være vanskelig å tilpasse til riktig trinn, og det kan være spesielt vanskelig for elever med ”hull” i kunnskapen å oppnå forståelse. Fagtekstene til barn har bilder, illustrasjoner og andre kontekstuelle hjelpemidler som elevene bør bruke for å få best mulig innsikt i det de leser. Men bruker de disse hjelpemidlene, eller ser de forbi tekstboble, bildetekster og kart? I undersøkelsens tekst er det informasjon i grafikk (kart over Nord-Norge), i bildeteksten (navn på Norges nasjonal fjell) og i en tekstboks (antall innbyggere i Nord-Norges tre fylker) som man ikke finner i hovedteksten. Likevel er det ikke alle lærebokforfattere som benytter seg av denne muligheten når de skriver. I boka som er brukt i denne undersøkelsen (Midgard 5) er det helt klart viktig å se på bilder og kart, samt tekstbokser utenom hovedteksten for å kunne oppnå de målene som er satt for temaet. Et eksempel er kartet over landsdelen der et av målene er å kunne plassere blant annet byer og fylker riktig. Om elevene bare leser hovedteksten vil de i de fleste tilfellene ikke kunne oppnå dette målet.

I Kunnskapsløftet (2006) er det sterk fokus på lesing. Sammen med erkjennelsen om at alle lærere nå er leselærere, blir lesing fokus for en stor del av skolehverdagen. Spesielt vil svake lesere kunne vinne mye på å først vite hva de sentrale uttrykkene og ordene i teksten betyr for så å lese den. Elevene vil på denne måten oppleve en bedre flyt og de vil kunne oppleve en bedre forståelse fordi de er kjent med ord og uttrykk fra teksten fra før. Guthrie, Wigfield og Perencevich (2004) har forsket på betydningen av begrepslæring med hovedvekt på naturfaglige fag. Det er også gjort undersøkelser på denne arbeidsmetoden i samfunnsfag. Forskerne fant at en viktig strategi for arbeid med fagtekster, vil være å oppnå god forståelse av de sentrale begrepene i tekstene. Bedre leseforståelse vil vises i en stadig mer nyansert bruk av begrepene og en stadig større forståelse av sammenhengen mellom disse begrepene. Solhaug (2006) argumenterer også for en begrepsstilnærmet samfunnsundervisning og skriver at begrepene fungerer som det analytiske verktøyet som binder den komplekse kunnskapen om samfunn sammen. Ved å arbeide med elevenes ordforråd kan man på denne måten oppnå ikke bare at elevene får forståelse i møte med læreboktekstene, men at de også kan se sammenhenger i samfunnet rundt dem.

3. Presentasjon av metode

I det følgende kapittel vil jeg gi en gjennomgang av planleggingen og gjennomføringen av undersøkelsen. I undersøkelsen skal jeg intervjuer tolv femteklassinger fra samme skole for å finne ut mer om deres ordforståelse og leseforståelse når de leser en ukjent tekst fra eget læreverk. I intervjuet skal elevene gjengi innholdet fra teksten vi har jobbet med, de skal svare på spørsmål fra teksten og svare på spørsmål om ord hentet fra teksten.

Det ble innhentet tillatelse fra foresatte gjennom lærerne til å gjennomføre intervjuene. Brevet som ble sendt ut ga en gjennomgang av hva elevene skulle gjennom, hva dataene skulle brukes til, at de skulle anonymiseres og presenteres i oppgaven på en slik måte at det ikke er mulig å finne fram til enkeltelever i undersøkelsen. Det ble også understreket at elevene kunne trekkes fra undersøkelsen når som helst før publisering i juni 2009. Jeg vil i presentasjonen av metode presentere en poenggruppering av elevenes svar, og gi en gjennomgang av hvordan jeg har valgt å sammenligne leseforståelse og ordforståelse. Videre vil jeg beskrive innsamlingen slik den forløp, og vurdere dataenes validitet og reliabilitet.

3.1 Utvalg

Utvalget var en tilfeldig valgt skole som ligger i utkanten av en større by. Det var viktig å få et bredt utvalg, og det ble foretatt valg av elever som fikk resultater i øvre, midtre og nedre del av skalaen på de nasjonale prøvene i norsk. Denne testen anses å være et godt måleredskap for nivåvurdering fordi den i stor grad måler elevenes leseforståelse. I tillegg bisto trinnets tre lærere og skolens spesialpedagog med egne vurderinger om resultatet fra nasjonale prøver ga et riktig bilde av elevens leseforståelse. Denne undersøkelsen vil ikke kunne fortelle noe om hele populasjonen, det er ikke et representativt utvalg. Imidlertid vil jeg ha et bredest mulig inntrykk og valgte derfor en størst mulig spredning blant elevene.

På trinnet er det to klasser og i hver klasse ble det valgt to elever på henholdsvis høyt, middels og lavt nivå på resultater fra nasjonale prøver. Det var en nokså jevn fordeling av jenter og gutter, med en jente i overvekt. 12 elever ble plukket ut, og seks elever var på en reserveliste i tilfelle sykdom.

3.2 Sammenligning av innholdsgjengivelse og kontrollspørsmål

I undersøkelsen blir elevene bedt om å gjengi innholdet fra en tekst, og de skal svare på spørsmål fra denne teksten. Resultatene på de to testene i intervjuet vil utgjøre elevenes leseforståelse i oppgaven som jeg så vil sammenligne med resultatene på begrepsforståelse. Det vil derfor være nødvendig å slå sammen resultatene for innholdsgjengivelse og kontrollspørsmål. Nedenfor vil jeg begrunne valget med å slå sammen resultatene fra de to testene.

Å skulle gjengi innholdet av en fagtekst man har lest, er krevende. Både fordi det i dette tilfellet er snakk om en ukjent tekst, den er informasjonstett og inneholder sannsynligvis en del ord leseren ikke kjenner så godt fra før. Det er en tekst som forfatterne har ment at elevene skal arbeide med, kanskje lese sammen med lærer eller medelever, snakke om og bli kjent med. Tiden de har til disposisjon under intervjuet er med andre ord betydelig kortere. Elevene får ikke noen maksgrense på hvor lang tid de har til rådighet for å bli kjent med teksten eller blir stoppet før de selv gir tegn på at de regner seg som klar. Likevel vil det være et visst press på dem i situasjonen alene med en ukjent voksen som venter når de leser fagteksten. Det å gjengi noe en har lest, krever også at man kommer på hva man har lest, og kan koble informasjon sammen slik at man kommer på flere ting fra teksten som har sammenheng. Det er ikke anledning til å bruke boka, for jeg vil undersøke hva de husker og kan gjengi og ikke hva de kan lese i boka.

Når det gjelder kontrollspørsmålene, er situasjonen ganske annerledes. Da får de spørsmål og kan svare med et ord og få full uttelling på svaret. Her vil det være mulig at mange elever kommer på noe de har lest ved at de blir stilt spørsmål. De kan bruke boka. I tillegg er det flere kontrollspørsmål, noe som gir elevene flere sjanser til å svare riktig. I innholdsgjengivelsen vil hvert sentrale punkt de har med, telle som en poenggruppe (jf 3.5.2).

Å undersøke elevenes leseforståelse både med at de skal gjengi noe de har lest og svare på spørsmål fra teksten, kan være med å gi mer utfyllende innsikt om elevenes kunnskaper på dette området. Det er like vilkår for alle elevene, de får de samme oppgavene, og for alle elevene er det samme ukjente tekst fra en lærebok de bør være godt kjent med. Å skulle gjengi noe vil kreve at man husker det, og det er vanskelig å forstå noe som en ikke husker. Målet er å forstå, å oppnå leseforståelse. Å starte med å undersøke hva elevene kan gjengi,

hva de husker, kan være en indikasjon på hva de forstår. Det at elevene i tillegg får spørsmål fra teksten kan være med å sikre at de får uttrykt det de husker fra teksten.

3.3 Intervjuguiden

I undersøkelsen er det brukt en ukjent tekst fra elevenes egen lærebok Midgard 5 (Aarre mfl, 2006). Det var naturlig å velge en bok elevene er kjent med når det gjelder struktur for på den måten å unngå at elevene blir forvirret. I tillegg var ønsket å legge til rette for en mest mulig lik situasjon som den de opplever i undervisningssituasjon i forhold til det å skulle gjøre seg kjent med teksten for så å svare på spørsmål.

I intervjuet blir elevene bedt om å gjenta det de har lest. De skal også svare på spørsmål, da med anledning til å se i boka. I tillegg skal de forklare gitte ord, svare på enkelte spørsmål med egne ord, og si noe om et gitt ord. For eksempel blir elevene spurt om hvilke andre ord de tenker på når de får høre et gitt ord. Dette kan indikere i hvilken grad de har en kontekstuell fri kunnskap om ordet, som kan si noe om elevenes forståelse av ordet. Å forstå blir i denne oppgaven brukt om det elevene selv kan bruke på en selvstendig måte, for eksempel om de kan lage en setning om et ord med bruk av egne slutninger og sette det inn i en ny sammenheng. Å gjengi vil si å for eksempel kunne lage en setning der en bruker mange av de samme ordene som står i teksten, at ordet blir brukt i samme sammenheng som boka. I intervjuet vil jeg teste elevenes evne til å huske noe kort tid etter de har lest det. Det som vil avgjøre om elevene kan bruke ord eller svare på spørsmål på en selvstendig måte i denne oppgaven, er om de kan hente inn forkunnskap, gjøre inferenser og trekke slutning selv, eller vise at de reflekterer over ny kunnskap og det de vet fra før og setter dette i en sammenheng.

Teksten er en fagtekst fra geografidelen av samfunnsfagboka, Midgard 5, som elevene har på læreplanen få uker etter intervjuene er avsluttet. Teksten er to sider, og på læreplanen er det satt av fire uker til dette emnet som teksten er en del av. Hele emnet er på 23 sider, der det er bilder og grafikk av blant annet kart på sidene.

I intervjusituasjonen skal intervjuer lese teksten samt gjøre elevene bevisste på tekstbokser, grafikk (kart) og bildetekst som en viktig del av teksten i tillegg til hovedteksten. Elevene skal så selv lese deler av teksten høyt for å sikre at elevenes avkoding er tilfredsstillende for å sikre

forståelse av teksten. I tillegg får eleven selv ta den tiden hun eller han trenger for å gjøre seg kjent med teksten.

3.3.1 Spørsmålene til teksten i intervjuguiden

Intervjuguidens kontrollspørsmål til lærebokteksten er laget med grunnlag i PIRLS (Mullis mfl., 2006) definisjon av leseforståelse (jf. 2.1), i tillegg til gradering av leseforståelse (ebid.) (jf. 3.5.3). Spørsmålene er laget med tanke på at elevene skal kunne finne svarene rett i teksten, de skal kunne gjøre inferenser, både med forkunnskaper og mellom tekststykker. De skal også reflektere og sammenholde informasjon. Når det gjelder spørsmål knyttet til det å vurdere språk, innhold og virkemidler i teksten, vil det i den valgte teksten ikke være grunnlag for denne typen spørsmål. Informantene skulle også gjengi innholdet og nevne sentrale punkter fra teksten. Disse punktene har jeg funnet ved å lete etter det lærebokforfatterne synes å mene er sentralt ut fra overskrifter, uthevinger i teksten og informasjon satt i tekstbokser. Spørsmålene og fasit til dem finnes i vedlegg 6.

Spørsmålet om hvilket fylke som er det største i Nord-Norge regner jeg som et enkelt spørsmål. Svaret finnes i teksten, og de kan lete seg fram til navnet. Likevel ser jeg det som en mulighet at noen vil gi galt svar fordi det står i en tekstboks hvor mange innbyggere det bor i de tre ulike fylkene. Min antakelse er at noen elever kanskje vil svare det fylke det bor flest folk i. Spørsmålet om hva solfest er, tror jeg også mange elever finner svaret på. Det er beskrevet når solfest mange steder blir holdt og hva de da ofte gjør. I tillegg tror jeg at flere elever vil ha hørt om midnattssol og mørketid før, så solfest kan være informasjon de lettere forstår fordi de har kunnskap om sammenhenger fra før.

Refleksjon som svar på spørsmål regner jeg som vanskeligere. Svaret står ikke i boka, kanskje de er usikre og ikke våger å si noen ting. Dette er spørsmål der elevene må kombinere forkunnskapene og trekke inn noe av det de har lest i teksten for å finne svaret. Jeg tror at mange elever forventer å finne svaret i boka, dette basert på tidligere erfaringer fra arbeid som lærer i skolen. Mange elever vil finne svaret og skrive av det de finner og sliter med å ordlegge seg på en selvstendig måte.

På spørsmålet om hvorfor det står at ”(...) det er som om naturen er en kunstner (...)” (Aarre mfl., 2006:177) når lærebokforfatterne skriver om nordlyset, er det mange mulige svar,

elevene må selv reflektere. Likevel kan det være enkelt å få riktig svar fordi det muligens er allment kjent hva en kunstner er, og fordi elevene nylig har hatt om nordlyset og derfor har kunnskapen friskt i minne, og enkelt kan hente den fram.

Spørsmålet om hvorfor Stetind er kåret til Norges nasjonalbjell er et av spørsmålene der elevene må reflektere. Det tror jeg mange elever vil synes er vanskelig. De er kanskje ikke kjent med begrepet nasjonalbjell, noen vet kanskje ikke at vi har noe som kalles nasjonalbjell, - fugl eller lignende. Jeg antar at noen elever er usikre på hva det vil si å være kåret til noe. I tillegg er informasjon om nasjonalbjell skrevet i en bildetekst og det står mange egennavn der. Dette kan gjøre det vanskelig for noen elever å finne fram til hva som er navnet på fjellet. Det står også nevnt Tysfjorden og Nordland.

For å svare på spørsmål ni, ”hva tror du menes med ”villmark”?”, må elevene tenke selv. Imidlertid kan det hende at en del elever har sett programmer på tv som omhandler villmark, og det kan være en viss fascinasjon blant elevene med store og potensielt farlige dyr.

Noen elever har forkunnskaper om det teksten handler om, for eksempel kan noen elever selv ha opplevd for eksempel midnattssol eller mørketid. Enkelte elever vil også kunne hente fram disse kunnskapene og kombinere dem med den nye teksten, som igjen vil kunne hjelpe til å svare på spørsmålene. Jeg antar at elever som har erfaring fra det jeg spør om, vil kunne svare på en mer fullstendig måte enn elever som leser noe ukjent.

3.3.2 Spørsmålene til ordene i intervjuguiden

Informantene skal svare på ulike spørsmål om enkelte ord jeg har plukket ut. Vurderingen og utvelgelsen av ord er gjort på grunnlag av teorier omtalt i oppgavens kapittel 2.3 om kunnskap om ord og hvilke kunnskaper en trenger for å fullt ut forstå ord. I tillegg har jeg brukt vokabulartesten PPVT (Dunn & Dunn, 2007) til å finne spørsmål som undersøker elevenes ordkunnskaper på ulike måter. I disse teoriene kommer det fram en enighet om ulike aspekter eller stadier av kunnskap om ord, og de beveger seg fra det minst avanserte nivået som er å ha hørt ordet før og kunne gjenkjenne det i kontekst, til å selv kunne bruke ordet på ulike måter og vite om ulike betydninger for ordet i ulike sammenhenger, metaforer. Ordforrådet kan deles inn i reseptivt og ekspressivt. Reseptivt ordforråd vil si det en forstår, men ikke kan bruke selv, en slags reproduksjon. PPVT (Dunn & Dunn, 2007) er en reseptiv test som måler

hva testpersonen forstår av testlederens verbale instruksjon og språk ved bruk av bilder. Det kreves mye for å kunne uttrykke noe man forstår. Jeg vil at elevene selv skal snakke for å få fram et best mulig bilde av deres kunnskaper. Det er imidlertid slik at noen kan ha vanskelig for å uttrykke det de tenker og har forståelse for. Derfor vil det også gi uttelling om elevene peker eller gjør håndbevegelse eller annet som viser at de vet svaret på spørsmålet jeg stiller.

Ekspressivt ordforråd er forklart av blant andre Graves (1987, referert i Beck mfl., 2002), som det at man kan bruke og uttrykke det man forstår. Denne bruken av ekspressivt ordforråd tolker jeg som det at man kan sette ordet inn i nye sammenhenger og en mer selvstendig bruk av ordet.

Spørsmålene jeg vil stille elevene er; hvilke andre ord som har sammenheng med det gitt ordet, lage en setning og gi en definisjon av ordet, nevne antonymer og synonymmer til ordet, og noen egenskaper ved ordet. I tillegg å kunne vite hva ordet betyr i bokas kontekst og svare på om de har hørt ordet før. En gjennomgang for hvilke spørsmål jeg velger å stille og begrunnelse for det finnes i 2.2.2.

Natur er et ord mange elever har hørt før, både i skolesammenheng og fritid. Mange har egne erfaringer med ordet, det er populært med naturprogrammer på tv som noen har plukket opp info fra, og ganske mye fokus på det å være ute og være sunn i naturen som en del av trenden i dag som mange plukker opp hjemmefra og på skolen. Jeg anser dette som et enkelt ord, som mange elever vil kunne svare på spørsmål om. Ordet midnattssol tror jeg mange elever vil kunne svare på. Elevene blir spurt indirekte om det i kontrollspørsmålene, i forbindelse med solfest, og det er nevnt både i overskrift, hovedteksten og det er bilde av det. I tillegg tror jeg mange kan resonnerer seg fram til mening med selve ordet fordi de vet at hva natt er, om de ikke akkurat vet hva midnatt er, og de vet hva sol er. Likevel kan det også virke forvirrende at det er sol og helt lyst på natten. Bildet som viser midnattssol er kun til hjelp hvis eleven ser på bildene og leser bildeteksten.

Ordet ”fjellrygg” tror jeg er vanskelig å svare på spørsmål om for en del elever, fordi det er sammensatt av to ord som ikke naturlig henger sammen. Fjell er et ord mange vil tenke på i forbindelse med naturopplevelse, mens rygg er et ord mange tenker på i forbindelse med menneskekropp eller dyr. Samtidig kan det at ordet rygg er med gjøre at noen elever gjetter på

det de vet om en rygg, sin egen eller et dyrs rygg er det ganske sikkert mange som har erfaring med.

I avsnitt 3.5.5 gis en gjennomgang av analyseverktøyet som er brukt til å undersøke ordforståelse. Her er også en redegjørelse for de spørsmålene som er stilt i forbindelse med de enkelt ord. I vedlegg 6 finnes en fullstendig oversikt over ord og spørsmål til disse med fasit.

3.4 Metodevalg

I oppgaven har jeg valgt intervju som metode for på den måten å kunne komme med oppfølgingsspørsmål og bruke elevenes svar som utgangspunkt til nye innfallsvinkler for hva det vil være interessant å vite mer om.

Mitt utgangspunkt for denne undersøkelsen er å finne ut i hvilken grad ordforståelse har betydning for leseforståelsen. Jeg vil undersøke i hvilken grad elevene har leseforståelse, og i hvilken grad de har ordforståelse. Derfor vil jeg at elevene henholdsvis skal gjengi innholdet og svare på kontrollspørsmål. I undersøkelsen av begrepsforståelse skal de svare på spørsmål om ordet for å vise hvor nyansert deres kunnskap om det gitte ordet er. Jeg vil så sammenligne leseforståelse og ordforståelse for å se etter eventuelle sammenhenger. Det er derfor nødvendig med en gradering med poengskala som gjør en slik sammenligning mulig.

Kvantitative tilnæringsmetoder blir ofte brukt når man skal undersøke utbredelsen av et fenomen, mens kvalitative metoder brukes for å forstå fenomenet (Thagaard, 2002). Hovedmålet for denne oppgaven er å undersøke i hvilken grad elevene har ordforståelse og leseforståelse, og hvordan de to faktorene påvirker hverandre. I min oppgave er det interessant med dybdekunnskap om disse elevene, og for å få til det valgte jeg intervju. Da er det mulig å komme med oppfølgingsspørsmål, forklare det som eventuelt er uklart for elevene. Elevene får også mulighet til å uttrykke seg muntlig, noe som for mange kan være en lettere måte å få med alt de vet. En dialog kan også være til hjelp for de elevene som ikke vet helt hvordan de skal komme i gang, noen ganger kan en ledetråd være nok til å komme på glid. Thagaard (2002) skriver om to motpoler i tenkningen rundt intervju som metode. Den ene er et positivistisk ståsted der en mener at informanten beskriver hendelser som de faktisk skjedde utenfor intervjusituasjonen. Den andre motpolen er representert ved et konstruktivistisk

ståsted der en mener at beskrivelsene av hendelsene blir til under intervjuene, påvirkes av situasjonen og konstrueres i forhold til den relasjonen som oppstår mellom forsker og informant. Thagaard (2002) skriver videre at hun heller mot en mellomposisjon der intervjudataene oppfattes som beskrivelser av hendelser i informantens liv, samtidig som informantens meninger gjenspeiler hans eller hennes forståelse av egne erfaringer, og hvordan informanten oppfatter forskeren. Kvale (1997) skriver om viktigheten av å både ha kunnskap om temaene som skal tas opp, i tillegg til kunnskap om sosiale relasjoner. På bakgrunn av dette vil det for meg være viktig å få elevene til å bli trygge i intervjusituasjonen slik at den kunnskapen de har, kommer fram. Det er viktig at intervjuer skaper en fortrolig atmosfære der informanten føler seg trygg.

Det er flere utfordringer ved et intervju. Thagaard (2002) nevner blant annet det å komme med oppfølgingsspørsmål. Under utformingen av intervjuet kan det være vanskelig å tenke seg hva informantene vil svare og det kan være vanskelig å finne fram til de gode spørsmålene som vil gi nyanserte og utdypende svar. Derfor er det viktig å komme med oppfølgingsspørsmål som har som hensikt å utdype eller nyansere informantens svar. Thagaard(2002) har fire typer oppfølgingsspørsmål. Det første er spørsmål som skal hente fram mer informasjon. Den andre typen oppfølgingsspørsmål, er å prøve å gjøre svarene mer nyanserte. Den tredje typen oppfølgingsspørsmål har til hensikt å få fram om intervjuer har forstått det informanten prøver å si. Intervjuer kan komme med sin egen forståelse av det informanten har sagt, som informanten så skal gi sin mening om er riktig tolket. Den fjerde type, er spørsmål som gir informanten mulighet til å komme med eksempler på generelle utsagn. Dette er nyttig om man ønsker å vite noe om informantens meninger eller holdninger.

Det kan være vanskelig å vite om informanten forteller eller svarer slik de tror at forsker vil de skal. For å unngå dette bør forskeren så langt det er mulig møte informanten med et åpent sinn uten å gjøre egne verdivurderinger. Forskeren bør også unngå å la egen verdivurderinger komme til syne i intervjuet for på denne måten å hindre at de kommer i veien for det intervjueren selv tenker og mener.

3.5 Veien fram til gradering av elevenes kunnskaper

I teorien om ordkunnskap fant jeg, etter mitt syn, enighet om en slags stadielinndeling, eller nyansering av ordkunnskap. Denne inndelingen har jeg brukt for å skape poenggruppene. Inndelingen går fra den minst nyanserte og mest kontekstavhengige kunnskapen en kan ha før det er ikke-forståelse i tillegg til ikke forståelse som gir 0 poeng. I andre enden av skalaen finner man den meste avanserte ordkunnskapen, som er å kunne bruke ordene i en eller flere sammenhenger og kontekststuvhengig. Når det gjelder leseforståelse har jeg også funnet enighet om hva forståelse handler om, og funnet en slags stadielinndeling av leseforståelse, basert på inndelingen av leseforståelse brukt i PIRLS (Mullis mfl., 2006). Også i denne poenggrupperingen mener jeg å ha startet på det mest elementære nivået av leseforståelse der det handler om å kunne finne igjen og gjengi et svar fra en tekst som svar på et spørsmål, til der en fritt kan reflektere og komme med egne erfaringer og kunnskap en har fra før i svar på spørsmålene.

Med utgangspunkt i teori om ordforståelse og leseforståelse, har jeg laget en skala med seks poenggrupper, fra mest nyanserte og dypeste form for ordforståelse og tekstforståelse til laveste nivå. Elever som ikke viser forståelse for spørsmål, får 0 poeng.

Jeg har valgt å gi dele inn i poenggrupper med tallbenevning, 0 som laveste gruppe og 5 som det høyeste, for å kunne lage en oversiktlig framstilling av eventuelle sammenhenger mellom leseforståelse og ordforståelse. Videre i oppgaven velger jeg å se på elever som har snitt på under 2,5 når det gjelder leseforståelse og ordforståelse. Å få 2 poeng vil si å kunne delvis svare med ledetråder, altså hjelp fra andre. Jeg velger å se på elevene på dette nivået fordi jeg antar at når de ikke kan svare selvstendig på spørsmål fra teksten, kan det skape utfordringer for lesingen. Dette er ikke noe absolutt mål, det kan være elever med snitt på under 2,5 som kan jobbe med tekster på en selvstendig måte og med forståelse. I undersøkelsen er det nokså få spørsmål og da kan hvert spørsmål få avgjørende betydning for resultatet, selv om det ikke nødvendigvis angir gjennomsnittet. I avsnitt 3.8, om bearbeiding av data, vil jeg komme nærmere inn på hvordan denne grupperingen med poeng er kommet i stand.

3.5.1 Fra teoretisk begrep til målbare variabler: hvordan måle leseforståelse

Å lære noe vil si å kunne bruke det en har hørt eller lest i andre sammenhenger. Leseforståelse er imidlertid også å kunne gjengi eller å kunne finne svaret i teksten (Mullis mfl., 2006). I en slik undersøkelse der elevene straks etter å ha lest en tekst skal gjengi dens sentrale innhold og svare på spørsmål, vil det være naturlig å fokusere på hva eleven kan gjengi. Å huske innholdet over lengre tid, eller å kunne ta det i bruk utenom intervju situasjonen, er ikke undersøkt her.

3.5.2 Analyseverktøy brukt for å måle leseforståelse: innholdsgjengivelse

Det følgende avsnitt vil være en gjennomgang av hvilke poenggrupper elevene kan tildeles med tanke på hva de gjengir fra teksten. Dette er første del av undersøkelsen av elevenes leseforståelse, som er en kombinasjon av innholdsgjengivelse og svar på kontrollspørsmål.

Poenggruppering av innholdsgjengivelse:

5 poeng: Kan gjengi tekstens sentrale punkter.

4 poeng: Kan gjengi tekstens sentrale punkter med ledetråder

3 poeng: Kan gjengi noen av tekstens sentrale punkter

2 poeng: Kan gjengi noen av tekstens sentrale punkter med ledetråder

1 poeng: Kan gjengi noen av teksten sentrale punkter med ledetråder hvis de får lese i boka

0 poeng: Kan ikke gjengi noen av tekstens sentrale punkter med ledetråder når de får lese i boka

De ulike poenggruppene skal gjenspeile i hvilke grad eleven kan gjengi innholdet fra teksten. Som nevnt i kapitlet om intervjuguide, har jeg tatt utgangspunkt i lærebokforfatterens egne vurderinger av sentrale punkt med tanke på overskrifter og uthevninger av enkelte ord i teksten. Det er interessant å undersøke hvilke sammenhenger elevene ser mellom de ulike sentrale punktene i teksten. For eksempel er et av de sentrale punktene mørketid og et annet er midnattssol. For å oppnå en mer avansert og utvidet form for kunnskap om ord er det viktig at en kjenner til hva det ikke er, hva som er ordets motsetninger for det er også sammenhenger mellom ord. Når det gjelder leseforståelse vil en ha en bedre forståelse av teksten om en har fått med seg ulike deler av et fenomen, som det med at solen er borte, og at den noen måneder

lyser hele tiden. I følge The National Reading Panel (2000) er det nødvendig med å lære innholdet av lære tekstens sentrale begrep før selve lesingen starter.

I teksten er det markert to ord i kursiv, ”horisonten” og ”nordlys” (jf vedlegg 7) og disse er forklart i egen tekstboks nederst på siden. I tillegg er det tre overskrifter, ”natur”, ”langt, og lengst mot nord og øst” og ”midnattssol og mørketid” (jf vedlegg 7). Dermed blir det naturlig at de elevene som snakker om disse fem sentrale punktene får 5 poeng. De elevene som nevner disse fem punktene med hjelp fra intervjuer til å komme på eller viser at de vet noe om disse punktene får 4 poeng. 3 poeng får de elevene som nevner to-tre av de sentrale punktene, og 2 poeng blir tildelt de elevene som med hjelp av intervjuer kommer på eller kan vise at de vet noe om to-tre sentrale punkter. Elevene som kan nevne noen sentrale punkter ved å lese fra boka får 1 poeng. Elevene får i innholdsgjengivelse av teksten ikke anledning til å bruke boka med mindre de ikke kommer på noen av de sentrale punktene fra teksten. Elevene som ikke kan nevne noen av de sentrale punktene med ledetråder og mulighet til å lese i boka får 0 poeng.

3.5.3 Analyseverktøy brukt for å måle leseforståelse: kontrollspørsmål

De ulike poenggruppene skal vise i hvilken grad elevene kan forklare spørsmål fra teksten. Elevene har anledning til å bruke læreboka. I arbeidet med kontrollspørsmålene under intervjuene, gikk jeg ikke inn i teksten og ga elevene konteksten, men ba dem om å lese selv fordi jeg ville vite om de kunne finne svaret selv.

Poenggruppering av kontrollspørsmål:

5 poeng: Kan svare på spørsmålet

4 poeng: Kan svare på spørsmålet med ledetråder

3 poeng: Kan delvis svare på spørsmålet

2 poeng: Kan delvis svare på spørsmålet med ledetråder

1 poeng: Kan finne svaret i teksten hvis de får lese fra boka

0 poeng: Kan ikke finne svaret når de får lese i boka

Det å finne svaret i teksten er PIRLS (Mullis mfl., 2006) første nivå i leseforståelse. Spørsmålene ble utformet med bakgrunn i tre av fire områder som man undersøker når man

vil finne ut om elevens leseforståelse. Det første er å hente ut informasjon, eller finne svar i teksten. Spørsmål tre i intervjuet er: ”hva er det største fylket i Nord-Norge?” Her kan elevene gå inn i teksten og finne svaret. Det andre området PIRLS (Mullis mfl., 2006) opererer med å trekke enkle slutninger eller gjøre inferenser mellom ulike tekststykker eller setninger. Spørsmål 10 i intervjuet er: ”Hva er solfest?” Her kan elevene finne informasjon om at mange holder solfest den dagen solskiva dukker opp igjen. De leser om midnattssol og mørketid. Ved å kombinere denne informasjonen fra teksten kan elevene svare på spørsmålet. Det tredje området i PIRLS (Mullis mfl., 2006) er å tolke og sammenholde informasjon eller reflektere. Spørsmål 8 i intervjuet, ”hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge?” krever at elevene bruker forkunnskaper. Det står ikke i teksten at det er den største, i teksten er Finnmarksvidda nevnt og her er beskrivelse av den. Elevene må selv komme fram til at denne vidda er ei fjellvidde, det står at den har ”runde fjellrygger og topper” (Aarre mfl., 2006), ellers er det ikke nevnt at det er ei fjellvidde. En fullstendig oversikt over kontrollspørsmål kategorisert etter PIRLS (Mullis mfl., 2006) nivå en, to og tre er vist i tabell 1.

De elevene som kan gi et fullstendig svar får 5 poeng, og elevene som kan svare fullstendig på spørsmålet med hjelp av intervjuer, for eksempel en ledetråd til å komme på sporet av svaret får 4 poeng. 3 poeng får elevene som kan svare delvis på spørsmålet, og 2 poeng får de elevene som trenger hjelp til å svare delvis på spørsmålet. De elevene som finner svaret ved å lese fra boka får 1 poeng. Hvis noen elever ikke finner svaret på spørsmålene hvis de får lese fra boka, får de 0 poeng på spørsmålet.

3.5.4 Fra teoretisk begrep til målbare variabler: hvordan måle begrepsforståelse

De ulike poenggruppene skal si noe om i hvilke grad elevene har kunnskap om de enkelte ordene. Teorier som beskriver hva en vet om et ord når en har begrepsforståelse, og ulike aspekter ved ordkunnskap tilsier at det finnes ulike nivåer av ordforståelse. PPVT (Dunn & Dunn, 2007) er en ordtest som brukes til å avdekke kunnskapsnivå innen ordforståelse og nyanser i ordforståelse. I testene er det elementer som undersøker bredde i ordforrådet ved at eleven skal gi synonymer og antonymer. Testen viser også noe av elevens dybde i ordkunnskapene ved å etterspørre egenskaper ved ordene, gi eksempler og komme med en definisjon av ordet. Samtidig er det viktig å få med at dybde og bredde henger sammen. Det kan være vanskelig å se disse faktorene atskilt fordi om man har kunnskaper om hva et ord

ikke er, andre ord som er det motsatte, har man også kunnskap om hva det gitte ordet er. Det er også enighet i teorien om ordkunnskap at ordforståelse eller -kunnskap ikke er noe man kan si at er ferdig utviklet på et visst punkt. Dette begrunnes med at denne kunnskapen er så kompleks, og man lager stadig nye sammenhenger med andre ord, og nyanser i ordet.

3.5.5 Analyseverktøy brukt for å måle begrepsforståelse

Poenggruppene som inndeling av begrepsforståelse bygger på teori fra Nagy og Scott (2000), Beck, McKeown & Kucan(2002), og Cronbach (1942), i tillegg til PPVT(Dunn & Dunn, 2007). For hvert ord har jeg laget en liste av spørsmål som jeg vil at elevene skal svare på. Jeg velger å starte med spørsmål som tar for seg den antatte mest avanserte kunnskapen om ordene. I utgangspunktet vil jeg at elevene skal svare på alle spørsmålene jeg har til hvert ord for å belyse på en best mulig måte i hvilken grad de har kunnskap om ordet. Hvis en elev ikke kan svare på et eller flere spørsmål vil jeg vurdere å stille flere spørsmål for det er viktig at elevene opplever intervjusituasjonen mest mulig trygg og komfortabel.

Poenggruppering av begrepsforståelse:

5 poeng: Kan svare på alle spørsmålene

4 poeng: Kan svare på alle spørsmålene med ledetråder

3 poeng: Kan delvis svare på spørsmålene

2 poeng: Kan delvis svare på spørsmålene med ledetråder

1 poeng: Har hørt ordet før og/eller kan gjengi mening med ordet i kontekst

0 poeng: Har verken hørt om ordet før eller gjengi mening med ordet i kontekst

I intervjuet har jeg valgt ut ni ord, syv innholdsord og to metaforer. Innholdsordene er natur, fastlandet, fjellrygg, landsdel, innbyggere, horisont og midnattssol. Disse ordene er viktig for sammenhengen i teksten. Ordene har ulik vanskegrad, noen vil være ukjent for en del elever, og noen vil være ord elevene har bakgrunnskunnskap til. I tillegg har jeg valgt ut to metaforer, ”..reiser fjellene seg..” og ”Den dagen solskiva dukker opp igjen”. Metaforene er valgt fordi det vil være interessant å undersøke om elever på femte trinnet kan hente mening ut av en slik abstrakt måte å formulere seg på. Det vil også være interessant å undersøke hvorvidt de tolker metaforene eller leser dem som de står.

Til de syv innholdsordene vil jeg stille åtte spørsmål. Dette skjer med forbehold om at elevene kan svare på spørsmålene. I situasjoner der eleven ikke kan svare på flere av spørsmålene, vil jeg underveis vurdere hvorvidt det er hensiktsmessig å stille alle spørsmålene. Spørsmålene har en taksonomisk nivåinndeling. Det vil si at det første spørsmålet anses som det vanskeligste å besvare (jf 2.2.2)

Det første spørsmål handler om ordets sammenheng med andre ord som kan gi indikasjon på hvilke andre ord eleven har kunnskap om. De får deretter spørsmål om å lage en setning, noe som også anses som avansert ordkunnskap. Elevene blir deretter bedt om å definere ordet, som vil kunne vise forståelse av innholdet i ordet. Det fjerde spørsmålet er å kunne si noe om hva ordet ikke er, mens det femte spørsmålet handler om å gi eksempler, eller synonymer til ordet. Deretter blir elevene bedt om å beskrive ordet, som for eksempel farge, lukt, om det er mykt, hardt, stort. Det syvende spørsmålet handler om å finne ut om elevene vet meningen med ordet i kontekst, og i dette tilfellet er det den konteksten som ordet står i boka. Det siste spørsmålet måler den minst avansert kunnskapen før en ikke forståelse av ordet, om de har hørt om ordet før, da i hvilken som helst sammenheng, enten det er på skolen eller i fritiden.

Når det gjelder spørsmålene de to språklige metaforene fra teksten jeg vil spørre om, har jeg færre spørsmål. Til metaforene ”..fjellene reiser seg..” og ” Den dagen solskiva dukker opp igjen” (Aarre mfl., 2006) har jeg valgt å spørre om betydningen av metaforen for å klargjøre om elevene forstår setningen og konteksten de er satt inn i. Jeg vil også vite om de vet betydningen av ”å reise seg” og ”å dukke opp igjen”.

Elevene som kan svare på 4-5 av spørsmålene over til ordene, får 5 poeng, mens de som trenger hjelp eller ledetråder til å komme på sporet av svarene får 4 poeng. De elevene som kan svare delvis på spørsmålene, enten ved at svarene er ufullstendig eller at de har svart på 2-3 spørsmål får 3 poeng. Elever som trenger hjelp til å svare enten ufullstendig eller på 2-3 spørsmål får 2 poeng. 1 poeng får elevene som har hørt ordet før og/eller kan gjengi mening i kontekst. Elever som ikke verken har hørt ordet før eller kan gjengi mening i kontekst, eller noen av de andre spørsmålene, får 0 poeng.

3.6 Forskningsetisk refleksjon og valg

Forskningen man gjør kan ha konsekvenser for informantene, og derfor er det viktig at man har tenkt gjennom det på forhånd (Fangen, 2004) Hvilke belastninger som er nødvendig å påføre antatte svake informanter, i dette tilfellet barn og kanskje spesielt barn som sliter med lesingen. Thagaard(2002) skriver at forskeren må være bevisst på prinsippet om å ikke påføre informanten skade som følge av intervjuet, og dette bør være styrende for hvor nærgående spørsmål og hvor mye oppfølgingsspørsmål forskeren stiller.

Forskning har vist at et godt ordforråd hjelper til bedre leseforståelse. Jeg forventer å finne en sammenheng mellom ordforråd og leseforståelse, og dette kan bidra til en økt bevissthet hos lærerne som kan utforme sine opplegg med tanke på at mange elever sliter med å forstå tekster. Om vi med dette prosjektet kan få mer kunnskap om hvilken betydning ordforrådet har for leseforståelsen, vil dette kunne gi lærer et verktøy til bruk i egen undervisning. I undersøkelsen vil jeg ta med både svake, gjennomsnittlige og sterke elever for å få et bredere perspektiv på hvordan ordforrådet spiller inn i forhold til leseforståelse. Dette kan bidra til en bedre undervisning for dem som sliter med leseforståelse noe som kan være et godt argument for å påføre svake elever den påkjenningen det kan være å bli utsatt for intervju og testing.

Prosjektet ble meldt og godkjent av norsk samfunnsvitenskapelige datatjeneste (NSD) i forkant av prosjektstart(vedlegg 3).

3.7 Prosedyre for innsamling av data

Før intervjuet hadde jeg avtale med kontaktlærerne til klassen om å komme og hente med meg elevene etter tur. Under intervjuet vil jeg ha tilgang på et av skolens grupperom, der det ikke vil være forstyrrelser. Jeg vil snakke litt med eleven på forhånd, gjenta hvorfor jeg er her og hva vi skal gjøre. Jeg vil informere om at jeg bruker lydopptak slik at jeg skal få med alt som blir sagt og det er kun jeg som skal høre på lydbåndet. Elevene blir gitt instruksjon i hva som skal skje(vedlegg 6).

Først vil jeg lese gjennom hovedteksten høyt mens eleven følger med i egen bok. Etterpå vil vi snakke om bildene på sidene, lese og snakke om tekstboksene og snakke og se på kartet. De vil deretter få den tiden de trenger for å lese og gjøre seg kjent med teksten.

3.8 Bearbeiding av data

Under intervjuet vil jeg bruke lydbånd. Thagaard(2002) påpeker viktigheten av dette for å gi mest mulig fyldige data. Elevene blir intervjuet over to dager, og etter hver dag vil jeg transkribere intervjuene for å prøve å lære hvordan jeg vil endre på oppfølgingsspørsmål eller hva jeg eventuelt bør jeg gjøre annerledes ved neste intervju. Resultatene vil bli samlet i poenggrupper med ulike kriterier, og deretter sammenlignet for å undersøke leseforståelse og begrepsforståelse(jf. 3.5).

3.9 Undersøkelsens troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet.

Troverdighet eller reliabilitet handler om undersøkelsen er gjort på en tillitvekkende måte, at gjentatte målinger ville gitt samme funn. I undersøkelsen vil det bli brukt lydbånd og samme instruksjon ved hvert intervju for å sikre troverdigheten til undersøkelsen. Bekreftbarhet eller validitet går på kvaliteten av den tolkningen som gjøres og om den innsikten undersøkelsen gir støttes eller kan bekreftes av annen forskning(Thagaard, 2002). Undersøkelsens kategorier brukt for å samle elevens resultater er basert på ulike teorier som bekrefter og bygger på hverandre. Transkripsjon fra intervjuene som vedlegg gjør at leserne selv kan vurdere om dataene og vurderinger som analysen bygger på, er påvirket av intervjuers rolle. Overførbarhet knyttes til hvorvidt resultatene fra undersøkelsen gjelder andre steder eller i andre situasjoner. (Thagaard, 2002)

3.9.1 Troverdighet

Kristiansen og Krogstrup(1999) beskriver forskningsprosessen som en hermeneutisk prosess, eller hermeneutisk sirkel. Sistnevnte legger til grunn et holistisk perspektiv på egen forståelse, der man ser at forståelse av helhet og deler påvirker hverandre gjennom hele forskningsprosessen. Som forsker hadde jeg en forforståelse av feltet jeg ville studere fra egen erfaring som lærer i arbeid med elever og fagtekster i skolen. Thagaard kommenterer innsamlede data på denne måten: ”..det er viktig å huske på at det vi kaller for data er preget av måten forskeren forstår de observasjoner og utsagn hun eller han har tilgang til.” (Thagaard 2002:28)

Under intervjuene vil jeg bruke lydbånd for å sikre at all informasjon kommer med til bruk i analysen. På denne måten kan jeg i stedet for å notere under intervjuene, konsentrere meg om informantenes svar og prøve å komme med så gode oppfølgingsspørsmål som mulig for å få mest mulig nyanserte, utfyllende og oppklarende svar. Sammen med elevene ønsker jeg å finne ut hva de kan og forstår.

Jeg vil bruke samme instruksjon hver gang for å sikre en mest mulig lik og nøyaktig informasjon om hva vi skal gjøre og hvorfor de er i intervjusituasjonen(vedlegg 6) I tillegg vil jeg bruke intervjuguiden der rekkefølgen på spørsmålene vil være den samme hver gang, og den vil også være med å sikre at alle elevene får samme spørsmål.

Min rolle som fersk forsker vil kanskje gjøre utslag på resultatene i form av at jeg ikke i stor nok grad stiller oppfølgingsspørsmål eller oppfatter når elevene trenger mer tid før jeg ber om svar. I intervjusituasjonen kan det være vanskelig å holde litt tilbake med egne tanker og refleksjoner. Det å oppfordre til å tenke mer eller at elevene skal lete mer etter svar vil kanskje oppleves ubehagelig i situasjonen, kanskje spesielt for informanten som ikke har kontroll over situasjon eller spørsmål. Det er også andre mulige feilkilder, som det at informantene ikke tar seg god nok tid til å svare, kanskje de er nervøse eller kjeder seg. De kan være ukomfortable i situasjonen, og noen sier kanskje at de ikke vet svaret fordi de synes det er flaut å svare feil.

3.9.2 Bekreftbarhet

Måler testene det de skal måle? I denne undersøkelsen vil jeg måle i hvilken grad elevene har leseforståelse og ordforståelse. Ved å lage en poenggruppering basert på PIRLS(Mullis mfl., 2006) og Beck, McKeown & Kucan(2002), Graves(1987, referert i Beck mfl., 2002) og andre, som bekrefter hverandres teorier, mener jeg utgangspunktet for å si noe om i hvilken grad elevene har disse kunnskapene er på plass.

I analysen vil jeg kategorisere resultatene. Denne kategoriseringen til poenggruppering vil by på ulike utfordringer, og flere spørsmål aktualiseres. Har jeg vært konsekvent nok, er det noen elever som har fått høyere skåre enn andre for samme svar? Kan man sammenligne resultatene satt i kategorier? Er poenggrupperingen av henholdsvis leseforståelse og

begrepsforståelse lik slik at sammenligning er mulig? Disse spørsmålene, og hvorvidt data er påvirket av intervjuers rolle og vurderinger av resultatene, kan leseren selv kontrollere ved hjelp av transkripsjonene(vedlegg 9)

3.9.3 Overførbarhet

Resultatene har ingen kjent overførbarhet. Det er ikke et representativt utvalg, og det vil ikke være mulig å si noe om resultatene også kan gjelde for andre steder eller andre situasjoner. Imidlertid vil resultatene være et utgangspunkt for nye undersøkelser, og de vil kunne si noe om hvilken leseforståelse og ordforståelse undersøkelsens elever har i forhold til egen lærebok.

4. Resultater

I dette kapittelet vil jeg gå gjennom de viktigste resultatene fra undersøkelsen. Jeg vil se på resultatene for leseforståelse og begrepsforståelse. I tillegg vil jeg se på om resultatene for betydningen av begrepsforståelse i leseforståelsen. Jeg vil vise sammenligninger som jeg mener er viktig for å få fram resultatene på forskningsspørsmålet og underspørsmålene i oppgaven(jf 1.1), og som vil belyse anvendt teori.

Å analysere kan forstås som en prosess der man som forsker organiserer og gjør empirien mer håndgripelig. Analyse er beskrevet som en prosess der man søker og systematiserer empiri med hensikt å *"..increase your own understanding of them and to enable you to present what you have discovered to others.."*(Bogdan & Biklen 1992:153)

I følge Thagaard(2002) er et av kjennetegnene ved kvalitative metoder at innsamling og analyse av data skjer simultant. I arbeidet med innsamling av data er det umulig å ikke samtidig tolke de utsagn eller observasjonene man gjør. Thagaard(2002:33) skriver at *"tolkning og analyse kan ses på som to sider av samme prosess, fordi vi ikke kan beskrive og kategorisere hendelsesforløp uten samtidig å tillegge hendelsene en mening"*. Dette gjelder intervjuene. I tillegg vil jeg videre i oppgaven gjennomgå de viktigste resultatene fra intervjuene.

4.1 I hvilken grad har elevene leseforståelse

Tabell 1 viser en oversikt over kontrollspørsmålene og resultatene for hver enkelt elev. Vi ser også en inndeling av spørsmålene i PIRLS (Mullis mfl., 2006) nivåer for gradering av leseforståelse, snitt for hvert av disse nivåene og for hvert enkelt spørsmål. I tillegg til totalt snitt for kontrollspørsmålene. Vi ser at elevenes prestasjoner varierer mye. Som nevnt i 3.5 vurderes under 2,5 poeng til å være så lavt at elevene vil få problemer med å arbeide selvstendig med en tekst og oppnå forståelse og læring.

Tabell 1 viser at fem elever har et snitt på under 2,5 på kontrollspørsmålene. Tre av elevene, 4, 5 og 7 har et snitt på under 2. Av tabell 3 ser vi at alle fem elevene får 2 eller 1 poeng på innholdsgjengivelse. Det vil si at de kunne gjengi ett til to av de sentrale punktene fra teksten når de fikk lesetråder og mulighet til å lese i boka,(jf vedlegg 6). Det som kjennetegner

innholdsgjengivelsene til disse elevene er at de husker best begynnelsen av teksten(jf. vedlegg 9). Elevene går i stor grad ikke tilbake til teksten for å finne ut mer om spørsmålene de får fra teksten, og ved flere anledninger svarer elevene at de ikke vet svaret, ikke husker det, eller ikke tror de kan svare på spørsmålet. Elev 1 blir spurt om hvordan Nord-Norge ser ut, svaret fra eleven er ”vet ikke”(jf. vedlegg 9). Ved spørsmål om hvordan elevene kan finne det ut, foreslår eleven å enten se i teksten eller på kartet. Imidlertid verken leser eller ser eleven på kartet for å finne svaret. Dette er et eksempel som man finner igjen hos flere elever, at de ikke bruker teksten aktivt til å finne svaret, eller finne ut om det de tror er svaret stemmer ved spørsmål om det. Elevene svarer for det meste kort og ufullstendig, ofte med bare et ord. I tillegg til korte og ufullstendig svar, ser vi fra transkripsjonen at flere av elevene misforstår det de leser. Elev 5 sier at mange reiser på båttur når det er soltid. På spørsmål om hva soltid er, forklarer eleven at det er når det er mye sol på sommeren. Elev 8 forklarer at midnattssol kan man oppleve når det er kaldt på sommeren. På spørsmål om det kanskje er midnattssol når det er klart, svarer eleven nei uten å sjekke i boka. Et annet trekk vi ser hos disse elevene, er at de ikke vet hvor de skal begynner å fortelle. Elev 7 tenker lenge og sier at ”det er vanskelig å vite hvordan han skal forklare det” og at han ”ikke klarer å tenke så langt tilbake”.

PIRLS nivå en, å finne svaret i teksten(Mullis mfl., 2006)							PIRLS nivå to, å gjøre enkle inferenser i teksten(Mullis mfl., 2006)				PIRLS nivå tre, å tolke og sammenholde informasjon(Mullis mfl., 2006)				Total
Spm.	Hva er treriksøys	Hva er nordlys	Hva er det største fylke i Nord-Norge	Hvordan ser Nord-Norge ut	Hva heter Norges nasjonalfjell	Snitt	Hvor ligger Nordkapp	Hva tror du menes med villmark	Hva er solfest	Snitt	Hvorfor tror du akkurat det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell	Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge	Hvorfor tror du det står"det er som om naturen er en kunstner.." når de skriver om nordlyset	Snitt	Snitt
Elev 1	0	1	5	5	0	2,2	5	4	2	3,6	2	0	3	1,6	2,4
Elev 2	0	4	0	2	4	2	4	4	4	4	2	0	5	2,3	2,6
Elev 3	0	4	5	4	1	2,8	2	4	3	3	4	0	4	2,6	2,8
Elev 4	0	0	5	3	1	1,8	0	2	0	0,6	3	0	0	1	1,2
Elev 5	0	0	0	3	2	1	0	3	2	1,6	4	0	4	2,6	1,6
Elev 6	0	1	5	2	1	1,8	0	4	5	3	5	0	5	3,3	2,5
Elev 7	0	5	5	0	0	2	0	4	0	1,3	3	0	2	1,6	1,7
Elev 8	2	3	1	1	1	1,6	5	1	2	2,6	5	0	4	3	2,2
Elev 9	5	5	0	2	1	2,6	5	5	5	5	2	0	5	2,3	3,1
Elev10	0	5	5	4	2	3,2	5	5	5	5	2	1	5	2,6	3,5
Elev11	5	5	5	3	3	4,2	5	5	5	5	5	5	5	5	4,6
Elev12	2	5	4	3	5	3,8	3	5	5	4,3	4	5	5	4,6	4,1
Snitt	1,1	3,1	3,3	2,6	1,7	2,4	2,8	3,8	3,1	3,2	3,4	0,9	3,9	2,7	2,6

Tabell 1

Vi ser her at det totale snitt for nivå 1 er lavest(2,4), så kommer nivå 3(2,7) deretter nivå 2(3,2) Tabell 1 viser at for første nivå i gradering av leseforståelse (Mullis mfl., 2006), oppnår syv elever et snitt på under 2,5. Elevene som får et snitt på under 2,5 for kontrollspørsmålene totalt, får også på dette nivået det laveste snittet med 1,7. På det andre nivået er det tre elever som får snitt på under 2,5.

Disse tre elevene får alle snitt under 2,5 på kontrollspørsmålene totalt. På spørsmål fra det tredje nivået til PIRLS (Mullis mfl., 2006), viser tabell 2 at fem elever oppnår et snitt på under 2,5. Av disse er det tre elever fra gruppen elever som får snitt under 2,5 på kontrollspørsmålene totalt. Snittet på det andre nivået (Mullis mfl., 2006) er 3,2 og for det tredje nivået 2,7. For gruppen med fem elever som alle er under 2,5 i snitt er snittet på disse nivåene likt, 1,9.

Vi ser i tabell 1 at spørsmålet, ”hva heter den største fjellvidda i Norge” får det laveste snittet, med 0,9 poeng. Det er ni elever som ikke kunne svare på spørsmålet, en elev kunne svare etter å ha lest i boka, og to elever kunne gi et fullstendig svar. Av de fem elevene som får snitt under 2,5 på kontrollspørsmålene totalt, fikk alle 0 poeng, altså kunne de ikke svare på spørsmålet. Spørsmålet, ”hva er treiksrøys” får også lavt snitt, med 1,1 poeng. Det er åtte elever som ikke kan svare på spørsmålet, to elever kan delvis svare med ledetråder, og to elever kan gi et fullstendig svar. Av de fem elevene som får snitt under 2,5 totalt på kontrollspørsmålene, kan elev 8 delvis svare med ledetråder, mens de fire andre ikke kan svare og får 0 poeng.

”Hvorfor tror du det står ”..det er som om naturen er en kunstner..” når de skriver om nordlyset” er det spørsmålet som får høyest snitt, 3,9. Av de fem elevene som får snitt under 2,5 på kontrollspørsmålene totalt, er det en elev som ikke kan svare på spørsmålet. Elev 4 er også den som får lavest snitt totalt, 1,2 for kontrollspørsmålene totalt. Av denne gruppen på fem elever er det en som får 2 poeng, en får 3 og to elever får 4 poeng på dette spørsmålet. Spørsmålet ”Hva tror du menes med villmark”, får også høyt snitt, med 3,8 poeng. Av de fem elevene som får snitt under 2,5 for kontrollspørsmål totalt, er det en elev som får 1 poeng, en får 2 og en får 3 poeng. De to andre elevene får 4 poeng på dette spørsmålet.

De spørsmålene som får høyest snitt og hvordan våre elever gjør det på disse.

Vi ser i tabell 1 at fire av de fem elevene som får snitt under 2,5 for kontrollspørsmål totalt, får 0 poeng på spørsmålet om fjellvidda og alle de fem elevene får 0 poeng for spørsmålet om treiksrøys der henholdsvis ni og åtte elever fikk 0 poeng, ikke kunne svare på spørsmålet. Dersom vi ser bort fra disse spørsmålene, vil alle elevene får et bedre snitt totalt, og elev 1 vil få snitt over 2,5 for kontrollspørsmål totalt. Tabell 1 viser at tre elever ligger rett over 2,5 i snitt, elev 2, 3 og 6. Elev 2 og 3 har fått 2 poeng på innholdsgjengivelse, mens elev 6 har fått et poeng.

4.2 I hvilken grad har elevene begrepsforståelse

Tabell 2 viser en oversikt av alle ordene og resultatene for hver enkelt elev. Vi ser snittet til hver enkelt elev og ord. Det er fem elever som får snitt på under 2,5 for ordene totalt. Dette er elev 4, 5, 6, 7 og 8. I tillegg er det tre elever får snitt rundt 2,5 og under 3. Dette er elev 1, 2 og 3.

Ord	Natur	Fastlandet	Fjellrygg	Landsdel	Innbyggere	Horisont	Midnattssolen	”..reiser fjellene seg..”	”..dukker solskiva opp igjen..”	Snitt
Elev 1	3	1	2	2	3	4	5	1	2	2,5
Elev 2	4	1	2	2	5	5	3	1	5	2,8
Elev 3	5	2	2	1	3	3	4	1	5	2,8
Elev 4	4	1	1	2	1	2	1	0	1	1,4
Elev 5	3	0	0	1	1	1	1	1	1	0,8
Elev 6	2	0	1	2	3	1	1	1	2	1,4
Elev 7	3	0	2	2	1	1	2	1	1	1,4
Elev 8	4	0	4	2	2	2	1	1	5	2,3
Elev 9	5	5	3	5	4	5	4	1	5	4,1
Elev 10	5	5	2	2	5	5	5	5	1	3,8
Elev 11	5	5	4	5	5	5	4	5	4	4,6
Elev 12	5	3	4	5	5	5	4	5	5	4,5
Gjennomsnitt	4	1,9	2,2	2,5	3,1	3,2	2,9	1,9	3	2,7

Tabell 2

Vi ser at ordet ”fastlandet” får et lavt snitt med 1,9 poeng. Av de fem elevene som har et totalt snitt på under 2,5 er det en elev som får poeng på spørsmålet om dette ordet, elev 8 får 1 poeng. 1 poeng vil i denne sammenhengen si at eleven har hørt om ordet før og eller vet meningen med det i konteksten fra boka. De fire andre elevene viser ikke forståelse på spørsmålet om ordet og får 0 poeng. Det var seks elever som ikke forsto ordet i den konteksten som læreboka skriver det. Av disse var det fire elever som ikke hadde hørt ordet før.

Metaforen ”..reiser fjellene seg..” får også snitt på 1,9. Av de fem elevene som får snitt på under 2,5 for ordene totalt, er det fire som får 1 poeng, mens elev 4 får 0 poeng for dette ordet.

Tabell 2 viser at ordet ”horisont” får det høyeste snittet, 3,2. Av de fem elevene som får snitt på under 2,5, får tre elever 1 poeng og to elever 2 poeng for spørsmål om dette ordet.

Dersom vi ser bort fra ordene ”fastlandet” og ”..reiser fjellene seg..” vil de fem elevene som får snitt under 2,5 alle heve snittet. Elev 8 vil med dette få et snitt på 2,8. For de andre fire elevene er resultatene mindre betydelige, da de alle likevel vil få et snitt på under 2 som vil si å delvis kunne svare på spørsmålene med ledetråder.

Tabell 2 viser at fem elever fikk snitt på under 2,5 på begrepsforståelse, elev 4, 5, 6, 7 og 8. Spørsmål om sammenheng med andre ord får disse elevene lavt resultat på (jf. vedlegg 5). Elev 4, 5, 7 og 8 kan svare fullstendig eller delvis på dette spørsmål for det første ordet, ”natur”. På de andre åtte ordene kan ingen av disse elevene svare på sammenheng, eller har ikke blitt spurt om dette. Vi ser at alle de fem elevene på et eller flere ord ikke kan lage setning. Ordet ”innbyggere” står i en tekstboks uten tilknytning til en setning, og ordet ”fjellrygg” står i en lang setning med mye annen informasjon. På to eller flere ord ikke kan gi en definisjon, og vi ser av vedlegg 7 at ordet ”fastlandet” der ingen av de fem elevene kunne gi en definisjon på ordet, står i en lang setning med også annen informasjon. Elev 6, 7 og 8 kan på ordet ”natur”, gi svar på antonym til ordet, de andre elevene og på de andre ordene kan elevene enten ikke svare eller har ikke blitt spurt. Når det gjelder å komme med synonymer til ordene, ser vi at elev 8 har svart fullstendig på fem av ni ord, dette utmerker seg i forhold til resten av elevgruppen på fem, der elevene har svart fullstendig på ett eller ingen spørsmål om synonymer. Videre ser vi at elev 5 har ikke hørt om åtte av ni ord, og elev 8 har ikke hørt om fem av disse ni ordene. Elev 8 kan likevel forklare betydningen av syv ord i kontekst, tre av ordene har han ikke hørt om før.

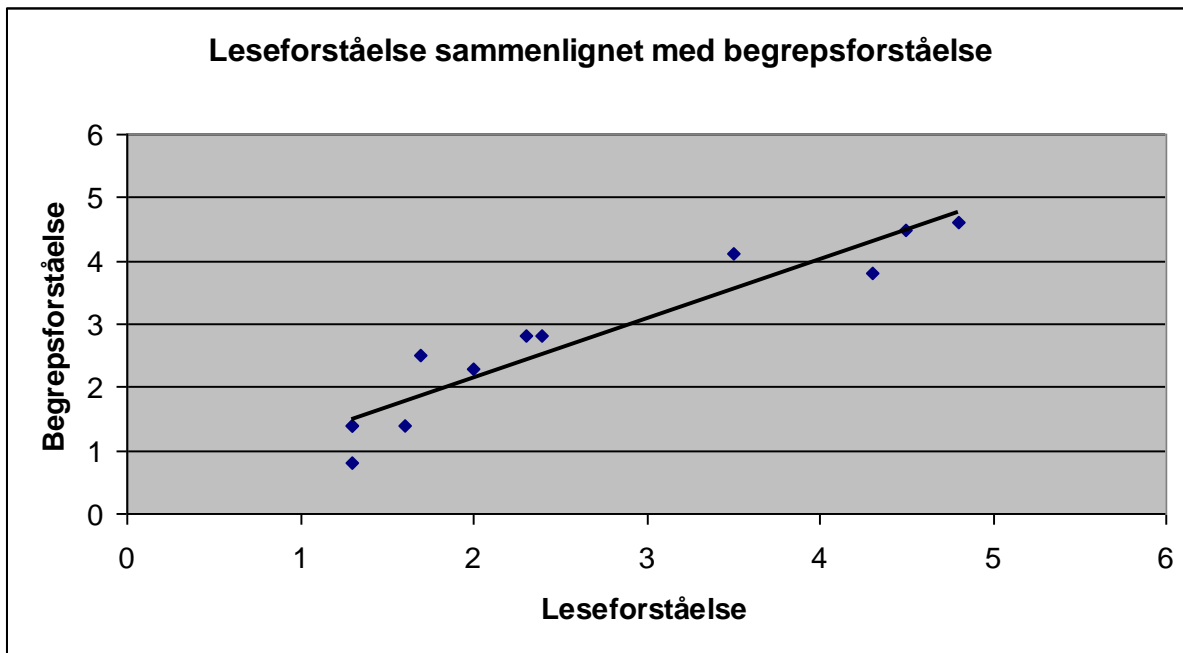
4.3 Betydning av begrepsforståelse i leseforståelsen

Tabell 5 viser en oversikt av resultatene fra undersøkelsen, lesetid, innholdsgjengivelse, kontrollspørsmål, tekstforståelse, begrepsforståelse. Vi ser i tillegg resultatene fra nasjonale prøver.

Elev	Lesetid (tid)	Innholdsgjengivelse, poeng	Kontrollspørsmål, poeng	Leseforståelse, poeng	Begrepsforståelse, poeng	Nasjonale prøver/lærers vurdering
1	4 min, 24 sek	1	2,4	1,7	2,5	24 av 29p/sterk
2	5 min, 18 sek	2	2,6	2,3	2,8	22 av 29p/sterk
3	1 min 20 sek (pluss 40 sek)	2	2,8	2,4	2,8	17 av 29p/gjennomsnittlig
4	3 min, 20 sek	2	1,2	1,6	1,4	21 av 29p/gjennomsnittlig
5	2 min, 50 sek	1	1,6	1,3	0,8	15 av 29p/svak
6	1 min, 53 sek	1	2,5	1,3	1,4	11 av 29p/svak
7	2 min	1	1,7	1,3	1,4	10 av 29p/svak
8	2 min, 13 sek	2	2	2	2,3	16 av 29p/svak
9	5 min, 35 sek	4	3,1	3,5	4,1	21 av 29p/gjennomsnittlig
10	4 min, 14 sek	5	3,5	4,2	3,8	23 av 29p/gjennomsnittlig
11	5 min	5	4,6	4,8	4,6	21 av 29p/sterk
12	4 min, 15 sek	5	4,1	4,5	4,5	26 av 29p/sterk
Snitt		2,5	2,6	2,5	2,7	

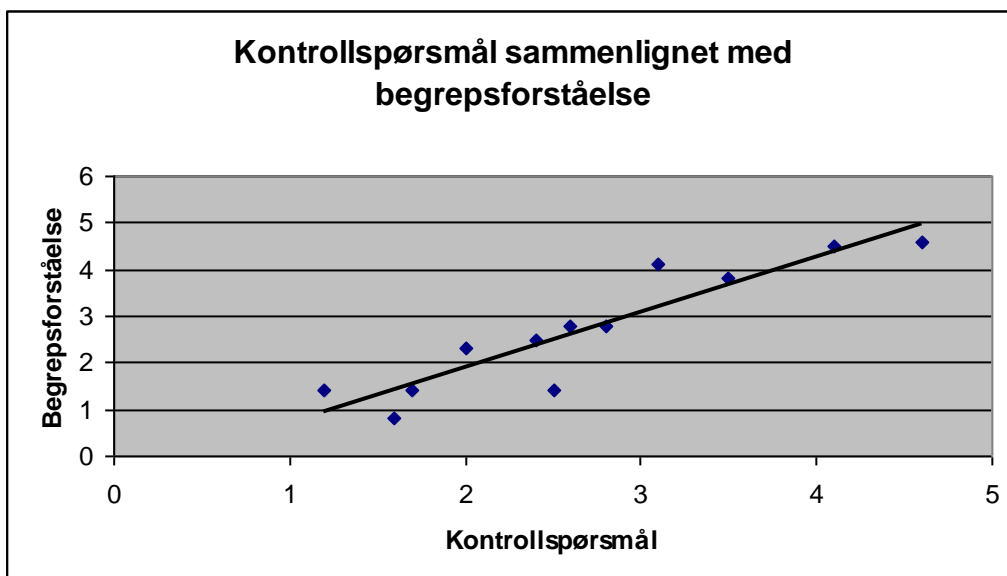
Tabell 3

Fra tabell 3 har jeg videre trukket ut to og to faktorer som jeg sammenligner resultatene på. Ønsket er å få fram noen tendenser fra utvalget, og se om det kan være noen sammenhenger mellom leseforståelse og ordforståelse. I tillegg til de to faktorene vil jeg sammenligne også andre faktorer for å se på mulige sammenhenger.

Figur 1

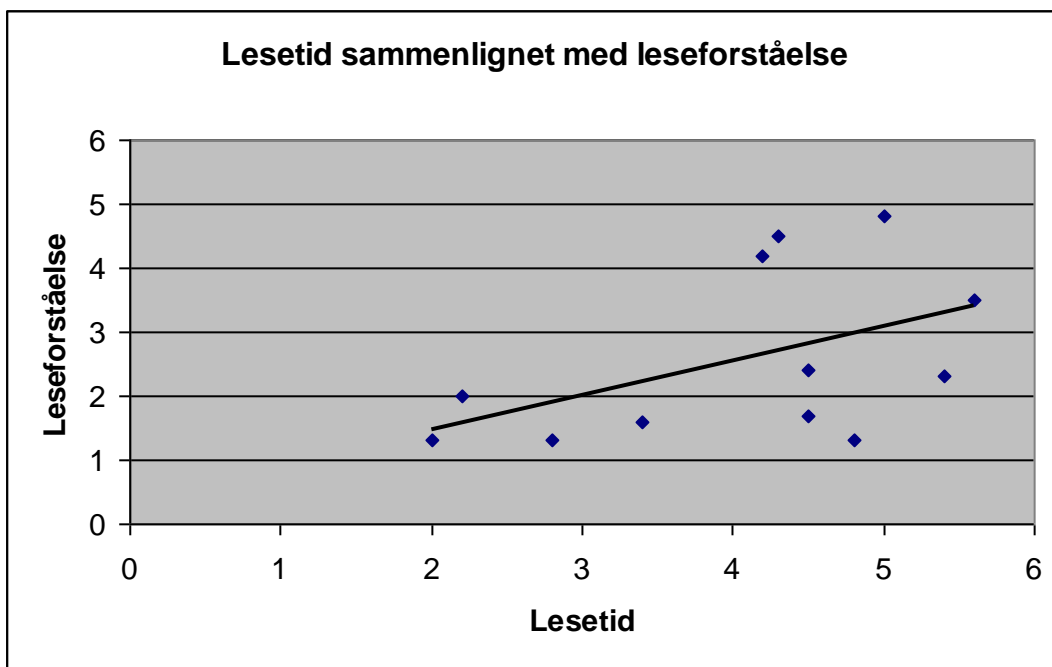
Vi ser en tydelig samvariasjon i figur 2. De fire elevene som får lavest snitt på leseforståelse har også lavest snitt på begrepsforståelse. Dette er elevene 4, 5, 6 og 7. som alle får snitt under 2 på leseforståelse og snitt på under 1,5 på begrepsforståelse. Elev 6 og 7 vises som et punkt på figuren fordi de har likt snitt både på leseforståelse og begrepsforståelse. Fire elever danner gruppen i midten og har alle snitt på under 3 både på begrepsforståelse og tekstforståelse. Dette er elevene 1, 2, 3 og 8. I drøftingen skal vi se nærmere på de to laveste gruppene og prøve å finne ut mer om dem.

Figur 2

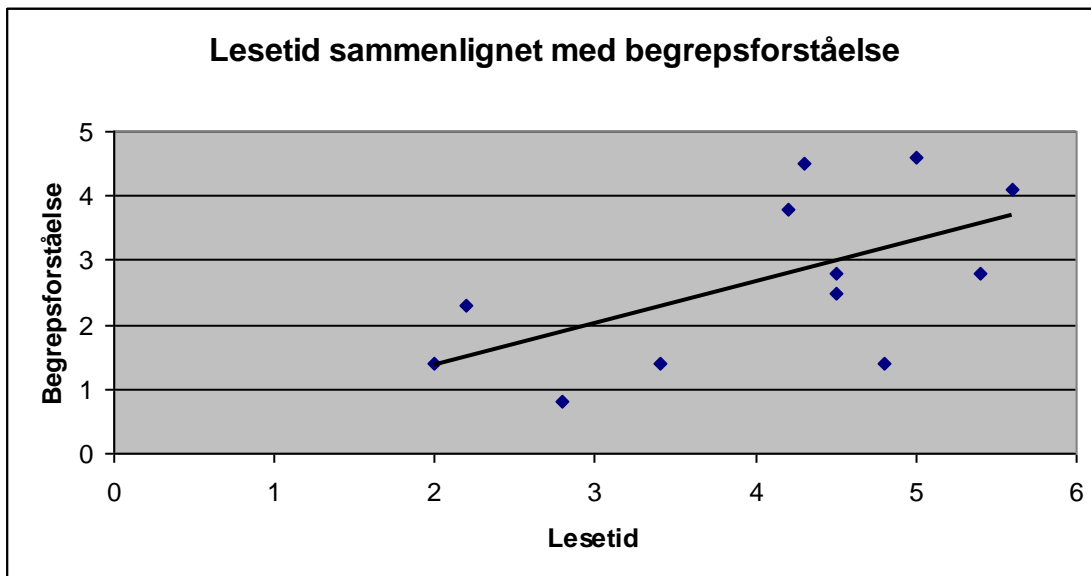

Figur 2 viser en samvariasjon mellom begrepsforståelse og kontrollspørsmål. Vi ser at elevene grupperer seg i tre grupper, lavest, middels og høyest. I tillegg er det to elever som avviker fra disse gruppene. De tre elevene i den laveste gruppen får snitt under 2 på både begrepsforståelse og kontrollspørsmål. Dette er elevene 4,5 og 7. Det er fire elever i middels gruppen der elevene får snitt på mellom 2 og 3 på både begrepsforståelse og kontrollspørsmål. Dette er elevene 1, 2, 3 og 8. To elever avviker. Elev 6 får snitt 1 og 2 på kontrollspørsmål, mens snittet på begrepsforståelse er mellom 2 og 3. Elev 9 får snitt på rundt 3 på kontrollspørsmål og rundt 4 på begrepsforståelse.

Figur 3

Figur 3 viser at elevene som fikk et snitt på under 3 på leseforståelse, fordeler seg over hele skalaen av lesetid, fra kortest til lengst tid på å gjøre seg kjent med teksten. Alle de fire elevene som fikk et snitt på over 3 på tekstforståelse, brukte mer enn fire minutter på å lese teksten. Fire av de fem elevene som fikk snitt på under 2,5 på leseforståelse, var blant de elevene som brukte kortest tid på å lese. Dette var elev 3, 5, 6 og 7.

Figur 4

Figur 4 viser at elevene som fikk et snitt på under 3 på begrepsforståelse, fordeler seg på fra kortest til lengst tid på å lese teksten. De fire elevene som fikk snitt rundt 4 på begrepsforståelse, brukte alle mer enn fire minutter på å gjøre seg kjent med teksten. Fire av de fem elevene som fikk snitt på under 2,5 på begrepsforståelse, var blant de elevene som brukte kortest tid på å lese. Dette var elev 4, 5, 7 og 8.

Tabell 5 viser at av de fem elevene som får snitt på under 2,5 på leseforståelse er det en elev som får 24 poeng på nasjonale prøver som er i det øvre området for trinnet, en elev får 21 poeng som er i området for gjennomsnitt for trinnet. De tre andre elevene får poengsummer i det nedre området for trinnet. I tillegg er det tre elever som ligger rett over 2,5 på leseforståelse. En får poeng på det øvre området, en i midten og en på lavt område.

5. Drøfting av resultatene

I det følgende kapittel vil jeg drøfte de viktigste funnene ved å belyse resultatene fra forskningsspørsmålene presentert i kapittel 4. Jeg vil drøfte funnene for leseforståelse og begrepsforståelse, og hvilke forhold som kan ligge til grunn for begrepsforståelsens betydning for leseforståelsen.

5.1 I hvilken grad har elevene leseforståelse?

Tabell 1 viser at fem elever har snitt på under 2,5 på leseforståelse, i tillegg er det tre elever som får snitt på under 3. To poeng vil si at elevene delvis kan svare med hjelp, dette er ikke god nok forståelse til å jobbe med en tekst selvstendig og oppnå forståelse for innholdet. Et snitt på 3 er også nokså lavt. Det vil si at elevene delvis kan svare på spørsmålene og kanskje dermed delvis har forståelse eller forståelse for noe av innholdet. Det kan etter min mening skape utfordringer med tanke på selvstendig arbeid med tekst. Hvis det at elevene bare delvis oppnår forståelse lager ”kunnskapshull” hos elevene kan det bli problematisk i den videre læringen med tanke på å bygge ny kunnskap på det man allerede kan.

Videre i oppgaven har jeg delt inn drøfting av leseforståelse i disse tre nivåene og tar utgangspunkt i hvilke spørsmål som fikk lavest og høyest nivågjennomsnitt for de enkelte graderingsnivåene for leseforståelse som PIRLS(Mullis mfl., 2006) bruker. For hvert av spørsmålene tar jeg for meg hvordan spørsmålet er forklart eller presentert i Midgard 5(Aarre mfl, 2006).

5.1.1 Leseforståelse på nivå 1

Noen av spørsmålene utmerker seg ved at mange elever ikke klarer å svare på dem. Det kan være interessant å se på noen av disse spørsmålene og hvordan de blir presentert i teksten.

Det første spørsmålet, ”Hva er treiksrøys?” får det første nivåets (Mullis mfl., 2006) laveste snitt, med 1,1. Hele åtte elever fant ikke svaret på dette spørsmålet da de fikk lese i boka(jf. tabell 1). Nederst på side 177 i en tekstboks står det(jf. vedlegg 7);

”På to steder er det satt opp såkalte treiksrøyser. Det betyr at punktet er grense mellom tre land. I det ene punktet grenser Norge mot Sverige og Finland, og i det andre grenser Norge mot Finland og Russland.”

(Aarre mfl, 2006:177)

Tretriksøys er et vanskelig ord. Forklaringen står i en tekstboks, og det er mulig at noen elever hopper over denne fordi de tror at de ikke skal lese den, de synes teksten er vanskelig og derfor velge å hoppe over den, eller det kan være andre grunner. En annen grunn til at spørsmålet får så lavt snitt, kan være at elevene ikke forstår ordene i forklaringen. Det kan hende de ikke vet hva ”grense” eller ”punkt” betyr.

”Hva er det største fylket i Nord-Norge?” er spørsmål tre og får nivågjennomsnitt 3,3 som er det høyeste for det første nivået av spørsmål. To elever fant ikke svaret på dette spørsmålet.

”Finnmark er det største fylket i landet, men også det som har færrest innbyggere.”

(Aarre mfl, 2006:177)

Svaret på spørsmålet står tydelig i hovedteksten. De får vite at det er det største fylket i landet, men ikke konkret at det er størst i Nord-Norge. Det kan virke forvirrende for enkelte elever at det i en tekstboks finnes en oversikt over fylker og innbyggere i Nord-Norge(jf. vedlegg 7), der det står det at Nordland har flest innbyggere. Det ser ut til å ha hatt mindre betydning da dette spørsmålet fikk et høyt snitt.

5.1.2 Leseforståelse på nivå 2

Det andre nivået for gradering av leseforståelse(Mullis mfl., 2006), er spørsmål fire, ”Hvor ligger Nordkapp” det som får lavest snittet med 2,8(figur 2). Det var fire elever som ikke fant svaret på dette spørsmålet.

”Knivskjellodden er det nordligste punktet på fastlandet og ligger like ved Nordkapp.”

Aarre mfl, 2006:176)

For å kunne svare på dette spørsmålet må elevene kunne hente fram kunnskap de har fra før om hva fastland er, og kombinere den med tekstens forklaring (jf. vedlegg 9). Alternativt kan elevene bruke den kunnskapen ordet ”fastland” gir dem. I teksten står det at Nordkapp ligger like ved Knivskjellodden som er det nordligste punktet på fastlandet. Det vil da si at de må vite hva fastland betyr, eller at de kan tenke seg til svaret ved å høre navnet. I hovedteksten nevnes det indirekte hvor Nordkapp ligger(jf. vedlegg 7), at det i samme setning er forklaring til hvor man Knivskjellodden kan være et forstyrrende element. For noen elever kan det være vanskelig å vite hva Knivskjellodden er og elevene tenker mer på å finne ut hva det ordet er, enn å koble informasjonen med at Nordkapp ligger like ved.

Spørsmål ni, ”hva tror du menes med ”villmark”?”, får høyeste nivågjennomsnitt med 3,8.

"I det indre av Troms og Finnmark kan du se spor etter både bjørn og jerv. Her er det skikkelig villmark!"

(Aarre mfl, 2006:sidetall)

I svaret på spørsmålet må elevene reflektere sammen med den informasjonen de får i teksten. Det kan hende at elevene er opptatt og interessert i store, potensielt farlige dyr som en sjelden eller aldri opplever. Elevene kan bruke forkunnskaper de har fra fritid, det finnes en rekke blader og tv-programmer som omhandler villmark.

5.1.3 Leseforståelse på nivå 3

Spørsmål åtte, "Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge" fikk testens laveste snitt, 0,9. Syv elever fant ikke svaret på spørsmålet. To elever spurte hva ordet "vidde" betyr, men de kunne ikke etter den ledetråden gi et svar(jf. vedlegg 9)

"Finnmarksvidda er et ganske flatt landskap med bjørkeskog og runde fjellrygger og topper. "

(Aarre mfl., 2006:176)

Elevene må reflektere og koble kunnskap de har med den informasjonen de får fra teksten for å kunne svare på teksten. "Finnmarksvidda" står nevnt, men teksten sier ikke noe om størrelse. Imidlertid er det den eneste vidda som er nevnt i teksten derfor en kan tenke seg til svaret. Det at spørsmålet får så lavt snitt, kan ha flere årsaker. Ordet "vidde" er ukjent for mange på vår kant av landet, det er sannsynlig at flere av testens elever ikke har kjennskap til ordets betydning. Å tenke seg til at den vidda som er nevnt i boka skal være den største kan også være medvirkende årsak. I tillegg kan selve formuleringen i spørsmålet i forhold til det som står i boka være forvirrende. Noen elever vil ikke tenke på "fjellvidde" og "Finnmarskvidda" som det samme.

Det siste spørsmålet, "Hvorfor tror du det står at "...det er som om naturen er en kunstner.." når de skriver om nordlyset" får høyest snitt, 3,9. Det var to elever som ikke fant svaret på dette spørsmålet ved å lese teksten.

"Så langt nord er det ofte et kraftig nordlys som farer over nattehimmelen i et stadig skiftende fargespill. Det er som om naturen selv er en kunstner."

(Aarre mfl, 2006:177)

Spørsmålet krever at elevene reflekterer. De bør ha forkunnskaper om hva en kunstner gjør og er, og vite noe om nordlyset. Spørsmålet får et høyt snitt, noe som kan tyde på at mange har disse forkunnskapene, at forklaringen i boka er forståelig eller også andre grunner.

I undersøkelse fikk spørsmål på det første nivået (Mullis mfl., 2006) lavest snitt totalt. De elevene med snitt på under 2,5 totalt får også lavest snitt på spørsmålet fra dette nivået. Disse fem elevene får snitt på 1,9 for både det andre og tredje nivået (Mullis mfl., 2006). Snittet for alle de tre nivåene for disse elevene er lavt og det varierer mye hvilke spørsmål de får høy og lav poengsum på. Likevel kan tyde på at de svakeste elevene vil oppnå best forståelse om de får arbeide med spørsmål der de skal reflektere, tenke videre og stille spørsmål til teksten.

På noen av spørsmålene finner ikke elevene svaret når de fikk lese i boka. Fagtekster er ment å skulle leses på en annen måte enn skjønnlitterære tekster. I fagtekster er det fokus på å innhente informasjon om et emne eller tema.

Spørsmålssidene i Midgard 5 (Aarre mfl, 2006) er preget av en start der spørsmålene handler om å gå inn i teksten, og finne svarene (jf. vedlegg 8). Deretter kommer spørsmålene der man skal tenke videre, såkalte ”grubleoppgaver”. Vi ser i tabell 2 at elevene får et lavere snitt på kontrollspørsmål på det første nivået av gradering av leseforståelse. Det kan være ulike forhold som spiller inn. Undersøkelsen har få spørsmål og få elever, det kan også tenkes at spørsmålene på dette nivået er vanskeligere enn for (Mullis mfl., 2006) nivå to og tre. Likevel er det interessant at så mange elever ikke kunne svare. Hva får disse elevene ut av teksten? Hva med å la spørsmålene der elevene skal reflektere over det de har lest, stille spørsmål og tenke videre kunne komme først for på den måten at også elever som ikke arbeider så raskt kunne få jobbe med slike oppgaver også. Det er ikke sikkert at slike oppgaver der en skal finne svaret i teksten, nødvendigvis er de letteste. Undersøkelsen viser at elevene med snitt på under 2,5 for kontrollspørsmålene totalt på nivå 1 (Mullis mfl., 2006) ikke kunne finne svaret i boka på opptil tre av seks spørsmål. Elev 1 og 4, fant ikke svaret i boka på to spørsmål, og elev 5 og 7 fant ikke svaret i boka på tre spørsmål. Elev 8 kunne finne svaret på alle spørsmålene, men for alle spørsmålene kunne denne elevene bare svare delvis, svare delvis med hjelp eller lese svaret i boka. Disse elevene fikk også lavt nivå på innholdsgjengivelse, alle på nivå 2 eller 1. Disse funnene kan indikere at elevenes evne til å skanne teksten er lav, og at de derfor har problemer med å finne svar på spørsmålene i teksten.

Det kan være mange ulike forklaringer til at elevene ikke finner svaret ved å lese og bruke boka i kombinasjon med forkunnskaper. En mulig forklaring er at noen elever ikke har forkunnskapene som

kreves og som må kombineres med den informasjonen de får i teksten for å svare på spørsmålene. En annen forklaring er at de har tilstrekkelig kunnskap om ordene som er brukt enten i spørsmålet eller forklaringen i boka. Enkelte ganger er det ikke forklaringer til begrep brukt i boka, og for elever som er usikre på ordets betydning og har lite kunnskap om ordet kan få problemer med å forklare eller svare på spørsmål som ikke er forklart i boka. Det kan hende at noen elever ikke leser tekstbøker, ser på grafikk eller leser bildetekster. Der kan man noen ganger finne informasjon utover det som står i hovedteksten, og noen ganger kan den informasjonen man får utenom hovedteksten være supplerende. Da kan elever som unnlater å lese all teksten på sidene, få for lite informasjon og på den måten ikke kunne svare på spørsmålene. Konsekvensene av dette er at elevene får overflattisk kunnskap som gjør dem mindre kompetente til å se ulike sammenhenger mellom begrep som er så viktig for spesielt samfunnsfaglig kunnskap der begrepene er som vevd sammen i store nett.

Fra sidene som er nevnt brukt i Midgard 5 (Aarre mfl 2006) er naturen i Nord-Norge beskrevet med store forskjeller. ”Flere steder kan du finne lange, kritthvite strender. Men vannet er kaldt!” (Aarre mfl 2006:176). For voksne lesere kan det være naturlig å tenke de kritthvite strendene vi kanskje selv har sett på ferie i Spania eller andre varmere strøk som er kjent for å reklamere for disse herlige strendene og varme temperatur i sjøen. Læreboka er i bruk som læreverk i femte klasse, og en del elever har ikke opplevd disse tingene, eller har ikke fokuset samme stedet som voksne som reiser slike steder. For elever som ikke kan gjøre disse inferensene vil denne informasjonen virke som et forstyrrende element for det de faktisk forstår og være med å oppta ressurser til å tenke på hva den setningen betyr i stedet for å konsentrere seg om neste setning og teksten som helhet.

5.1.4 Oppsummerende drøfting om leseforståelse

Vi ser (jf. tabell 1) at elevene har snitt på 2,6 på leseforståelse totalt. Det vil si at elevene delvis med hjelp kan svare på spørsmål fra teksten. Definisjonen til PIRLS (Mullis mfl., 2006) omfatter at det å kunne finne svaret i teksten også er leseforståelse. Ut fra denne definisjonen har alle elevene i undersøkelsen leseforståelse. Likevel sier denne definisjonen at leseforståelse også innebærer å kunne bruke tekstene, å kunne *skape mening* og å lese for å *lære*. Hvis elevene skal lære må de også kunne gjengi og huske. Elever som trenger hjelp for å finne svaret i teksten, vil også etter all sannsynlighet ha problemer med å bruke tekstene, skape mening med dem og lære fra dem.

Det å lese fagtekster med forståelse, og undervisning i ulike fag, bør sette elevene i stand til noe mer enn at de kan lese i teksten og finne svar på spørsmål. Å arbeide med en tekst for å kunne svare på spørsmål fra den, eller å lære seg det læreren mener er det viktigste uten å stille spørsmål videre eller reflektere

rundt innholdet er en av de formene for lesing som elevenes formes inn i skolen. Elever med dette nivået av leseforståelse vil etter min vurdering ha problemer med å tilegne seg ny kunnskap ved å bygge på det de allerede vet, fordi de ikke har forståelse for tekster de har lest med seg, men de må gå tilbake til teksten for å hente kunnskapen, eller ha hjelp til å finne svarene. Dette blir en veldig omfattende måte å lære på, og veldig begrensende fordi elevene da trenger veldig mye tid til å lete etter svarene som skal føre dem videre. De elevene vi har sett på befinner seg alle på snitt der de i stor grad trenger hjelp til å finne svarene på spørsmål fra teksten. Konsekvensene av dette kan være at elevene kun får delvis forståelse for tekstene og ha et dårligere utgangspunkt for å lære nye ting som ofte bygger på det man har lært tidligere.

5.2 I hvilken grad har elevene ordforståelse?

Har elevene ordforståelse? Ut fra poenggrupperingen av begrepsforståelse er min vurdering at de elevene som får snitt på under 3 for begrepsforståelse, ikke vil ha nok kunnskap til å kunne jobbe selvstendig med en tekst fordi eleven ikke i stor nok grad forstår innholdet eller betydningen av begrepene.

Tabell 1 viser at for ordet ”fastlandet” er snittet totalt på 1,9.

”Knivskjellodden er det nordligste punktet på fastlandet og ligger like ved Nordkapp.”

(Aarre mfl, 2006:176)

Av de fire elevene som ikke hadde hørt om ordet ”fastland” før, var det tre som ikke kunne svare på hvor Nordkapp ligger. I tillegg ser vi av tabell 1 og 2 at to elever som fikk under 2 poeng på spørsmål om Nordkapp, også fikk under 2 poeng på spørsmål om fastlandet.

”Fastlandet” er et ord som kanskje ikke er brukt så mye i dagligtalen. Forklaringen av ordet i teksten de leste er komplisert, med mye annen informasjon, og i en nokså lang setning med lange ord. Konsekvensene av dette er at elevene mister informasjon fra teksten, og ikke får forståelse for annen informasjon som henger sammen med kunnskap om ordet ”fastland”, som hvor man finner Nordkapp.

Ordet ”fjellrygg” fikk også lavt snitt, 2,2(jf tabell 3).

”Finnmarksvidda er et ganske flatt landskap med bjørkeskog og runde fjellrygger og topper.”

(Aarre mfl, 2006:176)

Det var ni elever som ikke hadde hørt om ordet før, eller visste meningen med det i konteksten fra boka(jf tabell 2). Av disse var det syv elever som fikk nivå 2 eller under på spørsmål om ordet fjellrygg.

I undersøkelsen er det også spurt om betydningen av to metaforer(jf. vedlegg 9). For metaforen ”..reiser fjellene seg..” ble nivågjennomsnitt for elevgruppen 1,9. Åtte av elevene fikk 1 poeng, og en elev fikk 0 poeng. Denne eleven visste ikke betydningen av det å reise seg. Ni elever forsto ikke denne metaforen i bokas kontekst, og ingen av dem hadde hørt metaforen før (jf. tabell 2).

”Flere steder i Nord-Norge reiser fjellene seg nesten loddrett opp fra sjøen.”

(Aarre mfl, 2006:176)

I Midgard 5 står det at fjellene reiser seg nesten loddrett opp av sjøen, uten mer forklaring. Det er mulig læreboka forutsetter mer kunnskap av elevene enn de har. Elevene kan også oppleve dette som en uvanlig beskrivelse av hvordan fjell ser ut eller står i sjøen som gir elevene vanskeligheter med å svare på spørsmålet.

”Natur” får det høyeste snittet i undersøkelsen, 4(jf tabell 2). I Midgard 5(Aarre mfl, 2006) er ikke dette ordet forklart direkte, men det står som første overskrift på side 176(jf vedlegg 7).

På spørsmål om ordet ”natur” viser elevene god bakgrunnskunnskap(jf. vedlegg 9). Flere av dem kom med eksempler fra egen fritid, opplevelser de hadde hatt i ferier eller fra turer med skolen. Det var en del elever som kunne tilføre kunnskap om natur fra andre steder enn der de bor, mange kommenterte at de hadde sett noe på et TV-program, eller at de hadde lært om det i en annen sammenheng. Dette ordet er ikke direkte forklart i læreboka, men det er beskrevet en del natur man kunne oppleve i Nord-Norge. I tillegg er ”natur” den første underoverskriften i boka.

På spørsmål om ordet ”horisont” oppnår elevgruppen også nivågjennomsnitt over 3(jf tabell 2). Fem elever oppnår nivå 2 eller 1 på spørsmål om ordet, det er ingen elever som får nivå 0. Ordet er forklart i hovedteksten(jf vedlegg 7), og i en tekstboks nederst på side 177(jf. vedlegg 7)

”I en til to måneder når ikke sola over horisonten.”

”Horisont: Den linjen som skiller himmelen fra land og hav.”

(Aarre mfl, 2006:177)

Av de fem elevene som får nivå 2 eller under på spørsmål om hva solfest er, er det fire som får nivå 2 eller under på spørsmål til ordet "horisont".

Disse eksemplene på ord viser at elevene med snitt under 2,5 oppnår høyest poeng på ordet "natur". Dette er som nevnt tidligere i avsnittet et ord som mange elever har forkunnskaper knyttet til. Vi ser av tabell 2 at poeng for dette ordet tydelig skiller seg blant disse fem elevene. Dette kan indikere at elevene med et lavt snitt på begrepsforståelse skårer best på ord de har kunnskap om fra før, som de kan snakke om uten å lese seg til det i teksten. Dette samsvarer med teori om begrepsstilnærmet undervisning der det er fokus på å bli kjent med begrepene fra en tekst før man leser, noe som også er et viktig poeng fra The National Reading Panel (2000).

De fem elevene som får snitt på under 2,5 på begrepsforståelse totalt kan ikke svare på spørsmål om sammenheng med andre ord, det er kun på ordet "natur" fire av disse elevene gir et svar på dette spørsmålet. Det å kunne se ord i sammenheng med andre kan gi indikasjon på elevens bredde og dybde i ordforrådet. En elev som ser få sammenhenger med andre ord, har mindre nyansert kunnskap om ordet.

De samme elevene har for flere av ordene ikke laget setning med ordet. En mulig forklaring er at elevene har problemer med å bruke ordet på en selvstendig måte. Vi ser at for ordene som i teksten ikke er presentert i en enkel, kort setning, er det spesielt mange som ikke kan lage egen setning. Eksempler på dette er ordene "innbyggere" og "fjellrygg" som nevnt i 4.2.

For alle de fem elevene er det flere ord de ikke har hørt om før, elev 5 har ikke hørt om åtte av ni ord før. En mulig forklaring til det lave snittet på begrepsforståelse kan være at elevene ikke har kunnskap om så mange ord, at de ikke husker ordene de hører eller at de leser få tekster eller deltar i få samtaler der de lærer nye begrep. En konsekvens av lite forkunnskaper om begrepene er at elevene får lite hjelp til å svare på spørsmålene til ordene annet enn det de leser i teksten.

Resultatene til elev 8 utmerker seg i denne gruppen av de fem laveste snittet. Om en tar bort ord to og åtte vil eleven få et snitt på 2,8. I tillegg har denne eleven ikke hørt om fem av ni ord, likevel kan eleven forklare tre av disse ut fra konteksten i boka. Disse funnene kan indikere at eleven klarer å reflektere seg fram til betydningen ved hjelp av teksten. En annen mulig forklaring er at resultatene er tilfeldige, det er få ord i testen og av de ni var det tilfeldigvis to ord denne eleven ikke kunne svare så godt på.

Det finnes flere mulige forklaringer til hvorfor elevene ikke kan svare på spørsmålene til ordene. Det kan være ordet som er vanskelig eller lite brukt, eller forklaringen til ordet i boka. Noen elever har ikke hørt

om ordene før, og dersom det ikke finnes forklaring i boka vil de få problemer med å forstå innholdet. I teksten finner vi inferenser som elevene må skjønne for å finne forklaringer til noen ord. Dersom elevene ikke skjønner disse inferensene går de glipp av meningen med setningen eller flere setninger som fører til at de mister noe av tekstens innhold.

Når det gjelder bruk av metaforer i teksten, kan dette være vanskelig for en del elever å forholde seg til. De skal lese en fagtekst som ikke skal tolkes, men som skal gi dem kunnskap og informasjon. Noen elever vil lese en metafor slik den står og tro at når det står at fjellet reiser seg, da vil det si at fjellet ligger og reiser til opp til stående, altså blir høyere. Vi må ta i betraktning at vi bruker metaforer daglig, og for enkelte ting finnes det ikke noe annet ord enn en metafor, et eksempel på dette er ”bordbein”. Fagtekster krever en hurtig læring av nye begreper, er informativ og setter krav til elevenes hukommelse ved at de skal svare på detaljerte spørsmål etter å ha lest teksten. Det er mulig at en del elever er innstilt på å prøve å huske nøyaktig hva de leser i stedet for å tolke og reflektere over teksten. Elevene kan være vant med å svare på spørsmål etterpå og ikke selv tenke over hva de leste og hva som var det sentrale i teksten.

5.3 Betydningen av ordforståelse for leseforståelsen

Figur 1 viser at ordforståelse ser ut til å ha betydning for leseforståelse. Det er de samme åtte elevene som får lavest snitt på leseforståelse som på ordforståelse. I denne gruppen finner vi også elevene med det laveste snittet på nasjonale prøver. I tillegg er det de elevene som har brukte kortest tid på å lese teksten, de som har fått lavest snitt på leseforståelse og begrepsforståelse.

Vi ser i figur 1 at de elevene som får snitt på under 2 på leseforståelsen får snitt på under 1,5 på begrepsforståelsen. Dette er elev 4, 5, 6 og 7. For elevene som grupperer seg på middels får alle elevene snitt på under 3 på leseforståelse og ordforståelse. Dette er elevene 1, 2, 3 og 8. Alle disse åtte elevene går igjen som elevene som får rundt 2,5 på leseforståelse og ordforståelse. På resultatene fra nasjonale prøver i tabell 5, ser vi at det er elev 5, 6 og 7 som får de tre laveste resultatene, alle med 15 eller færre poeng.

I tillegg ser vi på lesetiden (tabell 3) at de fire elevene som får de laveste snittene er de bruker kortest tid til å bli kjent med teksten. Forhold som kan påvirke til at de bruker kort tid er at de ikke liker å lese, at de synes det er en vanskelig tekst. Det kan hende de bruker liten tid fordi de vil bli ferdig forttest mulig, eller de forstår ikke innholdet i teksten så godt, og derfor kan det være lite motiverende å lese. Resultatene på leseforståelse og begrepsforståelse kan også være påvirket av bruk av tid. Disse elevene

bruker kortest tid, er det mulig at de ikke har lest all teksten, eller lest for overflatisk ikke fått med seg alt og dermed ikke kan svare like godt på spørsmålene.

Bruk av tid er ikke hele forklaringen. Av vedlegg 5 ser vi at de elevene som får lavest snitt på leseforståelse og begrepsforståelse, også er de elevene som i størst grad ikke finner svaret når de går tilbake til teksten. I tillegg ser vi at de samme elevene får lavest snitt på innholdsgjengivelse og i stor grad må oppfordres til å lese teksten for å finne svaret uten at de selv synes å tenke på det som en mulighet. Kanskje er det slik at disse elevene ikke er vant med å få noe ut av å lese teksten på ny, eller leser så fort at de ikke får med seg innholdet, og på den måten ikke har trening i å finne svaret i teksten.

Vi ser i tabell 5 at elever som får en høy poengsum på nasjonale prøver får snitt på rundt 2,5 både på leseforståelse og tekstforståelse. Elev 1 og 2 får begge 22 poeng eller mer og blir vurdert som sterke i leseforståelse av lærerne og det er mulighet for at de elevene ikke har så god forståelse for læreboktekstene som det kan virke. Hvilken betydning får denne dårlige forståelsen for fagtekst av konsekvenser i undervisningen? Elevenes lærer vil kanskje i utgangspunktet tenke at elevene klarer seg bedre, og forstår mer enn de faktisk gjør.

Det er funnet at 75 prosent av lærerne i norsk på videregående alltid bruker læreboka, og 22 prosent bruker den ofte (Selander og Skjelbred, 2004). De peker samtidig på avhandlingen til Torvatn(2003) som fant at elevene formes i skolen til å lese på en spesiell måte med fokus på å gjøre oppgaver, finne ut hva læreren synes er viktig i teksten og lese med tanke på tester. Tallene fra videregående er entydige, det er likevel ikke sikkert de stemmer så godt med barneskolen, og andre fag. Imidlertid kan det tenkes at samfunnsfaglærere i barneskolen også ofte bruker boka. Av egen erfaring fra skolen, vet jeg at den er til god hjelp både for å planlegge tema og til bruk i undervisning og lekkesammenheng. I samtale med en av undersøkelsens lærere kom det også fram en interessant opplysning, da læreren fortalte at en av elevene mente at svaret på noen av spørsmålene ikke sto i boka. Læreren mente det ikke kunne stemme, og virket overrasket da jeg bekreftet det elevene hadde fortalt og sa at de skulle reflektere over spørsmålet for å komme fram til svaret på enkelte spørsmål. Dette kan tyde på at læreren bruker læreboka på en ”skolsk” måte som Torvatn (2003) fant, med tanke på å finne ut hva andre mener er viktigst i teksten.

Tallene om bruk av lærebøker kan tyde på at også til lekser blir bøkene brukt. For eksempel skal elevene lese teksten og svare på gitte spørsmål. De svake elevene vil ofte få et redusert antall, og kanskje de spørsmålene der svaret står i teksten fordi de er lettest både i følge PIRLS (Mullis mfl., 2006) gradering av leseforståelse og fordi det er en vanlig oppfatning at det å finne svar direkte i teksten er det minst krevende. I denne undersøkelsen viser det seg at det er spørsmål fra dette nivået (Mullis mfl., 2006) som

får det laveste snittet i elevgruppen totalt, og blant de fem elevene som får lavest snitt på leseforståelse. Spørsmål der elevene selv skal tenke og reflektere er kanskje å betegne som ekstraoppgaver som de fleste elevene ikke kommer til, men som blir brukt som differenseiringen av de sterke og svakere elevene. I denne undersøkelsen er det disse spørsmålene som elevene får høyest snitt på både elevgruppen totalt, og de fem elevene med snitt på under 2,5 i leseforståelse.

I hvilken grad får elevene, og da spesielt de svakeste, forståelse ut av lesing av fagtekster? De elevene med rundt 2,5 i begrepsforståelse og leseforståelse kan vi anta at får lite forståelse av å lese fagtekster selv fordi de trenger hjelp til å finne svarene på spørsmål fra teksten. Elevene kan kun i begrenset grad gjengi innholdet av teksten, noe som kan indikere at de ikke husker det leser og dermed ikke gir godt nok grunnlag til å bruke det de leser.

Elevene med snitt på rundt 2,5 på leseforståelse, er de samme åtte med snitt på rundt 2,5 på begrepsforståelse. Vi ser en tydelig samvariasjon mellom begrepsforståelse og leseforståelse. Det er mulig at det å bli kjent med begrepene fra teksten før man leser den kan øke forståelsen. Fagtekster kan ofte inneholde veldig mange nye begrep som krever hurtig læring, samtidig som man må lese med flyt for å med seg innholdet i teksten. Dette kan by på utfordringer for elever som leser sakte og dermed kanskje ikke husker hva som sto i forrige setning når de kommer til neste. En elev som på forhånd vet hva teksten handler om, da han er kjent med de sentrale begrepene fra teksten, kan ha økt fokus på flyt i lesingen, og dermed få en bedre sammenheng i lesingen av teksten.

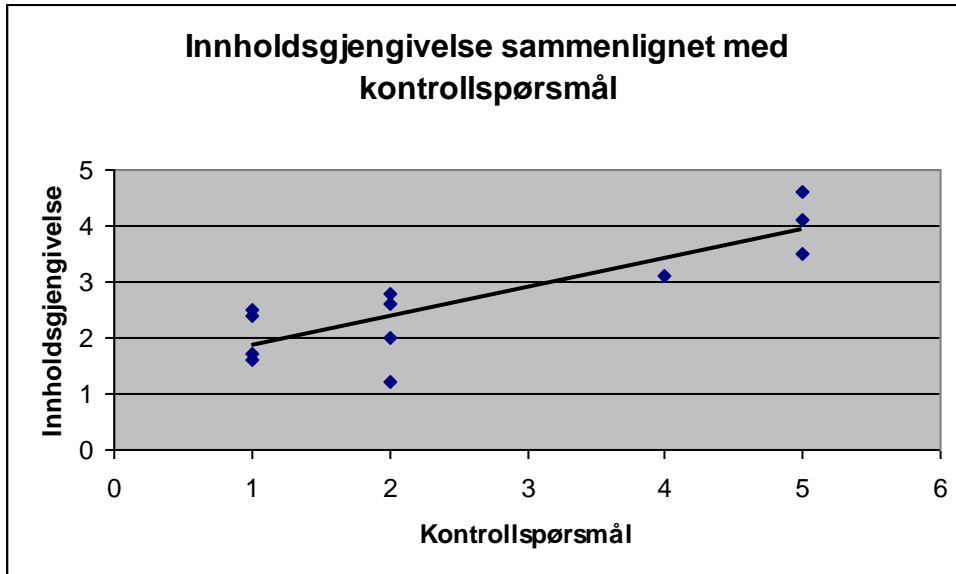
Bør elevene lære å lese på en annen måte for å få bedre forståelse av fagtekster? Bør det være et økt fokus på hvilke sentrale begrep man finner i teksten og betydningen av dem, samt å se på bilder for å supplere informasjon til hovedteksten? Fra resultatene ser vi at de fem elevene med snitt på under 2,5 for begrepsforståelse hadde vansker med å se sammenheng med andre ord, lage setninger og definere ordene. Å styrke kunnskapen på disse områdene der elevene kan lære å bruke begrepene på en selvstendig måte, kan være med å gi økt kunnskap om begrepene og dermed en bedre forståelse for innholdet i teksten.

6. Drøfting av metode

Videre i oppgaven ønsker jeg å undersøke min egen test og de metodiske valgene jeg har gjort i testingen av leseforståelse og begrepsforståelse. Vi ser at det er likheter i gruppa, resultatene for de ulike faktorene samvarierer og det er de samme elevene som går igjen med lavt og høyt nivå både når det

gjelder innholdsgjengivelse, kontrollspørsmål og begrepsforståelse(jf tabell 3, figur 2 og 3). Med dette til grunn velger jeg å behandle gruppen samlet i metodedrøftingen.

6.1 Drøfting av egenutviklet måleapparat

Figur 5

Vi ser det er ganske godt samsvar mellom poeng elevene får på innhold og kontrollspørsmål. Graderingen av innholdsgjengivelse er grovere enn for kontrollspørsmålene. For innholdsgjengivelse er nivåene angitt i hele tall, mens for kontrollspørsmål er det angitt med en desimal. Kontrollspørsmålene har flere elementer i seg enn innholdsgjengivelse. Det krever mer å skulle gjengi innholdet av en tekst man har lest enn å svare på spørsmål til den. Det at det i tillegg er mange flere spørsmål som avgjør hvilken poenggruppe eleven havner på, er det kanskje en skjevfordeling om man sammenligner kontrollspørsmål og innholdsgjengivelse helt likt. Det er vanskelig å skulle angi prosentandel for hver av delene av leseforståelse. I tillegg er det for innholdsgjengivelse er det bare hele poeng, mens i kontrollspørsmålene er det desimal som gir en bedre differensiering da det er stor forskjell på 2,1 og 2,9.

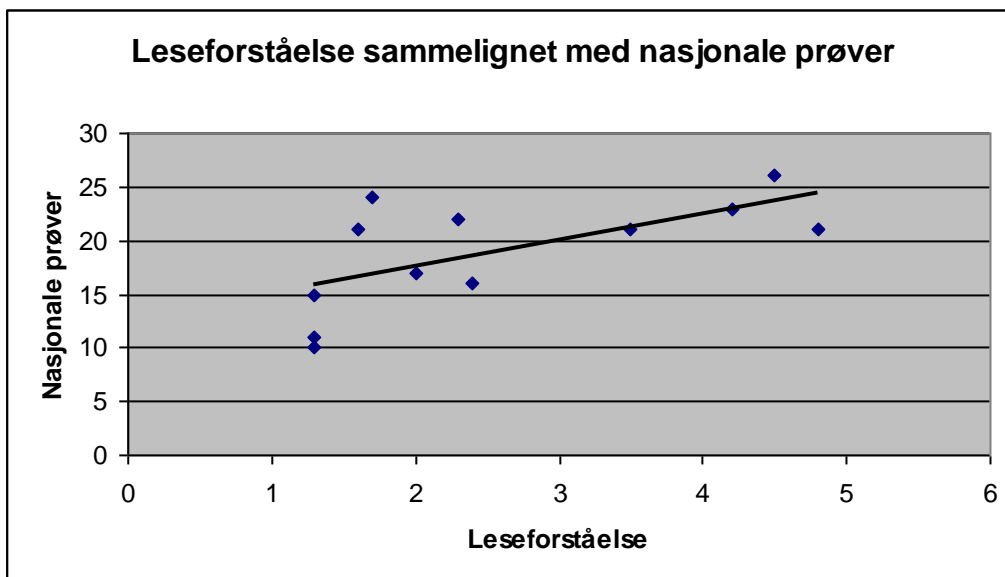
Hva med de elevene som ikke husker og kan gjengi fra teksten, men som kan svare når de får spørsmål? Det er mer krevende å skulle gjengi noe fritt etter hukommelsen i forhold til å få spørsmål fra teksten. Det er ikke uproblematisk at det å gjengi fra en tekst skal telle like mye som når de får spørsmål. Dessuten kan det for noen elever ha liten uttelling på det de gjengir fra teksten i og med at enkelte elever ikke snakket om de sentrale punktene fra teksten, men husket andre ting. På kontrollspørsmålene ble elevene satt på sporet for hva de skulle snakke om, mens for innholdsgjengivelse måtte elevene selv huske ting fra teksten. I tillegg kunne elevene på kontrollspørsmålene få full uttelling med å svare et ord på enkelte spørsmål. I ettertid ser jeg at denne vurderingen av hvor mye elevene kunne gjengi fra teksten vært endret, med andre mål for nivågraderingene blitt satt inn på.

Det var under intervjuet ganske liten tid til å bli kjent med teksten, og dermed kunne skille de sentrale punktene fra det mindre viktige. Elevene fikk ikke konsekvent spørsmål om de sentrale punktene fra teksten, men ble stilt spørsmål fra punkter de ikke kunne få uttelling for (jf vedlegg 9 og 6).

Et samlet nivå av leseforståelse med innholdsgjengivelse og kontrollspørsmål som likestilte elementer, vil jeg likevel bruke selv om de er ujevnt fordelt med tyngde. Begrunnelsen for dette er at de utfyller hverandre når det gjelder innsikt i elevenes leseforståelse, innholdsgjengivelse bringer med seg resultater som sier noe om hva elevene husker fra en tekst. I tillegg ser vi på figur 5 en gruppe på åtte elever som fordeler seg på nivå to og en på innholdsgjengivelse. Dette er de samme elevene som på kontrollspørsmål får snitt på rundt 2,5 (jf figur 2). På begrepsforståelse er det også disse åtte elevene som får et snitt rundt 2,5 (jf figur 2).

6.2 Drøfting av måleapparat og utvalg av elever

Utgangspunktet for valg av elever var resultatene fra nasjonale prøver, sammen med lærernes egen vurderinger av elevenes leseforståelse. Som nevnt i innledningen er nasjonale prøver sammensatt av både fagtekster og skjønnlitterære tekster, derfor vil en sammenligning bli noe kunstig. Likevel virker det interessant å undersøke i hvilke grad resultatene for nasjonale prøver samsvarer med resultatene på leseforståelse når vi ser på elever med lavt, middels og høyt snitt.

Figur 6

De tre elevene som fikk lavest resultat på nasjonale prøver, fikk også testens laveste snitt på leseforståelse, alle snitt under 1,5. For elevene med poeng på 16 til 21, får en elev snitt på 1,6, to elever får snitt på under 2,5, en elev får snitt på 3,5, og siste elev innenfor nivå 4,8 på leseforståelse. Av de fire

elevene som fikk 22 poeng eller flere på nasjonale prøver, fikk elev snitt på 1,7, en fikk snitt på 2,3 og to elever fikk snitt på over 4 på leseforståelse.

Vi ser at figur 6 har en stigende tendens, men elevene sprer seg mye mer enn på de andre prøvene. Dette kan ha sammenheng med at nasjonale prøver har flere spørsmål, og en større poengskala elevene kan fordel seg på. Det er også mulig at resultatene vi ser fra egne tester er tilfeldige og ikke stemmer med elevenes virkelige kunnskaper.

Denne undersøkelsen har et lite utvalg og de to faktorene er ikke helt sammenlignbare da nasjonale prøver inneholder også test av leseforståelse for skjønnlitterære tekster, elevene sitter da og arbeider uforstyrret, i tillegg har denne testen en større skala av poeng. Likevel kan man spørre seg hvorfor de elevene som skårer gjennomsnittlig eller bedre på nasjonale prøver, oppnår under nivå tre på tekstforståelse av fagtekst i eget verk. Det er disse tekstene elevene møter daglig og som de skal lære noe av.

6.3 Sammenligning av begrepsforståelse og leseforståelse

I oppgaven har jeg laget en gradering av begrepsforståelse og leseforståelse som skulle gjøre det mulig med en sammenligning av de to. Med utgangspunkt i teorien fant jeg etter egen vurdering en del likheter når det gjelder gradering av leseforståelse og begrepsforståelse. En slik gradering vil helt klart utelukke viktige resultater og det er fare for at viktig informasjon om hver enkelt elev resultater går tapt ved å lage snitt og slå sammen resultater. Imidlertid mener jeg å ha funnet fram til en gruppering som kan fungere for å undersøke leseforståelse og begrepsforståelse, og å gjøre en sammenligning av disse.

6.4 Intervjuene og mulige feilkilder

Under det første intervjuet gjorde jeg feil og begynte å stille spørsmål fra teksten før eleven hadde fortalt hva den handlet om. Under dette intervjuet ga jeg også feil ord, ”nedbør” i stedet for ”natur”. Det rettet jeg opp til neste intervju. Etter oppsummering av teksten, fikk elevene et eget ark hvor det sto spørsmålene. Jeg leste dem høyt, og elevene hadde anledning til å bruke boka til svarene.

Spørsmålene til teksten var laget og jeg fulgte rekkefølgen som var satt. Når det gjaldt spørsmålene om ordene prøvde jeg meg litt fram og begynte med det antatt vanskeligste. Elevene som ikke svarte riktig på to spørsmål gikk jeg lengre ned og spurte om lettere ting med ordet for å se om de kanskje kom på det

de eventuelt visste etter hvert. Min begrunnelse for å spørre om det vanskeligste først var å finne ut hva de visste uten å gi dem svarene.

Ved enkelte anledninger spurte jeg ikke elevene inngående hvorfor de svarte som de gjorde, dette fordi det ikke er en lærings situasjon, men intervju som skal avdekke mest mulig om hva elevene kan der og da. Min intensjon med disse intervjuene var å finne svar som kan hjelpe spesielt svake lesere, men jeg vil ikke utsette disse svake elevene for mer press enn de tydelig allerede opplevde i denne situasjonen med meg.

Situasjonen med å lese en ukjent tekst, svare på spørsmål som kan oppleves vanskelige og være alene med en ukjent voksen, kan for elevene føles som et press. Noen elever kan ha blitt distraheret av situasjonen og dermed ikke kunne svare på alle spørsmålene på en måte de kanskje kunne klart i en annen situasjon. Det er indikasjon på at noen elever ikke svarte så godt som de kanskje er i stand til om en sammenligner resultatene fra min undersøkelse med resultatene fra nasjonale prøver(jf tabell 5). Imidlertid var denne situasjonen lik for alle elevene. Noen elever vil kunne profitere mer på en slik situasjon enn andre, og noen elever er bedre tjent med en testsituasjon der de sitter i fred og jobber uten press i form av en sitter og venter på svar.

Thagaard(2002) beskriver intervjuers rolle som delt, en side der en stiller spørsmål med sin egen innlevelse som styrer både når det gjelder å utdype dem og dekke bredden av tema en ønsker å snakke om, altså en rolle der intervjueren har styringen. En annen side er å lytte til det informanten sier, ved å gi informanten den hele og fulle oppmerksomhet og vise interesse og engasjement ved å gi respons på det informanten forteller. Hvor godt intervjuer får fram interesse og engasjement for informantens utsagn og fortellinger, vil være med å avgjøre i hvilken grad informanten vil utdype utsagn eller introdusere nye tema. Ved flere anledninger spurte jeg ikke elevene om alle spørsmålene, dette skyldtes at elevene enten ikke kunne svare, eller svarte feil på flere spørsmål. Begrunnelsen for det var å ikke gjøre opplevelsen mer ubehagelig enn nødvendig. Ved noen anledninger kunne kanskje flere spørsmål utløst en bedre skår for eleven, likevel valgte jeg ikke å gå videre i disse tilfellene.

Denne undersøkelsen har få informanter, og fra kun en skole. Man kan ikke på noen måte være sikker på om resultatene gjelder for andre elever i femte klasse i lesing av fagtekst.

7. Avslutning

Som forskning tidligere har konkludert med er det viktig med et godt ordforråd for å ha en god leseforståelse. I denne oppgaven ville jeg blant annet finne ut hva som er et godt ordforråd, hvilke kunnskaper en trenger om et ord, og i hvilken grad elevene i undersøkelsen har denne kunnskapen. Det er altså viktig med et godt ordforråd for å oppnå god leseforståelse, men i hvilken grad har kunnskap om ord betydning for leseforståelsen av fagtekst? Forskning på dette området konkluderer med at en begrepsorientert læringsstrategi (Solhaug, 2006 og Guthrie, Wigfield og Perencevich, 2004) vil kunne gi elevene de redskapene spesielt de svake leserne trenger for å lese en fagtekst med forståelse fordi de vet hva teksten handler om og skjønner innholdet i de sentrale begrepene i teksten.

Proessen med å vurdere elevenes svar og sette dem inn i poenggrupper viste seg å være utfordrende. Svarene var på mange måter veldig ulike og likevel skulle de passe inn i de samme fem gruppen. Det å kategorisere kan skjule mye informasjon, likevel så jeg det som en nødvendighet, da denne undersøkelsen var ment å skulle sammenligne begrepsforståelse og leseforståelse. Å kategorisere, og å lage gjennomsnitt av svarene til elevene, var en måte å få til grupper som lot seg sammenligne.

Resultatene viste at åtte av undersøkelsens tolv elever kan ha problemer med å arbeide med fagtekster selvstendig fordi leseforståelsen er begrenset. I undersøkelsen fant jeg indikasjoner på at disse elevenes utbytte av å arbeide med en tekst på denne måten, vil være begrenset. De samme åtte elevene viste en begrenset begrepsforståelse, noe som kan forklare leseforståelsen. Vi så en tydelig samvariasjon på leseforståelse og begrepsforståelse, og fant at begrepsforståelse kan ha betydning for leseforståelsen. Det er i oppgaven også pekt på andre forhold som kan påvirke til disse resultatene, for eksempel bruk av tid til å bli kjent med teksten.

Arbeidet med oppgaven har vært veldig lærerik, og har inspirert meg til å videre arbeide med leseforståelse til elever når de leser fagtekster. Jeg sitter igjen med en del spørsmål som jeg gir som utfordring til å finne ut mer om til alle som interesser seg for dette temaet;

Hvordan kan elevene oppnå bedre ordforståelse? Er det andre mulige forhold som har betydning for leseforståelsen. I hvilken grad har god undervisning og veiledning fra lærer i forhold til å lese fagtekst? Og hvordan kan man komme i gang med den gode sirkelen av leseforståelse og bygging av ordforråd?

Hvis det er slik som tallene fra læreverkundørsøkelsen kan tyde på, at veldig mange lærer bruker lærebøkene i stor grad kunne det vært interessant å gjøre denne undersøkelsen med et mye større utvalg. Hvis det er slik at mange elever strever med leseforståelsen når de arbeider med fagtekst, vil det være viktig å få avdekke det problemet og sette inn tiltak. Elevene bruker mye tid på læreverkene sine, skal vi tro læremiddelundersøkelsene referert i oppgaven. I tillegg ser på hva Torvatn (2003) fant om arbeidsmåtene til elevene i studien sin, der elevene skummet teksten for å finne svar på spørsmålene uten refleksjon eller å tenke videre over innholdet i teksten Dette gir etter min vurdering god grunn til å finne ut om elevene har et godt nok utbytte av arbeidet med fagtekster i lærebøkene.

Referanser

Aarre, T., Flatby, B. Å, Høiby, E. og Såtvedt, O.(2006): *Midgard 5. Samfunnsfag for mellomtrinnet*. Aschehoug.

Anderson, R.C & Pearson, P.D(1984): A Schema-theoretic view of basic processes in reading comprehension. I Barr, R., Kamil, M., Mosenthal & Pearson P.D (eds.): *Handbook of Reading Research*. New York & London: Longman.

Andreassen, R.(2007): Eksplisitt opplæring i leseforståelse. I Bråten: *Leseforståelse. Lesing i kunnskapssamfunnet- teori og praksis*. (s. 252-285). Cappelen akademiske forlag.

Askeland, N. (2006): Metaforar i fagtekstar og lærebøker I: Maagerø, E. og Tønnessen, E. S. : *Å lese i alle fag*. (s. 88-108) Universitetsforlaget.

Austad, I.(2003): Lesing som forståelse I: Austad, I.: *Mening i tekst. Teorier og metoder i grunnleggende lese- og skriveopplæring*. (s.31-51) Cappelen akademiske forlag.

Beck, I.L., McKeown, M. G., & Kucan L. (2002): *Bringing Words to Life. Robust Vocabulary Instruction*. Guilford Press. New York.

Biemiller, A(2001): Teaching vocabulary: Early, direct and sequential. *American Educator* 25, 24-29.

Bjorvand, A. M., Tønnessen, E. S. (2002): *Den andre leseopplæringa. Utvikling av lesekompetanse hos barn og unge*. Universitetsforlaget.

Bogdan, R.C. & Biklen, S. K.(1992): *Qualitative Research for Education. An Introduction to Theory and Methods*. MA: Allyn and Bacon. Boston.

Bråten, I.(1997): Leseforståelse. *Nordisk Pedagogikk*. 17, 95-110

Bråten, I. (2007): Komponenter, vansker og tiltak I Bråten: *Leseforståelse. Lesing i kunnskapssamfunnet- teori og praksis*. (s. 45-81) Cappelen akademiske forlag

- Cronbach L. J. (1942): An analysis of Techniques for Diagnostic Vocabulary Testing. *Journal of Educational Research*, 36(3), 206-217
- Dale, E. (1965): Vocabulary Measurement: Techniques and major findings. *Elementary English*, 42, 82-88
- Dunn, L.M & Dunn, D.M(2007): Peabody Picture Vocabulary Test, Fourth Edition
- Ehri, L. C. (2005): Learning to Read Words: Theory, Findings, and Issues. *Scientific Studies of Reading*, 9(2), 167-188
- Elbro, C.(2006): *Læsning og læseundervisning*. Gyldendal.
- Endresen, R. T. og Simonsen, H. G. (2000): Morforlogi. I: Endresen, R. T., Simonsen, H. G., Sveen, A.(red.): *Innføring i lingvistikk*. (s.71-124) Universitetsforlaget.
- Engen, L.(2003): Å lese for å lære. Hvordan utvikle gode strategier for leseforståelse og læring? I: Austad, I. (red.): *Mening i tekst. Teorier og metoder i grunnleggende lese- og skriveopplæring*. (s. 305-319) Cappelen akademiske forlag.
- Fangen, K. (2004): *Deltakende observasjon*. Fagbokforlaget.
- Glazer, S. (2001): *Teaching all children to write : a little comprehensive guide*. Christopher-Gordon Publishers
- Golden, A. (2003): *Ordforråd, ordbruk og ordlæring i et andrespråkperspektiv*. Gyldendal akademiske forlag.
- Golden, A. (2004): *Å gripe poenget. Forståelse av metaforiske uttrykk fra lærebøker i samfunnskunnskap hos minoritetslever i ungdomsskolen*. Det humanistiske fakultet, UiO. Unipub forlag.
- Graves, M. F. (2006): *The Vocabulary Book. Learning and Instruction*. Teachers College Press.

Guthrie, J.T (2003): Concept-Oriented Reading Instruction. Practices of Teaching Reading for Understanding. I A.P. Sweet & C. E. Snow (eds.): *Rethinking Reading Comprehension*. (s. 115-140) The Guilford Press, New York.

Guthrie, J.T., Wigfield, W. & Perencevich, K.(2004): *Motivating Reading Comprehension. Concept-Oriented Reading Instruction*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. New Jersey

Helgevold, L., Engen, L. (2006): *Fagbok i bruk*. Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning.

Hellevik, O.(2002): *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*. Universitetsforlaget.

Hiebert, E. H. & Kamil, M. L. (2005): *Teaching and Learning Vocabulary. Perspectives and Persistence Issues*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. New Jersey.

Høyen, T. og Lundberg, I.(2000): *Dysleksi. Fra teori til praksis*. Gyldendal akademiske forlag.

Håland, A., Helgevold, L., Hoel, T. (2008): *Lesing er..* Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning.

Johnsen, E. B. mfl.(1999): *Lærebokkunnskap. Innføring i sjanger og bruk*. Tano Aschehoug.

Korsvold, A.K.(1994): Fremmedspråklæring på yrkesfaglige studieretninger. I: Ibsen, E., Johansen, S. og Keller, S. L. (red.): *Veiledning i fremmedspråk*. (s. 37-46) Universitetsforlaget.

Kristiansen, S. & Krogstrup, H. K.(1999): *Deltagende observation. Introduktion til en samfundsvidenskabelig metode*. Hans Reitzels Forlag, København.

Kvale, S. (1997): *Det kvalitative forskningsintervju*. Gyldendal.

Lyster, S-A. H.(2009): Ordforråd og leseutvikling. I: Frost, J.: *Språk og leseveiledning- i teori og praksis*. (s. 231-251) Cappelen Akademiske Forlag.

Læreplanverket for Kunnskapsløftet, midlertidig utgave(2006). Kunnskapsdepartementet. Utdanningsdirektoratet.

Mullis, I. V. S., Martin, M. O., Kennedy, A. M & Foy, P. (2006): *PIRLS 2006. Internatinal Report. TIMMS & PIRLS*. International Study Center. Lynch School of Education. Boston College.

Nagy, W. E. & Scott, J. A.(2000): Vocabulary Processes. In: Kamil, M. L., Mosenthal, P. B., Pearson, P. D. & Barr, R. (Eds.): *Handbook of Reading Reasearch. Volume 3*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Nation, I. S. P. (1983): *Language Teaching Techniques*. Victoria University of Wellington.

Nation, K. og Snowling, M.J. (2000): Factors Influencing Syntactic Awareness Skills in Normal Readers and Poor Comprehenders. *Applied Psycholinguistics*, 21(2), 229-241

Penno, J. F., Moore, D. W. & Wilkinson, J. A. G. (2002): Vocabulary Acquisition From Teacher Explanation and Repeated Listening to Stories: Do They Overcome the Matthew Effect? *Journal of Educational Psychology*, 94(1), 23-33

Pressley, M. (2006): *Reading Instruction That Works. The Case for Balanced Teaching*. Guilford Press. New York.

Roe, A. (2008): *Lesedidaktikk- etter den første leseopplæringen*. Universitetsforlaget.

Selander, S. og Skjelbred, D. (2004): *Pedagogiske tekster for kommunikasjon og læring*. Universitetsforlaget

Skaftun, A. (2006): *Å kunne lese. Grunnleggende ferdigheter og nasjonale prøver*. Fagbokforlaget. Landslaget for norskundervisning.

Skjelbred, D. (2006): Sjangerer og lesemåter i fagtekster. I: Maagerø, E. og Tønnessen, E. S. : *Å lese i alle fag*. (s. 31-46) Universitetsforlaget.

Skjåk, O.(2008): *Ordforråd og fonologi*. Akademisk avhandling. Universitetet i Oslo.

Solhaug, T.(2006): Strategisk læring i samfunnsfag. I: Elstad, E. og Turmo, A. (red.): *Læringsstrategier. Søkelys på lærernes praksis*.(s.227-244) Universitetsforlaget.

Stahl, S. A & Nagy, W. E. (2006): *Teaching Word Meanings*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Sternberg, R. J. (1987). Most vocabulary is learned from context. In M. G. McKeown & M. E. Curtis (Eds.), *The Nature of Vocabulary Acquisition*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Sveen, A.(2000): Semantikk. I: Endresen, R. T., Simonsen, H. G., Sveen, A.(red.): *Innføring i lingvistikk*. (s. 44-70) Universitetsforlaget.

Sweet, A.P & Snow C. E (Eds.) (2003): *Rethinking Reading Comprehension*. The Guilford Press. New York.

Tannenbaum K. R., Torgesen, J. K. & Wagner, R. K.(2006): Relationships between word language knowledge and Reading Comprehension in Third- Grade Children. *Scientific Studies of Reading*, 10(4), 381-398

Thagaard, T(2002): *Systematikk og innlevelse*. Fagbokforlaget.

The National Reading Panel. 2000. *Teaching children to read. An evidence-based assessment of the scientific research literature on reading and its implications of reading instruction*. Washington DC: National Institute for Literacy.

Torvatn, A.C.(2003): *Tekststrukturens innvirkning på leseforståelsen- en studie av fire læreboktekster for ungdomstrinnet og sju elevers lesing av dem*. Akademisk avhandling. NTNU.

van Daal, V., Solheim, R. G, Gabrielsen, N. N. og Begnum, A. C (2007): *PIRLS. Norske elevers leseinnsats og leseferdigheter. Resultater fra fjerde og femte trinn i den internasjonale studien Pirls 2006*. Universitetet i Stavanger, Lesesenteret.

Vedeler, L.(2000): *Observasjonsforskning i pedagogiske fag: en innføring i bruk av metoder*. Gyldendal akademiske forlag. Oslo.

Vellutino, F.R(2003): Individual differences as sources of variability in reading comprehension in elementary school children. I: Sweet, A.P. & Snow C.E. (eds.): *Rethinking reading comprehension*.(s.51-81)The Guilford Press. New York.

Verhallen & Schoonen(1993). *Applied Linguistics* (14)4

Wagner, R.K, Muse, A.E & Tannenbaum, K.R (eds.) (2007): *Vocabulary Acquisition. Implications for Reading Comprehension*. The Guilford Press. New York.

Vedlegg

1. Brev til skolen
2. Brev til foreldrene
3. Godkjenning av prosjektet fra NSD(vedlegg kun i papirutgave)
4. Spørsmål til tekst og om ord til elevene
5. Detaljert oversikt over elevenes resultater
6. Intervjuguide
7. Kopi av teksten fra elevenes lærebok (vedlegg kun i papirutgave)
8. Kopi av spørsmålssidene fra læreboka (vedlegg kun i papirutgave)
9. Transkripsjon av intervjuene

Vedrørende en undersøkelse av betydning av ordforståelse i forhold til leseforståelse.

Viser til telefonsamtale med undervisningsinspektør ... 03.12.08. Jeg er masterstudent i spesialpedagogikk ved universitetet i Stavanger. I min masteroppgave vil jeg se på betydningen av ordforståelse i forhold til leseforståelse av fagtekster i 5.klasse. Forskning viser at ordforrådet har stor betydning for elevenes leseforståelse, og det å være en god leser er forbundet med å ha et godt ordforråd.

Jeg vil undersøke i hvilken grad elevene kan hente ut mening fra fagtekstene de leser i forhold til hvor god deres ordforståelse er. Mer kunnskap om betydning av ordforståelse i forhold til leseforståelse kan føre til en økt bevissthet rundt ordforståelse i undervisningen.

Jeg søker med dette å få gjennomføre mitt prosjekt på .. skole. Jeg trenger seks elever fra hver klasse, samt to elever fra en av klassene som jeg skal ha et pilotintervju med.

Elevene vil få en fagtekst som de skal lese, de vil deretter få oppgaver som skal kartlegge leseforståelse og ordforståelse.

Lærerne vil kunne få innsikt i hovedfunnene mine dersom det er ønskelig.

Foreldretillatelse vil bli innhentet før undersøkelsene starter. Alle resultater og opplysninger vil bli anonymisert.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Jeg håper skolen har interesse av å delta. Undersøkelsene planlegges gjennomført i januar og februar/mars, og jeg ber derfor om snarlig tilbakemelding. Dersom skolen har spørsmål vedrørende prosjektet kan jeg kontaktes per e-post eller telefon.

Vedlagt følger brev til foreldrene. Jeg håper skolen kan være behjelpelige med å dele ut denne informasjonen. Hvordan dette skal skje kan vi komme tilbake til senere.

På forhånd takk for hjelpen!

Med vennlig hilsen
Cesilie Helberg Christersson
99407173

Til foreldrene.

Undersøkelse av leseforståelse og ordforståelse

Jeg er masterstudent i spesialpedagogikk ved universitetet i Stavanger og holder nå på med den avsluttende masteroppgaven. I oppgaven skal jeg se på elevenes mulighet til å trekke informasjon ut av de fagtekstene de skal lese i forhold til deres ordforståelse. I den forbindelse vil jeg gjennomføre et prosjekt i 5. klasse på .. skole.

Jeg ønsker å samle informasjon om elevenes leseforståelse og deres ordforståelse. Denne informasjonen vil samles inn med to intervju med cirka en måneds mellomrom. Elevene vil da få individuelle oppgaver. Hvert av disse intervjuene er beregnet til cirka 25 minutter. Jeg vil bruke lydopptak og ta notater under intervjuet.

Prosjektet vil bli gjennomført i januar og februar/mars 2009.

Deltakelse er frivillig og barnet kan når som helst trekkes fra undersøkelsen uten å begrunne dette nærmere. Dersom barnet trekkes vil alle innsamlede opplysninger anonymiseres. Opplysningene vil bli behandlet konfidensielt og ingen enkeltpersoner vil kunne kjennes igjen i den ferdige oppgaven. Opplysningene anonymiseres og opptakene slettes når oppgaven er ferdig, innen utgangen av juni 2009.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Dersom dere ønsker mer informasjon ta gjerne kontakt på 99407173.

Med vennlig hilsen
Cesilie Helberg Christersson
Nordalssvingene 4
4027 Stavanger

Returneres klassestyrer

Samtykkeerklæring:

Jeg/vi samtykker at _____ (elevens navn og klasse) kan delta i undersøkelsen.

Jeg/ vi er kjent med at deltakelse er frivillig, og barnet når som helst kan trekkes fra undersøkelsen.

_____
(foresattes underskrift)

Spørsmåls ark elevene hadde foran seg under intervjuet

1. Hva er trekrøys?
2. Hva er nordlys?
3. Hva er det største fylket i Nord-Norge?
4. Hvor ligger Nordkapp?
5. Hvordan ser Nord-Norge ut?
6. Hva heter Norges nasjonalfjell?
7. Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell?
8. Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge?
9. Hva tror du menes med ”villmark”?
10. Hva er solfest?
11. Hvorfor tror du det står at ”..det er som om naturen er en kunstner..” når de skriver om nordlyset?

1. Natur
2. Fastlandet
3. Fjellrygg
4. Landsdel
5. Innbyggere
6. Horisont
7. Midnattsolen

”..reiser fjellene seg..”

”Den dagen solskiva dukker opp igjen”

Detaljert oversikt over elevenes svar og resultater

Forklaring til tabellene med oversikt over spørsmål til ordene.

Sammenheng= sammenheng med andre ord

Kontekstbet= Betydning i kontekst

Forklaring til elevsvar på spørsmål til ord:

Ja= 5

Med ledetråd= 4

Delvis= 3

Delvis med ledetråd= 2

Kun hørt om ordet før og eller forstår betydningen i kontekst= 1

Nei= 0, ikke kunnskap om ordet

Elev 1

Lesetid: 4 min, 24 sek

Resultat nasjonale prøver: 24 av 29 mulige

Vurdering fra lærer: Sterk, over gjennomsnittet for trinnet

Poeng innholdsgjengivelse: 1 Eleven kan svare på noen sentrale punkt når får lese i boka(jf vedlegg 9)

Kontrollspørsmål	Poeng
1. Hva er treiksrøys?	0. Har ikke lest det. Kan ikke forklare det når leser i boka.
2. Hva er nordlys?	1. Svarer noe av det som står i boka, svaret er ufullstening ift boka
3. Hva er det største fylket i Nord-Norge?	5
4. Hvor ligger Nordkapp?	5. Svaret er riktig, men jeg tenkte på annet svar.
5. Hvordan ser Nord-Norge ut?	5
6. Hva heter Norges nasjonal fjell?	0. Leste ikke bildeteksten etter tips om bildet.
7. Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonal fjell?	2.
8. Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge?	0. Spurte om ordet vidde fordi forsto at hun ikke forsto. Fant ikke svaret i teksten.
9. Hva tror du menes med "villmark"?	4
10. Hva er solfest?	2. Spør om ordet solskive.
11. Hvorfor tror du det står at "...det er som om naturen selv er en kunstner..." når de skriver om nordlyset i boka?	3. Mangelfullt svar.

Leseforståelse: 2,4 på spørsmål, 1 på innholdsgjengivelse. **Totalt: 1,7**

elev 1

Ord	Nedbør	Fastlandet	Fjellrygg	Landsdel	Innbyggere	Horisont	Midnattssol	"...reiser fjellene seg.."	"...solskiva dukker opp igjen.."
Forståelse									
Sammenheng	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	ikke spurt	ikke spurt
Lage setning	ja	nei	ja	ikke spurt	med ledetråd	ja	ja	ikke spurt	ikke spurt
Definisjon	delvis	nei	spurt	ikke med ledetråd	med ledetråd	ja	ja	nei	delvis
Antonymer	ikke spurt	ikke spurt	nei	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ja	ikke spurt	ikke spurt
Eksempler	delvis	ikke spurt	ja	ikke spurt	med ledetråd	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Egenskaper	ikke spurt	ikke spurt	spurt	ja	ikke spurt	ja	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Kontekstbet	ikke spurt	ja	ja	ja	ja	ja	ja	bet. å reise seg: ja	bet. å dukke opp igjen: ja
Hørt ordet før	ja	nei	nei		ja	ja	ja	nei	nei

Begrepsforståelse: (poeng)

1. Nedbør(skulle være natur) 3

2. Fastlandet. 1

3. Fjellrygg. 2

4. Landsdel. 2.

5. Innbyggere. 3
 6. Horisont. 4
 7. Midnattssol. 5 (svart på alle unntatt 1. spørsmål)
 8. ”..reiser fjellene seg..” 1
 9. ”Den dagen solskiva dukker opp igjen..” Nivå: 2
 Sammenlagt begrepsforståelse: 2,5

Elev 2

Lesetid: 5 min, 18 sek

Resultat fra nasjonale prøver i norsk: 22 av 29 mulige

Lærers vurdering av leseforståelse: Sterk, over gjennomsnittet for trinnet

Poeng innholdsgjengivelse: 2, svarer kort og upresist med ledetråder (jf vedlegg 9)

Kontrollspørsmål	Poeng
1. Hva er treikersøys?	0. Finner ikke svaret med å lese i teksten og ledetråder
2. Hva er nordlys?	4
3. Hva er det største fylket i Nord-Norge?	0. Finner feil svar for misforstår innholdet
4. Hvor ligger Nordkapp?	4
5. Hvordan ser Nord-Norge ut?	2
6. Hva heter Norges nasjonalfjell?	4
7. Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell?	2 eleven svarer delvis med ledetråder
8. Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge?	0 finner ikke svaret med å lese teksten
9. Hva tror du menes med ”villmark”?	4
10. Hva er solfest?	4
11. Hvorfor tror du det står at ”..det er som om naturen selv er en kunstner..” når de skriver om nordlyset i boka?	5

Leseforståelse: 2 på innholdsgjengivelse, 2,6 på kontrollspørsmål **Totalt: 2,3**

elev 2

Ord	Natur	Fastlandet	Fjellrygg	Landsdel	Innbyggere	Horisont	Midnattssol	”..reiser fjellene seg..”	”..dagen solskiva dukker opp igjen..”
Forståelse									
Sammenheng	ja	nei	nei	nei med	nei	nei	nei med	ikke spurt	ikke spurt
Lage setning	ja	nei	ja	ledetråd	ja	ja	ledetråd	ikke spurt	ikke spurt
Definisjon	delvis	nei	delvis	ja	ja	ja	nei	nei	ja
Antonymer	ja	nei	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ja, delvis	ikke spurt	ikke spurt
Eksempler	ja	ikke spurt	ikke spurt	nei	ja	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Egenskaper	nei	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ja	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Kontekstbet	spurt	ikke med	ledetråd	ja	nei	ja	ja	bet. å reise seg: ja	bet. Å dukke opp igjen: ja
Hørt ordet før	ja	nei	ja	nei	ja	ja	ja	nei	ja

Begrepsforståelse: (poeng)

1. Nedbør. 4
 2. Fastlandet. 1
 3. Fjellrygg. 2
 4. Landsdel. 2
 5. Innbyggere. 5 Svarte på alt unntatt sammenheng med andre ord
 6. Horisont. 5 Svarte på alt unntatt sammenheng med andre ord
 7. Midnattssol. 3

8. "...reiser fjellene seg.." 1
 9. "Den dagen solskiva dukker opp igjen.." 5
 Sammenlagt begrepsforståelse: 26/9=2,8

Elev 3

Lesetid: 1 min, 20 sek (+40 sek)

Resultat fra nasjonale prøver i norsk: 16 av 29 mulige

Lærers vurdering av leseforståelse: Gjennomsnittlig i forhold til trinnet

Poeng innholdsgjengivelse: 2 (jf vedlegg 9)

Kontrollspørsmål	Poeng
1. Hva er treiksrøys?	0, kan ikke svare når leser på ny
2. Hva er nordlys?	4.
3. Hva er det største fylket i Nord-Norge?	5
4. Hvor ligger Nordkapp?	2, upresist og mangelfullt
5. Hvordan ser Nord-Norge ut?	4
6. Hva heter Norges nasjonalfjell?	1. Finner svaret med å lese på ny og ledetråder
7. Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell?	4
8. Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge?	0. finner ikke svaret med å lese
9. Hva tror du menes med "villmark"?	4
10. Hva er solfest?	3
11. Hvorfor tror du det står at "...det er som om naturen selv er en kunstner.." når de skriver om nordlyset i boka?	4

Leseforståelse: 2,8 på spørsmål, 2 på innholdsgjengivelse. Totalt: 2,4

elev 3

Ord	Natur	Fastlandet	Fjellrygg	Landsdel	Innbyggere	Horisont	Midnattssol	"...reiser fjellene seg.."	"...dagen solskiva dukker opp igjen.."
Forståelse									
Sammenheng	ja	nei	nei	nei	ja	nei	nei	ikke spurt	ikke spurt
Lage setning	nei	nei	nei	nei	nei	ja	ja	ikke spurt	ikke spurt
Definisjon	ja	ja	delvis m/l	nei	ja	ja	ja	nei	ja
Antonymer	ja	delvis	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ja	ikke spurt	ikke spurt
Eksempler	ja	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Egenskaper	ikke spurt	ikke spurt	ja	ikke spurt med	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Kontekstbet	ikke spurt	nei	delvis m/l	ledetråd	ja	ja	ja	ja	ja
Hørt ordet før	ja	ja	nei	nei	ja	ja	ja	nei	ja

Begrepsforståelse: (poeng)

- Nedbør. 5
  - Fastlandet. 2
  - Fjellrygg. 2
  - Landsdel. 1
  - Innbyggere. 3
  - Horisont. 3
  - Midnattssol. 4, svart på alt unntatt sammenheng. Ikke spurt om eksempler og egenskaper
  - "...reiser fjellene seg.." 1
  - "Den dagen solskiva dukker opp igjen.." 1
- Sammenlagt begrepsforståelse: 26/9= 2,8

Elev 4

Lesetid: 3 min, 20 sek

Resultat fra nasjonale prøver i norsk: 21 av 29 mulige

Lærers vurdering av leseforståelse: gjennomsnittlig i forhold til trinnet

Poeng innholdsgjengivelse: 2(jf vedlegg 9)

Kontrollspørsmål	Poeng
1. Hva er treiksrøys?	0, kan ikke forklare det når får lese i boka.
2. Hva er nordlys?	0, kan ikke forklare det når får lese i boka.
3. Hva er det største fylket i Nord-Norge?	5
4. Hvor ligger Nordkapp?	0, finner ikke svaret med å lese i teksten eller på kartet
5. Hvordan ser Nord-Norge ut?	3, eleven svarer ufullstendig, jeg gir svaret det kan ikke eleven få for
6. Hva heter Norges nasjonalfjell?	1, eleven hadde vansker med å finne navnet på fjellet ved lesing av bildetekst
7. Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell?	3
8. Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge?	0, finner ikke svaret ved å lese i teksten
9. Hva tror du menes med ”villmark”?	2
10. Hva er solfest?	0, finner ikke svaret i boka
11. Hvorfor tror du det står at ”.det er som om naturen selv er en kunstner..” når de skriver om nordlyset i boka?	0, finner ikke svaret i boka

Leseforståelse: 1,2 på spørsmål, 2 på innholdsgjengivelse. **Totalt: 1,6**

elev 4

Ord	Natur	Fastlandet	Fjellrygg	Landsdel	Innbyggere	Horisont	Midnattssol	”..reiser fjellene seg..”	”..solskiva dukker opp igjen..”
Forståelse									
Sammenheng	ja med	nei	nei	nei	nei	nei	nei	ikke spurt	ikke spurt
Lage setning	ledetråd med	delvis	ikke spurt	ikke spurt	nei	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Definisjon	ledetråd	nei	ikke spurt	ja	nei	ja, delvis	ikke spurt	nei	nei
Antonymer	nei	nei	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Eksempler	ja	ikke spurt	ikke spurt	nei	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Egenskaper	ja	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt med	ikke spurt med	ikke spurt	ikke spurt
Kontekstbet	ikke spurt	nei	nei	ja	ja	ledetråd	ledetråd	nei	ja
Hørt ordet før	ja	ja	nei	ja	ja	ja	ja	nei	nei

Begrepsforståelse: (poeng)

1. Nedbør. 4
  2. Fastlandet. 1, har ikke skjønt hva ordet betyr, selv om eleven kan lage en setning.
  3. Fjellrygg. 1, forstår ikke ordet i kontekst
  4. Landsdel. 2
  5. Innbyggere. 1
  6. Horisont. 2
  7. Midnattssol. 1
  8. ”..reiser fjellene seg..” 0
  9. ”Den dagen solskiva dukker opp igjen..” 1, forstår mening i kontekst
- Sammenlagt begrepsforståelse: 13/9=1,4

Elev 5

Lesetid: 2 min, 50 sek

Resultat fra nasjonale prøver i norsk: 15 av 29 mulige

Lærers vurdering av leseforståelse: Svak, under gjennomsnittet for trinnet

Poeng innholdsgjengivelse: 1, gjengir noe av innholdet med ledetråder og ved å lese i boka.(jf vedlegg 9)

Kontrollspørsmål	Poeng
1. Hva er treiksrøys?	0, svarte feil, gikk ikke videre med det da eleven sa han hadde lest det i teksten, ikke undervisning
2. Hva er nordlys?	0, fant det heller ikke i boka, lette ikke trodde ikke svaret fantes der
3. Hva er det største fylket i Nord-Norge?	0, fant ikke svaret i boka, lette ikke trodde ikke svaret fantes der
4. Hvor ligger Nordkapp?	0, fant ikke svaret i boka, lette ikke trodde ikke svaret fantes der

5. Hvordan ser Nord-Norge ut?	3
6. Hva heter Norges nasjonalfjell?	2
7. Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell?	4
8. Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge?	0, svarer feil, men eleven virker så være glad for å kunne svaret så spurte ikke mer
9. Hva tror du menes med "villmark"?	3
10. Hva er solfest?	2
11. Hvorfor tror du det står at "...det er som om naturen selv er en kunstner..." når de skriver om nordlyset i boka?	4

Leseforståelse: 1,6 på spørsmål, 1 på innholdsgjengivelse. **Totalt: 1,3**

elev 5

Ord Natur Fastlandet Fjellrygg Landsdel Innbyggere Horisont Midnattssol "...reiser fjellene seg.." "...solskiva dukker opp igjen.."

Forståelse

Sammenheng	delvis	nei	nei	nei	nei	nei	nei	ikke spurt	ikke spurt
Lage setning	ja	nei	ikke spurt	ikke spurt	nei	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Definisjon	ja	nei	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	nei	ja
Antonymer	nei	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Eksempler	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Egenskaper	ja	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Kontekstbet	ikke spurt	nei	nei	ja	ja	ja	ja	ja	nei
Hørt ordet før	ja	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei

Begrepsforståelse: (poeng)

1. Nedbør. 3
  2. Fastlandet. 0, forstår ikke ordet
  3. Fjellrygg. 0, forstår ikke ordet
  4. Landsdel. 1
  5. Innbyggere. 1
  6. Horisont. 1
  7. Midnattssol. 1
  8. "...reiser fjellene seg.." 0, valgt å ikke godkjenne betydning i kontekst(jf vedlegg 9)
  9. "Den dagen solskiva dukker opp igjen.." 1, kan definisjon av metafor, men ikke betydning "å dukke opp igjen".
- Sammenlagt begrepsforståelse: **0,8**

Elev 6

Lesetid: 1 min, 53 sek

Resultat fra nasjonale prøver i norsk: 11 av 29 mulige

Lærers vurdering av leseforståelse: Svak, under gjennomsnittet for trinnet

Poeng innholdsgjengivelse: 1, eleven gjengir noe av innholdet med ledetråder. Ser ikke ut til å bruke ikke boka for å svare med utfyllende(jf vedlegg 9)

Kontrollspørsmål	Poeng
1. Hva er treiksrøys?	0, finner ikke ut ved å lese
2. Hva er nordlys?	1, svarer først feil, svarer delvis rett når eleven leser i boka
3. Hva er det største fylket i Nord-Norge?	5
4. Hvor ligger Nordkapp?	0, finner ikke svaret ved hjelp av kart eller tekst
5. Hvordan ser Nord-Norge ut?	2
6. Hva heter Norges nasjonalfjell?	1
7. Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell?	5
8. Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge?	0, finner ikke svaret når får lese i teksten
9. Hva tror du menes med "villmark"?	4
10. Hva er solfest?	5
11. Hvorfor tror du det står at "...det er som om naturen selv er en kunstner..." når de skriver om nordlyset i	5

boka?	
-------	--

Leseforståelse: 2,5 på spørsmål, 1 på innholdsgjengivelse. **Totalt: 1,3**

elev 6

Ord	Natur	Fastlandet	Fjellrygg	Landsdel	Innbyggere	Horisont	Midnattssol	"..reiser fjellene seg.."	"..solskiva dukker opp igjen.."
Forståelse									
Sammenheng	nei	nei	nei	nei	nei	nei	nei	ikke spurt	ikke spurt
Lage setning	ikke spurt	ikke spurt	nei	nei	ja	nei	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Definisjon	ja	nei	ikke spurt	nei	ja	nei	nei	nei	ja
Antonymer	ja	ikke spurt	ikke spurt	nei	nei	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Eksempler	ja	ikke spurt	ikke spurt	nei	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Egenskaper	nei	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Kontekstbet	ikke spurt	nei	ja	ja	ja	ja	nei	delvis	ja
Hørt ordet før	ja	nei	nei	ja	ja	ja	ja	nei	nei

Begrepsforståelse: (poeng)

1. Nedbør. 2
  2. Fastlandet. 0, forstår ikke ordet
  3. Fjellrygg. 1
  4. Landsdel. 2
  5. Innbyggere. 3, fordi svarene er nokså "tynne" (jf vedlegg 9)
  6. Horisont. 1
  7. Midnattssol. 1
  8. "..reiser fjellene seg.." 1
  9. "Den dagen solskiva dukker opp igjen.." 2, men har ikke selv skjönt at han forstår metaforen, tror dermed ikke han kan bruke den. (jf vedlegg 9)
- Sammenlagt begrepsforståelse: 13/9=1,4

Elev 7

Lesetid: 2 min

Resultat fra nasjonale prøver i norsk: 17 av 29 mulige

Lærers vurdering av leseforståelse: Svak, under gjennomsnittet for trinnet

Poeng innholdsgjengivelse: 1, eleven husket en ting. Etter flere oppfordringer om å lese i boka viste eleven ikke noe videre evne til å gjengi elementer fra teksten. Ord spurt etter fant ikke eleven i teksten(jf vedlegg 9)

Kontrollspørsmål	Poeng
1. Hva er treiksrøys?	0, eleven kan ikke finne svaret ved å lese i boka
2. Hva er nordlys?	5
3. Hva er det største fylket i Nord-Norge?	5
4. Hvor ligger Nordkapp?	0, finner ikke svaret ved å lese i teksten
5. Hvordan ser Nord-Norge ut?	0, vet ikke hva form eller bredt betyr. Ikke lett å si noe om formen eller hvordan Nord-Norge ser ut da
6. Hva heter Norges nasjonalfjell?	0, eleven ledes til teksten og svaret. Svarer Tysfjorden som står med stor bokstav, det gjør også Stetind som kommer før i bildeteksten
7. Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell?	3, kunne sagt mer om hvorfor
8. Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge?	0, ber om avklaring av hva vidde er, viser at forstå når ikke forstår
9. Hva tror du menes med "villmark"?	4, oppgir det som står i teksten med ledetrådene
10. Hva er solfest?	0, leser men finner ikke svaret, student trekker svaret fram, eleven bekrefter
11. Hvorfor tror du det står at "..det er som om naturen selv er en kunstner.." når de skriver om nordlyset i boka?	2, kan ikke finne svaret i boka, men her også bekrefter eleven svaret fra student

Leseforståelse: 1,7 på spørsmål, 1 på innholdsgjengivelse. **Totalt: 1,3**

elev 7

Ord	Natur	Fastlandet	Fjellrygg	Landsdel	Innbyggere	Horisont	Midnattssol	"..reiser fjellene seg.."	"..solskiva dukker opp igjen.."
Forståelse									
Sammenheng	ja	nei	ikke spurt	ikke spurt	nei	nei	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt

Lage setning	med ledetråd	nei	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	nei	med ledetråd	ikke spurt	ikke spurt
Definisjon	delvis	ikke spurt	delvis m/l	ja	nei	ikke spurt	ikke spurt	nei	nei
Antonymer	delvis m/l	nei	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Eksempler	ja	nei	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Egenskaper	ikke spurt	nei	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Kontekstbet	ikke spurt	nei	ja	med ledetråd	ja	ja	ja	ja	ja
Hørt ordet før	ja	nei	ja	nei	ja	nei	ja	nei	nei

Begrepsforståelse: (poeng)

1. Nedbør. 3, svarer ikke på alt med ledetråder, svarer delvis på alt
  2. Fastlandet. 0, ikke kunnskap om ordet
  3. Fjellrygg. 2, kan gi en delvis definisjon med ledetråder
  4. Landsdel. 2, mening i kontekst og definisjon med ledetråder
  5. Innbyggere. 1
  6. Horisont. 1
  7. Midnattssol. 2, kan lage en setning med ledetråder
  8. "...reiser fjellene seg.." 1
  9. "Den dagen solskiva dukker opp igjen.." 1
- Sammenlagt begrepsforståelse: 13/9=1,4

Elev 8

Lesetid: 2 min, 13 sek

Resultat fra nasjonale prøver i norsk: 10 av 29 mulige

Lærers vurdering av leseforståelse: svak, under gjennomsnittet

Poeng innholdsgjengivelse: 2, noe har eleven misforstått, men husker også noen sentrale punkter med ledetråder. Eleven virker sikker og endrer ikke svaret når studenten stiller spørsmål, for eksempel hva midnattssol er og hva det største fylket er. (jf vedlegg 9)

Kontrollspørsmål	Poeng
1. Hva er treiksrøys?	2
2. Hva er nordlys?	3
3. Hva er det største fylket i Nord-Norge?	0, blander fylket med flest innbyggere og det med størst areal
4. Hvor ligger Nordkapp?	5
5. Hvordan ser Nord-Norge ut?	1, sier at det er kort(peker på bredden)
6. Hva heter Norges nasjonalfjell?	0, leser bildeteksten men finner ikke ut navnet
7. Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell?	5
8. Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge?	0, finner ikke svaret, men ber om avklaring på hva ordet vidde er, vet når ikke forstår
9. Hva tror du menes med "villmark"?	1, ikke forstått det som står i teksten, men trekker inn annen kunnskap om villmark
10. Hva er solfest?	2
11. Hvorfor tror du det står at "...det er som om naturen selv er en kunstner.." når de skriver om nordlyset i boka?	4

Leseforståelse: 2 på spørsmål, 2 på innholdsgjengivelse. Totalt: 2

elev 8

Ord	Natur	Fastlandet	Fjellrygg	Landsdel	Innbyggere	Horisont	Midnattssol	"...reiser fjellene seg.."	"...solskiva dukker opp igjen.."
Sammenheng	ja	nei	nei	nei	nei	nei	nei	ikke spurt	ikke spurt
Lage setning	nei	ikke spurt	ja	delvis m/l	nei	delvis m/l	ja	ikke spurt	ikke spurt
Definisjon	delvis	ikke spurt	ja	nei	nei	ikke spurt	ikke spurt	nei	ja
Antonymer	ja	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Eksempler	ja	ikke spurt	ja	ja	ja	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ja
Egenskaper	ja	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	nei	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Kontekstbet	ikke spurt	nei	ja	ja	ja	ja	nei	ja	ja

Hørt ordet før ja nei ja ja ja nei nei nei

Begrepsforståelse: (poeng)

1. Nedbør. 4
  2. Fastlandet. 0, ikke forståelse
  3. Fjellrygg. 4
  4. Landsdel. 2
  5. Innbyggere. 2
  6. Horisont. 2
  7. Midnattssol. 1, kan lage en setning
  8. "...reiser fjellene seg.." 1
  9. "Den dagen solskiva dukker opp igjen.." 5, definisjon av metaforen og eksempel og betydning av å dukke opp.
- Sammenlagt begrepsforståelse: **2,3**

Elev 9

Lesetid: 5 min, 35 sek

Resultat fra nasjonale prøver i norsk: 21 av 29 mulige

Lærers vurdering av leseforståelse: gjennomsnittlig i forhold til trinnet

Poeng innholdsgjengivelse: 4, god kontroll på innholdet med noen ledetråder (jf vedlegg 9)

Kontrollspørsmål	Poeng
1. Hva er treiksrøys?	5
2. Hva er nordlys?	5
3. Hva er det største fylket i Nord-Norge?	0, husker feil, gikk ikke tilbake i teksten for å sjekke.
4. Hvor ligger Nordkapp?	5
5. Hvordan ser Nord-Norge ut?	2
6. Hva heter Norges nasjonalfjell?	1
7. Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell?	2
8. Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge?	0, vil ha forklart hva vidde er, finner ikke svaret i teksten
9. Hva tror du menes med "villmark"?	5
10. Hva er solfest?	5
11. Hvorfor tror du det står at "...det er som om naturen selv er en kunstner.." når de skriver om nordlyset i boka?	5

Leseforståelse: 3,1 på spørsmål, 4 på innholdsgjengivelse. Totalt: 3,5

elev 9

Ord	Natur	Fastlandet	Fjellrygg	Landsdel	Innbyggere	Horisont	Midnattssol	"...reiser fjellene seg.."	"...solskiva dukker opp igjen.."
Forståelse									
Sammenheng	ja	nei	nei	nei	delvis	med ledetråd	nei	ikke spurt	ikke spurt
Lage setning	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ikke spurt	ikke spurt
Definisjon	ja	ja	delvis	ja	delvis	ja	delvis	nei	ja
Antonymer	ja	ja	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ja	ikke spurt	ikke spurt
Eksempler	ja	ja	ja	ja	ja	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Egenskaper	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ja	ja	ikke spurt	ikke spurt
Kontekstbet	ikke spurt	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
Hørt ordet før	ja	ja	nei	ja	ja	ja	ja	nei	nei

Begrepsforståelse: (poeng)

1. Nedbør. 5
2. Fastlandet. 5
3. Fjellrygg. 3
4. Landsdel. 5
5. Innbyggere. 4
6. Horisont. 5
7. Midnattssol. 4
8. "...reiser fjellene seg.." 1
9. "Den dagen solskiva dukker opp igjen.." 5

Sammenlagt begrepsforståelse: **4,1**

Elev 10

Lesetid: 4 min, 14 sek

Resultat fra nasjonale prøver i norsk: 23 av 29 mulige

Lærers vurdering av leseforståelse: gjennomsnittlig i forhold til trinnet

Poeng innholdsgjengivelse: 5, tatt med fem sentrale punkt fra teksten (jf vedlegg 9)

Kontrollspørsmål	Poeng
1. Hva er treriksøys?	0, kan ikke gjengi svaret når leser i boka
2. Hva er nordlys?	5
3. Hva er det største fylket i Nord-Norge?	5
4. Hvor ligger Nordkapp?	5
5. Hvordan ser Nord-Norge ut?	4
6. Hva heter Norges nasjonalfjell?	2, svarer først feil og ledes videre, derfor delvis svar med ledetråder
7. Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell?	2
8. Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge?	1
9. Hva tror du menes med "villmark"?	5
10. Hva er solfest?	5
11. Hvorfor tror du det står at "...det er som om naturen selv er en kunstner..." når de skriver om nordlyset i boka?	5

Leseforståelse: 3,5 på spørsmål, 5 på innholdsgjengivelse. Totalt: 4,2

elev 10

Ord	Natur	Fastlandet	Fjellrygg	Landsdel	Innbyggere	Horisont	Midnattssol	"...reiser fjellene seg.."	"...solskiva dukker opp igjen.."
Forståelse									
Sammenheng	ja	ja	nei	nei	ja	ja	ja	ikke spurt	ikke spurt
Lage setning	ja	ja	nei	delvis	ja	ja	ja	ikke spurt	ikke spurt
Definisjon	ja	ja	ja	nei	ja	ja	ja	ja	nei
Antonymer	ja	ja	ikke spurt	ikke spurt	ja	ikke spurt	ja	ikke spurt	ikke spurt
Eksempler	ja	ja	ikke spurt	ja	ja	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Egenskaper	ja	ikke spurt	ja	ikke spurt	ikke spurt	ja	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Kontekstbet	ikke spurt	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
Hørt ordet før	ja	ja	nei	ja	ja	ja	ja	ja	nei

Begrepsforståelse: (poeng)

- Nedbør. 5
  - Fastlandet. 5
  - Fjellrygg. 2
  - Landsdel. 2
  - Innbyggere. 5
  - Horisont. 5
  - Midnattssol. 5
  - "...reiser fjellene seg.." 5
  - "Den dagen solskiva dukker opp igjen.." 1
- Sammenlagt begrepsforståelse: 35/9= **3,8**

Elev 11

Lesetid: 5 min

Resultat fra nasjonale prøver i norsk: 21 av 29 mulige

Lærers vurdering av leseforståelse: sterk, over gjennomsnittet

Poeng innholdsgjengivelse: 5, har med fem sentrale punkter i innholdsgjengivelsen(jf vedlegg 9)

Kontrollspørsmål	Poeng
1. Hva er treriksøys?	5
2. Hva er nordlys?	5
3. Hva er det største fylket i Nord-Norge?	5

4. Hvor ligger Nordkapp?	5, trekker inn forkunnskap
5. Hvordan ser Nord-Norge ut?	3, burde også sagt det som står i boka for mer utfyllende svar
6. Hva heter Norges nasjonalfjell?	3, svarer først feil, ser på kartet og gjetter på navn han finner der
7. Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell?	5
8. Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge?	5
9. Hva tror du menes med ”villmark”?	5
10. Hva er solfest?	5
11. Hvorfor tror du det står at ”..det er som om naturen selv er en kunstner..” når de skriver om nordlyset i boka?	5

Leseforståelse: 4,6 på spørsmål, 5 på innholdsgjengivelse. **Totalt: 4,8**

elev 11

Ord Natur Fastlandet Fjellrygg Landsdel Innbyggere Horisont Midnattssol ”..reiser fjellene seg..” ”..solskiva dukker opp igjen..”

Forståelse

Sammenheng	ja	ja	nei	ja	ja	ja	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Lage setning	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ikke spurt	ikke spurt
Definisjon	ja	ja	med ledetråd	ja	ja	ja	ja	ja	med ledetråd
Antonymer	ja	ja	ikke spurt	ikke spurt	ja	ikke spurt	ja	ikke spurt	ikke spurt
Eksempler	ja	ja	ja	ja	ja	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Egenskaper	ja	ikke spurt	ja	ikke spurt	ikke spurt	ja	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Kontekstbet	ikke spurt	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
Hørt ordet før	ja	ja	nei	ja	ja	ja	ja	ja	nei

Begrepsforståelse: (poeng)

1. Nedbør. 5
  2. Fastlandet. 5
  3. Fjellrygg. 4
  4. Landsdel. 5
  5. Innbyggere. 5
  6. Horisont. 5
  7. Midnattssol. 4
  8. ”..reiser fjellene seg..” 5
  9. ”Den dagen solskiva dukker opp igjen..” 4
- Sammenlagt begrepsforståelse: 42/9=4,6

Elev 12

Lesetid:

Resultat fra nasjonale prøver i norsk: 26 av 29 mulige

Lærers vurdering av leseforståelse: sterk, over gjennomsnittet

Poeng innholdsgjengivelse: 5, etter å ha blitt dratt litt i gang, nevner eleven fire sentrale punkter fra teksten(jf vedlegg 9)

Kontrollspørsmål	Poeng
1. Hva er treiksrøys?	2
2. Hva er nordlys?	5
3. Hva er det største fylket i Nord-Norge?	4
4. Hvor ligger Nordkapp?	3, får en god del hjelp for å finne rett svar derfor skyver jeg eleven ned et nivå
5. Hvordan ser Nord-Norge ut?	3, samme grunn som spørsmål 4
6. Hva heter Norges nasjonalfjell?	5
7. Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell?	4
8. Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge?	5
9. Hva tror du menes med ”villmark”?	5
10. Hva er solfest?	5

11. Hvorfor tror du det står at ”..det er som om naturen selv er en kunstner..” når de skriver om nordlyset i boka?	5
---	---

Leseforståelse: 4,1 på spørsmål, 5 på innholdsgjengivelse. **Totalt: 4,5**

elev 12

Ord	Natur	Fastlandet	Fjellrygg	Landsdel	Innbyggere	Horisont	Midnattssol	"..reiser fjellene seg.."	"..solskiva dukker opp igjen.."
Forståelse									
Sammenheng	ja	nei	nei	nei	ja	ja	nei	ikke spurt	ikke spurt
Lage setning	ja	nei	ja	ja	ja	ja	ja	ikke spurt	ikke spurt
Definisjon	ja	ikke spurt	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
Antonymer	ja	ja	ikke spurt	ikke spurt	ja	ikke spurt	ja	ikke spurt	ikke spurt
Eksempler	ja	ja	ikke spurt	ja	ja	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Egenskaper	ja	ja	ja	ikke spurt	ikke spurt	ja	ikke spurt	ikke spurt	ikke spurt
Kontekstbet	ikke spurt	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja
Hørt ordet før	ja	ja	nei	ja	ja	ja	ja	ja	nei

Begrepsforståelse: (poeng)

1. Nedbør. 5
  2. Fastlandet. 3
  3. Fjellrygg. 4
  4. Landsdel. 5
  5. Innbyggere. 5
  6. Horisont. 5
  7. Midnattssol. 4
  8. ”..reiser fjellene seg..” 5
  9. ”Den dagen solskiva dukker opp igjen..” 5
- Sammenlagt begrepsforståelse: 41/9= **4,5**

Intervjuguide med fasit

Ledetråder: Ved anledninger der elevene ikke kunne svare, eller svarte ufullstendig på spørsmålene eller i innholdsgjengivelse fikk elevene ledetråder. De fikk oppfølgingsspørsmål og ledende spørsmål som fikk dem på sporet av svaret. De ble vist i boka hvor svaret sto, de ble fortalt hvor i boka svaret sto, de ble oppfordret til å lese i boka, se på bildene, tekstboksene eller kartet. De ble fortalt på hvilken side eller avsnitt fra boka svaret sto.

Instruksjon: (Eleven har teksten foran seg før instruksjonen begynner.) Nå skal jeg lese denne teksten høyt, og du skal følge med i boka di. Etterpå skal du lese teksten selv, se godt på bildene, tekstboksene og kartet (peker i boka på bilder, tekstboks og kart). Du får bruke så god tid du vil på å lese selv. Etterpå kommer jeg til å spørre deg om å snakke om det du har lest og stille spørsmål fra teksten. Jeg kommer også til å spørre deg hva noen av ordene i teksten betyr. Har du noen spørsmål? Da starter vi. (Etter å ha lest teksten.) Har du noen spørsmål før du starter å lese? Da kan du starte å lese. (Etter å ha gitt signal om ferdig å lese.) Har du noen spørsmål til teksten, noe du ikke forsto eller som var vanskelig? Da starter vi. Se på arket du har foran deg (spørsmålsarket med kontrollspørsmål og ordene).

Fortell om det du har lest. Fasit: I teksten er det markert to ord i kursiv og disse er forklart i egen tekstboks nederst på siden. I tillegg er det tre overskrifter, ”natur”, ”langt, og lengst mot nord og øst” og ”midnattssol og mørketid”. Disse fem begrepene ble på dette grunnlaget valgt ut som tekstens sentrale punkt.

Hva er treriksrøys? Fasit: grense mellom tre land eller grense mellom Norge, Sverige og finland, og grense mellom Norge, finland og russland.

Hva er nordlys? Fasit: Den linjen som skiller himmelen fra land og hav.

Hva er det største fylket i Nord-Norge? Fasit: Finnmark

Hvor ligger Nordkapp? Fasit: Nordkapp ligger like ved Knivskjellodden som er det nordligste punktet på fastlandet

Hvordan ser Nord-Norge ut? Fasit: Nord-Norge er vår største, lengste og smaleste landsdel, eller det er stort, lang og smalt.

Hva heter Norges nasjonalfjell? Fasit: Stetind

Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell? Fasit: Ikke svar i teksten, kan være mange ”riktige” svar; formen, størrelsen, at det ligger så fint i landskapet/terrenget, sollyset som treffer på en fin måte. For å oppnå høyeste nivå er det krav om minst to begrunnelser.

Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge? Fasit: Finnmarksvidda

Hva tror du menes med ”villmark”? Fasit: Svaret finnes i direkte i boka, men det står at der man kan finne spor etter bjørn og jerv er det skikkelig villmark. I villmarka er det få mennesker, ville dyr og øde landskap. Dette er eksempler på svar til spørsmålet.

Hva er solfest? Fasit: Solfest er en feiring av at sola er kommet tilbake over horisonten etter mørketida.

Hvorfor tror du det står at ”..det er som om naturen er en kunstner..” når de skriver om nordlyset? Fasit: Svaret krever refleksjon. Eksempler på riktige svar er, nordlyset ser ut som det er malt av en kunstner, nordlyset er fint med sterke klare farger som et kunstverk til å henge på veggen, naturen skaper et ”maleri” på himmelen og det er som en kunstner maler et bilde vi henger på veggen.

1) Natur

Sammenheng med andre ord. Fasit: Trær, fjell, skog, mark, strand, sjø, hav

Setning. Fasit: Beskrivelser av hva man kan finne eller se i naturen, eller hva natur ikke er, som asfalt, betongbygninger, tett bebyggelse og lignende.

Definisjon. Fasit: beskrivelse av naturen, gjerne noe fra teksten

Antonym. Fasit: Hva naturen ikke er. Som asfalt, tett bebyggelse med hus, store industribygninger og lignende.

Eksempler. Fasit: Skog, sjø, fjell, strand, hav, trær, blomster og annet som man kan finne i naturen.

Egenskaper. Fasit: Beskrivelser av lukt, farge eller lignende som beskriver naturen.

Betydning i kontekst. Fasit: Be elevene forklare ordet med følgende kontekst; ”naturen i Nord-Norge har store forskjeller, noen steder er det lange kritthvite strender men det er kaldt i vannet”(fritt fra Aarre mfl., 2006:176)(jf vedlegg kopi fra sidene)

Hørt om ordet før? Fasit: Elevene skal svare på om de kan huske å ha hørt ordet før ute at de trenger å si i hvilken sammenheng.

2) Fastlandet

Sammenheng med andre ord. Fasit: stedet der elevene bor som er del av fastlandet, at det er motsatt av ei øy.

Setning. Fasit: Beskrivelser av fastland er, eller ikke er

Definisjon. Fasit: De delene av landet som regnes til det som henger fast med andre land.

Antonym. Fasit: Hva fastland ikke er

Eksempler. Fasit: stedet der de bor og andre steder som regnes med til fastlandet vårt

Egenskaper. Fasit: kan kjøre dit, trenger ikke båt for å komme dit

Betydning i kontekst. Fasit: Be elevene finne mening med ordet i bokas kontekst; ”Knivskjellodden er det nordligste punktet på fastlandet og ligger like ved Nordkapp.”(Aarre mfl., 2006:176)

Hørt om ordet før? Fasit: Elevene skal svare på om de kan huske å ha hørt ordet før ute at de trenger å si i hvilken sammenheng.

3) Fjellrygg

Sammenheng med andre ord. Fasit: Toppen av fjellet, sidene av fjellet,

Setning. Fasit: Beskrivelse av hva fjellrygg er, mulighet til å bruke bilde i teksten

Definisjon. Fasit: Sidene av fjellet

Antonym. Fasit: Ikke spurt om

Eksempler. Fasit: Ikke spurt om

Egenskaper. Fasit: Bratt, som egen rygg, peke på bilde i teksten

Betydning i kontekst. Fasit: Finne mening med betydning av ordet i bokas kontekst;" Finnmarksvidda er et ganske flatt landskap med bjørkeskog og runde fjellrygger og toppe." "(Aarre mfl., 2006:176)

Hørt om ordet før? Fasit: Elevene skal svare på om de kan huske å ha hørt ordet før ute at de trenger å si i hvilken sammenheng.

4) Landsdel

Sammenheng med andre ord. Fasit: Norge, Sør-Norge, Vestlandet Nord-Norge, nord, sør, øst, vest

Setning. Fasit: Beskrivelser av hva en landsdel er

Definisjon. Fasit: En landsdel er en del av landet, for eksempel Nord-Norge.

Antonym. Fasit: Eksempel nevne andre land som ikke er del av vårt land.

Eksempler. Fasit: Nord-Norge, Vestlandet, Østlandet og Sørlandet.

Egenskaper. Fasit: Smalt, langt og stort.

Betydning i kontekst. Fasit: Be elevene si hva ordet betyr ut fra bokas kontekst;" Nord-Norge er vår største, lengste og smaleste landsdel." "(Aarre mfl., 2006:177)

Hørt om ordet før? Fasit: Elevene skal svare på om de kan huske å ha hørt ordet før ute at de trenger å si i hvilken sammenheng.

5) Innbyggere

Sammenheng med andre ord. Fasit: folk, hus, hjemme, land, by, fylke og annet

Setning. Fasit: beskrivelser av hva innbyggere er, eller antall og annet.

Definisjon. Fasit: Mennesker er innbyggere i den byen, det fylket, den landsdelen, det landet de bor.

Antonym. Fasit: Alle mennesker er innbyggere en eller annen plass.

Eksempler. Fasit: nordlendinger, sørlendinger, østlendinger og vestlendinger og annet

Egenskaper. Fasit: ikke spurt

Betydning i kontekst. Fasit: Fritt fra boka;" i Nordland er det 237 000 innbyggere." Si hva innbyggere er ut fra den konteksten.

Hørt om ordet før? Fasit: Elevene skal svare på om de kan huske å ha hørt ordet før ute at de trenger å si i hvilken sammenheng.

6) Horisont

Sammenheng med andre ord. Fasit: linje, hav, land, sjø, himmel

Setning. Fasit: beskrivelser av hva horisont er

Definisjon. Fasit: Horisont er den linjen som skiller himmelen fra hav og land.

Antonym. Fasit: ikke spurt

Eksempler. Fasit: ikke spurt

Egenskaper. Fasit: tynne linje som en kan "se" langt ute i horisonten hvis en er på fjellet eller på sjøen.

Betydning i kontekst. Fasit: Fra boka; "Horisont: Den linjen som skiller himmelen fra land og hav." betydning?

Hørt om ordet før? Fasit: Elevene skal svare på om de kan huske å ha hørt ordet før ute at de trenger å si i hvilken sammenheng.

7) Midnattssolen

Sammenheng med andre ord. Fasit: sommer, klart vær, nord-norge

Setning. Fasit: beskrivelser av hva midnattssolen er

Definisjon. Fasit: midnattssolen er når solen skinner hele døgnet, vi kan se den i Nord-Norge når det er klart vær om sommeren.

Antonym. Fasit: mørketid

Eksempler. Fasit: ikke spurt

Egenskaper. Fasit: ikke spurt

Betydning i kontekst. Fasit: "I nord-norge skinner solen hele døgnet om sommeren når det er klart vær. Det er midnattssol." Kan eleven si hva midnattssol ut fra denne konteksten.

Hørt om ordet før? Fasit: Elevene skal svare på om de kan huske å ha hørt ordet før ute at de trenger å si i hvilken sammenheng.

8) ".reiser fjellene seg.."

Synonyme betydninger. Fasit: Fjellene er veldig bratte og står rett opp fra sjøen, det kan se ut som om de reiser seg når vi kommer nærmere.

Betydning av "å reise seg". Fasit: Fra at man sitter eller ligger til at man står, det er å reise seg. Eventuelt kan elevene vise det med å reise seg selv.

Hørt noen si dette/lest det før? Fasit: Elevene skal svare på om de kan huske å ha hørt om at fjellene reiser seg før ute at de trenger å si i hvilken sammenheng.

9) "Den dagen solskiva dukker opp igjen"

Betydning av metaforen. Fasit: Solen er vekke noen måneder på vinteren i Nord-Norge, så kommer den tilbake om våren.

Betydning av ”å dukke opp igjen”. Fasit: Å komme tilbake eller komme igjen, noe har vært vekke så kommer det igjen (eller tilbake).

Hørt noen si dette/lest det før? Fasit: Elevene skal svare på om de kan huske å ha hørt om at solskiva dukker opp igjen før ute at de trenger å si i hvilken sammenheng.

Transkripsjon av intervju

Tekst hentet fra Aarre mfl(2006): Midgard 5. Samfunnsfag for barnetrinnet. "Nord-Norge" s.176.177. Aschehoug.

Hver gjennomlesing av student tok ca 2 minutter. Tekstbokser, kart og bilder blitt omtalt.

Navn på steder elevene nevner i intervjuene er anonymisert

Elev 1

Eleven brukte 4 minutter og 24 sekunder på å lese gjennom og huske teksten. Samt se på bildene og gjøre seg kjent med kart og tekstbokser som ikke er gjennomgått av student.

Hva er treriksrøys? E: Tror ikke jeg har lest om det. S: har du lest alt på siden? E: ja. S: det står i den tekstboksen, kan du lese den og se om du kan forklare ordet da? E: jeg forstår ikke helt. S: Hva tror du ordet betyr? E: vet ikke. S: Vet du hva et rike er? E: det er det at... S: det er litt gammeldags ord. Et rike er for eksempel Norge. Men tre riker, hvor finnes der tre riker? E: i skog. S: vet du hva en røys er? E: nei. S: det er som en haug, noe samlet sammen. I nord Norge grenser Norge mot noen land, vet du hvilke? E: Sverige. S: ja, noen andre? E: nei. S: finnland og russland. E: åja. S: treriksrøys er der tre land grenser mot hverandre (viser på kartet i boka).

Hva er nordlys? E: eh.. det er .. eh.. S avbryter og sier at har glemt å spørre om eleven kan fortelle hva hun har lest om. (E. forklarte det i oppsummeringen så spør ikke igjen om det.)

S: kan du fortelle hva du har lest om i teksten? E: I Nord-Norge på strendene er det kaldt vann. Lofoten er mange øyer. S: husker du noe om ei vidda? E: vet ikke hva vidda er. S: flatt landskap med steiner og litt bukker og gras og om vinteren er det dekket av snø. E: det husker jeg ikke. S: husker du å ha lest om en isbre? E: ja, Svartisen. S: hvordan ser nord-Norge ut? E: vet ikke. S: hvordan kan du finne det ut? E: se i teksten. S: ja, andre måter? E: se der(peker på kartet) S: Kan du si hvordan det ser ut når du ser på kartet? E: vet ikke helt. S: det er langt og smalt. E: der har jeg vært(peker på et sted på kartet). S: hva er midnattssol E: sol hele døgnet. S: kan du si noe mer om midnattssol? E: eh nei. S: hva er nordlys? E: Akkurat sånn lys på himmelen som om naturen er en kunstner. S: kan du si noe mer om nordlys? E: tror ikke det

Hva er det største fylket i Nord-Norge? E: Finnmark. S: leste du det i teksten? E: Nei så det der(peker på kartet)

Hvor ligger Nordkapp? E: på fastlandet? Eh nei, nei. S: jo, det ligger på fastlandet, men hvor? E: vet ikke. S: Hvor kan finne det ut. E: i teksten. S: ja, på kartet også? Leser og (peker på setningen)fra boka:" Knivskjellodden er det nordligste punktet på fastlandet, og det ligger like ved Nordkapp". S: hvor tror du Nordkapp ligger da? E: vet ikke. S: hvis du vet at knivskjellodden er det nordligste punktet på fastlandet, og at Nordkapp ligger like ved, hva betyr det? E: (eleven svarer ikke) S: De sier altså(referer til Midgard 5) hvor knivskjellodden ligger, lengst nord, og så sier de at Nordkapp ligger rett ved siden av. Vet du da hvor Nordkapp ligger? E: peker nord på kartet over nord Norge, uten å peke rett på nord kapp.

Hvordan ser Nord-Norge ut? E: sånn (peker på kartet). S: ja, og kan du beskrive det? E: langt og tynt.

Hva heter Norges nasjonalfjell? S: Husker du å ha lest det i teksten? E: nei. S: har du sett på bildene? E: ja. S: tror du det kan stå under et av bildene. E: ja, det (peker på et bilde som illustrerer et fjell.) Leser bildeteksten. E: Steintind. S: ja, Stetind heter det.

Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell? E: står det i teksten? S: nei. E: da vet jeg ikke. S: men hva tror du? E: fordi det er høyt. S: det er høyt ja, men er det høyest i Norge? E: nei. S: kanskje det har med hvordan det ser ut. Fint og spesielt? E: kanskje.

Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge? E: hva er vidda? S: det er et langt, stort, flatt landskap. E: åja. Står det i boka? S: det står noe om det, men du må tenke litt selv og. E: Jeg finner det ikke. S: det står om finnmarksvidda i teksten, tror du det kan være svaret? E: Vet ikke. S: det er det.

Hva tror du menes med "villmark"? E: det er ville dyr. S: folk som bor i villmarka? E: nei. S: ikke folk eller biler? Hvilke villdyr? E: Bjørn, ulv og rev.

Hva er solfest? E: (leser i boka) når solskiva... hva er det? S: tenk på ordet solfest, kan du tenke deg hva det betyr. Hvorfor har de fest når det er sol, hvorfor ikke vinterfest. Hva tror du? E: vet ikke. S: har du hørt om at i Nord- Norge så har de noe som kalles mørketid? E: ja. Nå det ikke er mørkt hele tiden, har de fest for at det er sol.

Hvorfor tror du det står at "...det er som om naturen er en kunstner.." når de skriver om nordlyset? E: fordi det er mange forskjellige farger på lyset.

Nedbør (skulle vært "natur", nedbør står ikke i teksten, men de har hatt fagtekst om det ordet for omtrent to måneder siden)

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier nedbør? E: At det regner.

Kan du lage en setning med ordet nedbør? E: ordet nedbør betyr regn.

Kan du forklare hva nedbør betyr? E: At da regner det mye

Kan du gi noen eksempler på nedbør? E: regn S: kan nedbør være andre ting enn regn? E: ikke som jeg vet. S: Men hva med når det er kaldt, tror du det regner da? E: Da blir det snø. S: er det nedbør? E: nei. Eller jo.

Har du hørt om ordet før? E: ja

Fastlandet

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier fastlandet? E: vet ikke.

Kan du lage en setning med ordet fastland? E: kan ikke lage en setning.

Kan forklare hva ordet betyr? E: vet ikke.

Fra Midgard 5: "Knivskjellodden er det nordligste punktet på fastlandet" S: Vet du da hva ordet betyr? E: Kanskje fastlandet er det?(eleven peker på kartet i boka) S: (peker på ei øy på kartet) hva kalles det? E: ei øy. S: er det fastland?

E: Tror ikke det. S: hvorfor tror du ikke det? E: vet ikke. S: hvis du deler opp ordet i fast og land, kan du da tenke deg

hva ordet betyr? E: vet ikke helt. S: et fast land, et land som sitter fast, kan det være det? E: kanskje. S: men hvorfor er det annerledes enn ei øy? E: Den sitter ikke fast i det andre landet. S: øya henger ikke fast i resten av Nord-Norge? E: ja. Har du hørt om ordet før? E: har hørt ordet før, men ikke forstått hva det betyr.

Fjellrygg

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier fjellrygg? E: bak på fjellet. S: Hvorfor tror du det? E: Fordi ryggen er bak. S: tenker du på andre ord enn fjell eller rygg når jeg sier fjellrygg? E: nei

Kan du lage en setning med fjellrygg? E: Bak på fjellet kalles fjellrygg.

Hva er det motsatte av fjellrygg? E: vet ikke helt.

Kan du si noen eksempler på fjellrygg? E: sånn(peker på bildet av fjell i boka der fjellet er brattest)

Hvordan ser en fjellrygg ut? E: Bratt (i teksten står det om ”..runde fjellrygger..” i en setning om finnmarksvidda) S: hvorfor tror du en fjellrygg er bratt? E: fordi det ser ut som en rygg, går rett ned.

Har du hørt om ordet før? E: nei

Landsdel

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier landsdel? E: vet ikke helt.

Kan du forklare hva ordet landsdel betyr? E: ja, men jeg har glemt det. S: hvis du deler opp ordet, hvilke ord får du da? E: land og del. Ja, det er en del av landet, tror jeg.

Kan du gi noen eksempler på landsdel? E: vet ikke. S: Hvilken landsdel leser vi om nå? E: Nord-Norge. S: hvilken landsdel bor vi i? E: Vestlandet.

Har du hørt om ordet før? E: Ja.

I boka(Midgard 5) står det at Nord-Norge er den største, bredeste og smaleste landsdelen. Hva tror du det betyr? E: At vi har noen landsdeler i landet vårt og at Nord-Norge er størst og sånn.

Innbyggere

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier innbyggere? E: Folk som bor

Kan du lage en setning med det ordet? E: Folk som bor... S: folk som bor hvor? E: i byer. S: ja, de er innbyggere, men hva med de som bor på landet? E: ja, tror de er innbyggere og.

Har du noen eksempler på det ordet? E: Vet ikke. S: De som bor i Stavanger, er de innbyggere? E: ja. S: er du en innbygger? E: ja.

S: I boka står det at det er 237 000 innbyggere i Nordland. Vet du hva det betyr? E: Det er så mange folk som bor der.

Har du hørt om ordet før? E: ja.

Horisont

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier horisont? E: Ei linje mellom sjø og hav. S: ja, det er ei linje. Men hva grenser det mellom? E: Ja, land og hav, mener jeg. Hvilke andre ord tenker du på? E: Vet ikke. S: er det andre ord som har noe med ordet horisont å gjøre som du kommer på? E: nei

Kan du lage en setning med ordet horisont i? E: Horisont betyr grense mellom land og hav.

Kan du forklare hvordan en horisont ser ut? E: jeg har ikke sett det, jeg leste det der. S: men kan du prøve å forklare hvordan den ser ut, prøve å se det for deg sånn du har lest hvordan det ser ut? E: ei linje, tynn

S: I boka står det at sola ikke når over horisonten midt på vinteren. Hva betyr det? E: ja, at sola ikke kommer så høyt opp.

S: hvor høyt kommer den da? E: den er under den streken. S: Streken? E: eh.. S: Den linja? E: ja, den linja som er over vannet, sola kommer ikke over vannet, liksom.

Har du hørt om ordet før? E: Hørt om ordet i en sang, Tirna noir.

Midnattssolen

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier midnattssol? E: Sola er der hele tida, på natta.

Kan du lage en setning med det ordet? E: Når solen er oppe hele døgnet, er det midnattssol.

Hva er det motsatte av midnattssol? E: Når det er mørkt hele døgnet

Har du hørt om ordet før? E: ja. S: i hvilken sammenheng? E: når vi skulle til Nord-Norge. S: da har du kanskje sett midnattssola? E: ja, eller nei jeg var så liten.

S: I boka står det at i Nord-Norge skinner solen hele døgnet på sommeren når det er klart vær. Hva tror du det betyr? E: at det er sol på natten og.

”..reiser fjellene seg..”

Vet du hva det betyr at ” fjellene reiser seg”? E: At sjøen blir mindre, at den blir lavere.

Har du hørt om det før, at fjellene reiser seg..? E: nei

Betydning av ”å reise seg”: E: vet ikke. S: hvis du skulle forklare til noen det å reise seg, hva ville du sagt da? E: jeg ville gjort sånn(eleven reiser seg opp fra stolen.) S: Kan du si det med ord? E: å stå.

”Den dagen solskiva dukker opp igjen”

Vet du hva det betyr at ”solskiva dukker opp igjen”? E: Kommer. S: kommer fra hvor? E: vet ikke. S: vet du hva det vil si å dukke opp igjen? E: komme igjen. Har vært vekke. S: men har solskiva vært vekke? E: ja, sola er vekke i mørketiden.

Hørt noen si dette/lest det før? E: Ikke om sola, men å dukke opp igjen har jeg hørt.

Elev 2

Eleven brukte 5 minutter og 18 sekunder på å lese teksten for seg selv.

S: Husker du hva du har lest om? E: jeg husker ikke så godt. S: Vi leste om Svartisen eller en isbre. Husker du noe om det. E: Svartisen er Norges største isbre. S: nest største. E: ja. S: huske du noe om den nordnorske naturen? E: eh, nei. S:

Hvordan ser Nord-Norge ut? E: nei. S: men hvis jeg spør deg om det, hva vil du svare da? E: Det er lyst på natten av og til. S: Husker du å ha lest om finnmarksvidda? E: Nei. S: har du hørt om finnmarksvidda før? E: nei. S: det er stort flatt landskap. Du snakket om midnattssol, men vet du hva mørketid er? E: jeg husker ikke så godt. S: bare ta deg god tid til å tenke. E: ja, den (mørketida) kommer jo ofte på dagen, og huske ikke hvor lang tid den er der, men når det blir sol igjen, er det noen som har solfest. S: når det er mørketid, er det ikke sol i det hele tatt da? Ikke engang på dagen? E: nei. S: Horisont, husker du det ordet? E: Der himmelen skiller fra jord og hav. S: ja, den linja som skiller himmel fra hav eller land. S: husker du noe annet fra det du leste? E: nei, husker ikke.

Hva er treriksrøys? E: vanskelig ord. S: hva får du hvis du deler opp ordet. E: Tre- rik- røys. S: vet du hva røys betyr? E: nei. Noe som er samlet sammen. S: et rike da? E: vet ikke. Vanskelig å forklare. S: gi et eksempel? E: ja, for eksempel en by er et rike, der er de rike. S: et rike betyr et land, Norge kan kalles et rike. Nå vet du at røys betyr en haug av noe som er samlet og et rike betyr et land. Kan du tenke deg hva ordet betyr? E: vet ikke. Finner det ikke i teksten. (S peker på tekstboksen der det står forklart) E: jeg forstår ikke. Det er et punkt der tre land er samlet, et med Sverige, finland og Norge, og et annet med russland, finland og Norge.

Hva er nordlys? E: lys som kommer på himmelen. S: Når på døgnet? E: vet ikke. S: er det om natten eller dagen, tror du? E: på natten.

Hva er det største fylket i Nord-Norge? E: vet ikke. S: Kan du finne det i teksten? E: Nordland. Hvordan fant du ut det? Leste det(i tekstboksen) S: Hvorfor tror du at Nordland er det største fylket? E: fordi det bor flest folk der.

Hvor ligger Nordkapp? E: å, jeg husker ikke. S: hvordan kan du finne det ut? Lese i teksten. Det kan du gjøre for å finne svaret. Eleven leter. S: kan du bruke kartet. E: jeg ser det her. Kan du forklare hvor det ligger? E: i Finnmark.

Hvordan ser Nord-Norge ut? E: det ene fylket er bare på seks kilometer. S: det er smalt altså. Annet? E: Det er det største fylket i landet. S: er Nord-Norge et fylke? E: vet ikke. Nei, det er mange fylker men det er et stort fylke. Finnmark, det sto i teksten. (S merknad: Har nettopp svart at nordland er det største fylket i Nord-Norge)

Hva heter Norges nasjonalfjell? (S: minner om at det er lov å bruke boka, og gjør oppmerksom på at det er bilder og grafikk.) E: stetind. S: leste du det i bildeteksten? E: ja. S: hadde du lest den fra før? E: nei. S: Hva leste du når du leste inni deg? (eleven peker på hovedtekst) S: leste du de tekstboksene(s peker i boka)? E: ja. Så du på bildene? Ja. S: leste du bildeteksten under det andre bildet? E: nei. S: så du på kartet? E: ja.

Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell? E: Bare tror.. nei, jeg vet ikke. S: men du kan gjette, det står ikke hvorfor i teksten jeg vil vite hva du tror. E: vet ikke. S: kanskje det var fordi det ser fint og litt spesielt ut? E: ja, kanskje fordi sola skinner litt fint på det, bare på den ene siden.

Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge? E: vet ikke. S: kan du finne det hvis du leser i teksten? E: (leser) finner det ikke. S: vet du hva en fjellvidde er? E: nei. S: det er et stort flatt landskap med litt trær og buske og steiner. Og om vinteren er det dekket av snø. Finnmarksvidda er ei sånn vidde. Husker du å ha lest om finnmarksvidda? E: nei.

Hva tror du menes med ”villmark”? E: det er dyr der, ville dyr som rev og bjørner kanskje. S: tror du det bor mennesker der? E: nei. S: hvorfor ikke? E: fordi dyrene kan være farlige.

Hva er solfest? E: De feirer at det er blitt sol. S: Det er jo sol hver dag? E: det er etter det har vært mørketid at de har solfest.

Hvorfor tror du det står at ”..det er som om naturen er en kunstner..” når de skriver om nordlyset? E: det er veldig fint å se på, veldig spesielt og ikke noe som de ser hver dag.

Natur

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier natur? E: andre ord? S: ja, for når en sier ett ord, kommer man gjerne på andre ord. E: ja, trær og mose og gress og sånn.

Kan du lage en setning med ordet natur? E: I naturen er det trær og ofte mose på steiner, og der er mus og sånn.

Kan du forklare hva det ordet betyr? E: Det kan være veldig fint å se på.

Hva er det motsatte av natur? E: En skraphaug, for eksempel.

Kan du gi noen eksempler på natur? E: trær, gress, S: kan det være fjell? E: ja. S: Strender? E: ja.

Hvordan ser natur ut? E: vet ikke helt.

Har du hørt om ordet før? E: ja

Fastlandet

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier fastlandet E: vet ikke

Kan du lage en setning med det ordet? E: nei, vet ikke.

Kan du forklare hva fastlandet betyr? E: det er der det ikke er skog og der vi bor.

Hva er det motsatte av fastlandet? E: vet ikke.

S leser fra Midgard 5: ” Knivkjellodden er det nordligste punktet på fastlandet..” S: vet du hva det er når du leser denne setningen? E: nei. S: Fastland er steder som henger fast i resten av landet det hører til, for eksempel en by som henger fast med resten av Norge. Vet du om noe som ikke henger fast til Norge, men som hører til Norge? E: øyer? S: ja.

Har du hørt om ordet før? E: nei

Fjellrygg

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier fjellrygg. E: baksida av et fjell

Kan du lage en setning med ordet? E: klarer ikke lage det. S: Du kan begynne setningen med fjellryggen er.., eller en fjellrygg er.. E: En fjellrygg er baksida av fjellet.

Kan du forklare hva fjellrygg betyr? E: Hvis vi står på den ene siden av et fjell, så er den andre siden ryggen av fjellet.

S leser fra Midgard 5: "Finnmarskvidda er et ganske flatt landskap med bjørkeskog og runde fjellrygger og topper" Hvor tror du fjellryggen på bildet er? (S peker på bildet av fjellet Stetind) E: der (eleven peker på den ene siden som er bratt og rak) S: hvorfor tror du det er fjellryggen? Fordi den ser ut som en rygg.

Har du hørt om ordet før? E: ja, men ikke visst hva det var.

Landsdel

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier landsdel. E: En del av et land

Kan du lage en setning med ordet? E: det er litt vanskelig. S: Du kan begynne setningen med En landsdel er... E: En landsdel er en del av landet.

Kan du gi et eksempel på en landsdel? E: Oslo. S: Oslo er en by. Hvis jeg sier at Nord-Norge er en landsdel. Kan du tenke deg noen andre landsdeler? E: Stavanger. S: Det er en by. E: Rogaland. S: det er et fylke.

S leser fra Midgard 5: "Nord-Norge er vår største, lengste og smaleste landsdel." Kan du tenke deg hva landsdel er når vi leser denne setningen? E: nei

Har du hørt om ordet før? E: tror det. S: kan du huske noe om det ordet når du har hørt om det? E: husker ikke.

Innbyggere

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier innbyggere? E: Jeg tror at vi er innbyggere for vi bor her. S: men de som bor i Sverige da? Er de innbyggere? E: ja, men ikke her, de er innbyggere i Sverige. S: de som bor i Finnmark, er de innbyggere? E: ja S: hvor? E: Nord-Norge. S: andre steder? Ja, Norge.

Kan du lage en setning med det ordet? E: Landsdeler er.. S: nå snakket vi om innbyggere. E: Innbyggere er folk som bor en plass. Alle er vel innbyggere? S: ja, alle bor jo en plass.

S: i boka står det at det 49 000 innbyggere i Finnmark. Hva betyr det? E: så mange bor det der.

Har du hørt om ordet før? E: Ja

Horisont

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier horisont? E: Forskjellen mellom himmel og jord.

Kan du lage en setning med det ordet? E: horisonten er den streken mellom himmel og jord.

Kan du forklare hva det ordet betyr? E: vet ikke. S: du har jo allerede sagt noe om det. Ja, det er ei linje.

S: I boka står det at om vinteren i Nord-Norge når ikke sola over horisonten. Og at en horisont er ei linje som skille mellom himmel og hav eller land. Kan du etter at vi har lest disse setningene, si noe om hva en horisont er? E: Ei linje mellom hav og land, nei himmel.

Har du hørt om ordet før? E: ja

Midnattssolen

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier midnattssol. E: sola blir jo dekket av ett eller annet. S: men midnattssol, hva er det. E: det er jo ikke lys på natten. S: men når det er midnattssol, er det lys da? E: ja.

S: kan du lage en setning med ordet? E: det blir litt for vanskelig tror jeg. S: hvis du begynner setningen med midnattssolen eller midnattssol er.. klarer du å lage en setning da? E: Midnattssol er sol på midnatt. S: hva er midnatt? E: midt på natten.

Har du hørt om ordet før? ja

Det motsatte av ordet? E: vet ikke. S: når det er midnattssol er det sol hele døgnet, hele tiden. Men hva er motsatt, omvendt? E: vet ikke helt. S: vet du hva ordet motsatt eller omvendt er? E: ja. S: Hva er motsatt av glad? E: sint. E: motsatt av midnattssol er når det ikke er sol. S: er det mørkt da? E: ja.

S. leser fra Midgard 5: "I Nord-Norge skinner sola hele døgnet om sommeren når det er klart vær. Det er midnattssol." S: hva tror du midnattssol betyr? E: at det er sol hele tiden.

"..reiser fjellene seg.."

Hva betyr denne setningen? E: at de vokser. S: beveger fjellene seg? E: ikke så mye. S: hvorfor tror du det står at fjellene reiser seg? E: vet ikke

Hva betyr det å reise seg? E: å stå opp.

Har du hørt om at fjellene reiser seg før? E: Nei

"Den dagen solskiva dukker opp igjen"

Hva betyr det at solskiva dukker opp igjen? E: at det har vært mørketid og så kommer solen tilbake igjen.

Hva betyr det "å dukke opp igjen": E: at han har vært der, så er han vekke og så kommer han tilbake.

Har du hørt om at solskiva dukker opp igjen før? E: nei

Eleve 3

Eleven bruker 1 minutter og 20 sekunder på å lese gjennom teksten selv. Ved spørsmål om eleven har sett på bildene og lest tekstboksene svarer eleven nei og bruker da ytterligere 40 sekunder på det.

S: kan du fortelle hva du har lest om? E: Lest om midnattssol og Nord-Norge. Og at det er nordlys og sånn. S: husker du hva midnattssol betyr? E: At det er lyst hele tida. S: husker du når på året det er midnattssol? Ja, sommeren. S: kan du si noe mer om nordlys? E: ja det er sånn lys fra verdensrommet. Husker du andre ting fra teksten? E: Nei, ikke så mye. S: husker du å ha lest om en isbre? E: nei. S: husker du at du leste om naturen i Nord-Norge? E: nei, eller jo der er bjørn der. S: andre ting fra teksten? E: nei.

Hva er treriksrøys? E: vet ikke. S: hva hvis du deler opp ordet? E: vet ikke. S: vet du hva røys er? E: nei. Det er en slags haug, noe som er samlet sammen. S: rike da? E: det kan være mye forskjellig, mange som er rike. S: men nå tenker jeg på et rike. E: vet ikke. S: et gammeldags ord for et land. Har du hørt om at Norge ble samlet til et land? E: nei. S: Et rike er et land, som kina, Sverige og Norge for eksempel. Prøv å lese den tekstboksen en gang til(ref til boka der svaret

står i en tekstboks) E: det var vanskelig. S: vet du om noen land som Norge grenser til? E: Danmark og Sverige. S: vi grenser til Sverige, ja. Men helt nord, der vi leser om nå, grenser Norge til noen land. Vet du hvilke? E: kommer ikke på det. S: finnland og russland. E: åja. Treriksrøys er et punkt der tre land grenser til hverandre, det er laget to sånne punkt, et der russland, Norge og finnland grenser til hverandre i det punktet, og et der Sverige, Norge og finnland grenser.

Hva er nordlys? E: det er noe lys på himmelen. Også er det rosa farge på det. S: Når kan vi se nordlys? E: når det er mørkt.

Hva er det største fylket i Nord-Norge? E: Finnmark. S: Hvordan fant du ut av det? Jeg så det på kartet. S: husker du om du leste det i boka? E: nei.

Hvor ligger Nordkapp? E: vanskelig å forklare. S: hvis du ser på karet, hvor vil du si det ligger? E: det ligger nokså langt oppe. S: hva mener du med ”langt oppe”? E: Finnmark står det her. S: ja, det er det nordligste fylket. Nordkapp ligger like ved det nordligste punktet på fastlandet.

Hvordan ser Nord-Norge ut? E: ser smalt ut. S: andre ting du kan si om det? E: det er veldig langt.

Hva heter Norges nasjonalfjell? E: må tenke litt. Kan ikke huske jeg leste det. S: så du på bildene? E: ja. (ser på bildet av fjellet) Tysfjorden. S: ja, det er der det ligger. E: Stetind heter det.

Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell? E: har ikke peiling. S: hvis du skal gjette. E: ganske høyt og fint, kanskje?

Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge? S: husker du at du leste om ei vidde? E: av og til glemmer jeg veldig fort ut hva jeg leser. S: se om du kan finne svaret i teksten hvis du leser en gang til. E: finner det ikke. S: husker du å ha lest om finnmarksvidda i teksten? E: nei. S: det er den største fjellvidda i Nord-Norge.

Hva tror du menes med ”villmark”? E: masse ville dyr. Hare, elg, bjørn. S: tror du det er mange folk der? E: nei, nesten ingen litt derfor og at det er villmark. Ikke så mye bygd der.

Hva er solfest? E: det leste jeg nettopp. (eleven leser i teksten). Det er noe de feirer når sola kommer opp igjen.

Hvorfor tror du det står at ”..det er som om naturen er en kunstner..” når de skriver om nordlyset? E: det er veldig fint å se på. S: hvorfor er det fint å se på? E: fargene og sånn.

Natur

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier natur? E: fjell og skog.

Kan du lage en setning med ordet natur? E: finner ikke på noe

Kan du forklare hva det ordet betyr? E: natur er fjell og skog og sånne ting.

Hva er det motsatte av natur? E: Motorveien og midt inni byen.

Har du noen eksempler på natur, hva kan det være? E: hva mener du? S: Forskjellige ting fra naturen, ting vi kaller natur. E: det jeg kommer på er skog og fjell og der det ikke er biler.

Har du hørt om ordet før? E: ja

Fastlandet

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier fastland? E: der det ikke er sjø. Og ikke så veldig mye skog. S: hvorfor tror du ikke det er skog på fastlandet? Ikke så mye natur, det er mest hus på fastlandet.

Kan du lage en setning med det ordet? E: nei, det klarer jeg ikke. S: hvis du begynner med ordet fastlandet og finner på en setning, hva som helst bare noe. E: nei, jeg kommer ikke på noe. S: kan du lage en setning med hva du vil? E: hva da? S: for eksempel det beste du vet, si en setning med det beste du vet. E: det beste jeg vet er pizza. (S merknad: Jeg ville vite om eleven kan lage en setning)

Hvis du skal forklare det ordet til noen, hva ville du sagt da? E: vet ikke helt. (S merknad: Eleven har forklart det tidligere)

Hva er det motsatte av fastlandet? E: Sjø.

S leser fra Midgard: ”Knivskjellodden er det nordligste punktet på fastlandet...” Skjøenner du hva fastland er når vi leser denne setningen? E: ikke helt. Hvis vi prøver å finne Knivskjellodden, hva kan vi gjøre da? E: lese. S: står det i teksten.

E: jeg finner det ikke. S: kanskje vi kan se på kartet? Ja, (S merknad: vi finner det ikke, det står ikke oppført, Men i samme setning står det at Nordkapp ligger like ved Knivskjellodden) S: hvis vi leser resten av setningen ser vi at Knivskjellodden ligger like ved Nordkapp. Kan vi finne det på kartet? E: Ja, det gjorde vi tidligere. (S merknad:

Nordkapp er markert på Honningsvåg som er ei øy)

Har du hørt om ordet før? E: Ja, kanskje. Husker ikke helt.

Fjellrygg

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier fjellrygg? E: da kommer det ingenting inn, tenker ikke på noen ord.

Kan du lage en setning med det ordet? E: nei, vet ikke hva det er engang.

Betydning i kontekst. (lest fra boka) S: ”Finnmarskvidda er et ganske flatt landskap med bjørkeskog og runde fjellrygger og topper” Forstår du hva en fjellrygg er når vi leser denne setningen? E: nei. S: se på bildet av stetind. Hvor tror du fjellryggen er på det fjellet. E: det er litt vanskelig å se, jeg vet ikke. Kanskje der det er bratt for det ser ut som en rygg.

Egenskaper. S: hvordan tror du en fjellrygg ser ut? E: bratte og rette. S: hvorfor tror du det? E: fordi det er sånn en rygg ser ut? S: mener du våre rygger? E: ja

Har du hørt om ordet før? E: nei

Landsdel

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier landsdel? E: Sånn som oppi Nord- Norge og sånn. S: hva mener du med det? E: vet ikke, sånn så finnmark og sånn.

S leser fra Midgard: "Nord-Norge er vår største, lengste og smaleste landsdel" står det i boka. Vet du hva landsdel er når vi leser den setningen? E: at Nord-Norge er en landsdel. S: ja, vet du om andre landsdeler i Norge? E: Nei. Hvis du tenker på å dele inn landet, og den ene delen er Nord-Norge. Kan du tenke deg hva de andre delene er da? E: Sør? S: ja. Så da blir en annen landsdel..? E: Sør-Norge? S: ja.

Har du hørt om ordet før? Nei, tror ikke det.

Innbyggere

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier innbyggere? E: der som det bor folk. Hus og sånn.

Kan du si en setning med det ordet? E: jeg vet ikke hva jeg skal si. S: Kan du forklare hva innbygger er? E: Innbyggere er der det er hus og folk som bor.

Betydning i kontekst: S: hva betyr det når det står at i Nordland er det 237 000 innbyggere? E: det betyr at det bor så mange folk der.

Hørt om ordet før? ja

Horisont

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier horisont? E: skille mellom hav og land.

Kan du lage en setning med ordet horisont? E: vanskelig. S: hva om du begynner setningen med ordet horisont, kan det hjelpe? E: Horisont er skille mellom hav og land.

Hørt om ordet før? Ja

S: I boka står det at om vinteren i Nord-Norge kommer ikke sola over horisonten. Hva tror du det betyr? At solen ikke kommer over den linjen, at den ikke kommer over sjøen, liksom.

Midnattssolen

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier midnattssol. E: om sommeren oppi Nord-Norge, tror jeg det var. At når det var klart så var det sol hele tida.

Har du hørt om ordet før. E: Ja

Hva er det motsatte av midnattssol? E: Mørketida, det er mørkt hele tida litt på vinteren.

S: I boka står det at som sommeren i Nord-Norge skinner sola hele døgnet når det er klart. Hva tror du det betyr? E: at det er lyst om natten også.

S: Kan du lage en setning med ordet? E: Midnattssol? S: ja E: Midnattssol er når det er lyst om natten også.

Metaforer:

"..reiser fjellene seg.."

Betydning av metaforen: E: At de går høyere opp. S: tror du de går høyere opp? E: egentlig har jeg ikke peiling. Jeg bare diktet noe.

Betydning av å reise seg: E: å gå høyere opp.

Hørt om metaforen før? E: nei

"Den dagen solskiva dukker opp igjen"

S: Hva betyr det at solskiva dukker opp igjen? E: På vinteren langt nord er det ikke sol, det er veldig mørkt. Og så kommer sola når det nærmer seg sommer. Da kommer sola igjen.

S: Hva betyr det å dukke opp igjen: E: hvis noen reiser vekk og kommer tilbake, da dukker de opp igjen.

S: Har du hørt om at solskiva dukker opp igjen før? E: ja, leste det nå

Elev 4

Eleven bruker 3 minutter og 20 sekunder på å lese gjennom teksten på egenhånd.

S: kan du fortelle hva denne teksten handler om? E: Det handler om Nord-Norge. I Finnmark er det sånt stort naturområde. S: Hva heter det, husker du? E: nei. S: tenker du på finnmarksvidda? E: ja. Og så i Nord-Norge er det fint vær. S: Hva mener du med at det er fint vær? E: midnattssola. S: Husker du noe mer? (eleven tenker, sier ikke noe) E: ja, nå husker jeg noe, der er bjørn der og jerv. S: Hvor kan vi finne disse dyrene? E: finnmarksvidda. S: husker du å ha lest noe om hvordan Nord-Norge ser ut? E: der er store fjell og mye trær. S: vet du hvordan Nord-Norge ser ut på kartet? E: nei. S: hvordan tror du du kan finne ut det? E: vet ikke. S: husker du noe mer fra teksten? E: det er litt vanskelig. S: ja, hvis jeg sier at det er noe spesielt med Nord-Norge, hva tror du jeg tenker på da? Noe vi ikke har her? E: midnattssol har vi ikke her. Og så er der mørketid. S: hva betyr mørketid? E: at det ... vet ikke helt. S: husker du å ha lest om nordlys? E: tror ikke det.

Hva er treriksroys? (eleven rister på hodet og trekker på skuldrene) S: husker du å ha lest det om det i teksten? E: det er ikke så lett å huske. Kan du finne ut hva det er når du leser i boka? E: ja. S: kan du si til meg hva det er? Jeg vet ikke helt. Det er litt vanskelig. S: forstår du det som står om treriksroys i boka? E: tror det... eller nei.

Hva er nordlys? E: (leser i boka) det er noe som farer over nattehimmelen. S: Men hva er det? E: sol S: står det i boka? E: tror det S: når på døgnet kan vi se nordlys? E: i mørketida? S: ja, det står i boka at nordlyset " ..farer over nattehimmelen.."(aarre mfl 2006:177)Kan vi vite mer om når på døgnet vi kan se nordlyset når vi leser den setningen? E: vet ikke helt.

Hva er det største fylket i Nord-Norge? Finnmark.

Hvor ligger Nordkapp? E: husker ikke. S: hvordan kan du finne ut av det? E: lese i teksten. S: kan du finne det ut ved å lese i teksten? E: (leser i teksten) jeg vet ikke. S: hva med å se på kartet, kan du finne ut hvor Nordkapp ligger da? E: jeg ser det ikke.

Hvordan ser Nord-Norge ut? E: smalt. S: hvordan vet du det? E: ser på kartet at det er litt tynt liksom, for det er litt langt. S: så det er smalt og langt? E: ja

Hva heter Norges nasjonalfjell? E: (leter i teksten). S: har du sett på bildene? E: ja. S: kan du finne svaret ved å se på bildene, tror du? E: kanskje. Det er bilde av et fjell. Kanskje det er det fjellet. S: hvordan kan du finne ut det? E: vet ikke? S: står det noe under bildet? E: ja. Det heter Tysfjorden. S: det er der fjellet ligger, men hva heter det? E: Nordland fylke. S: det er det fylket det ligger i. Men hva er navnet på fjellet? E: steintind? S: Stetind, ja.

Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell? E: det er høyt og så... jeg vet ikke mer.

Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge? E: står det inni her(peker på teksten)? S: ja, du kan finne det der. E: det er ikke så lett å huske ting. S: nei, husker du å ha lest om Finnmarksvidda? E: ja, er det den? S: ja

Hva tror du menes med "villmark"? E: der du kan gå tur. S: men vi kan jo gå tur overalt, eller? Hva er det som finnes der det er villmark, tror du? E: der er ville dyr der. Bjørn og ulv og sånn.

Hva er solfest? E: når sola går ned eller opp, pleier mange å ha fest. S: har de fest hver dag når sola går opp eller ned? E: nei, bare av og til S: husker du når de hadde en sånn fest? E: tror det var på sommeren S: kan du finne svaret i teksten? E: finner det ikke

Hvorfor tror du det står at "det er som om naturen er en kunstner.." når de skriver om nordlyset? E: fordi at det lyset er kunstig. S: Hva betyr ordet kunstner? E: vet ikke helt. S: hva mener du med at lyset er kunstig? E: vet ikke helt

Natur

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier natur? E: der som der er trær og masse dyr.

Kan du lage en setning med ordet natur? E: hvordan mener du? S: vet du hva en setning er? E: ja. S: ok, da vil jeg du skal lage en setning og bruke ordet natur i den, for eksempel begynne med det. E: I naturen vokser det trær

Kan du forklare hva ordet natur betyr, hva vi mener med det ordet? E: i naturen er det veldig rolig. S: hvorfor er det rolig? E: at det ikke er vei, eller noe. Det kan være dyr der, i naturen.

Hva er det motsatte av natur? E: Fastlandet S: Er det ikke natur på fastlandet? E: jo S: vet du hva det motsatte av noe er? E: ja, det er det det ikke er S: ok, hva er motsatt av blid? E: sur S: hva er det der det ikke er natur, det som er motsatt av natur? E: vet ikke

Kommer du på noen eksempler på natur? E: trær, dyr, blomster.

Vet du hvordan natur ser ut? E: masse grønt, trær, fjell.

Har du hørt om ordet før? ja

Fastlandet

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier fastlandet? E: det er der det bor mennesker. Det er der vi bor.

Kan du lage en setning med det ordet? E: Fastlandet er der mennesker er.

Har du hørt om ordet før? ja

Hva er det motsatte av fastland? E: natur

I Midgard står det: "Knivskjellodden er det nordligste punktet på fastlandet..." S: kan du finne ut hvor Knivskjellodden er? E: nei. S: kanskje du kan finne det på kartet? E: det finner jeg ikke

Fjellrygg

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier fjellrygg? E: kommer ikke på noe.

Hørt om ordet før? E: nei

I boka (Midgard 5) står det: "Finnmarksvidda er et ganske flatt landskap med bjørkeskog og runde fjellrygger og topper." S: kan du etter vi har lest denne setningen forklare hva fjellrygg er? E: jeg forsto det ikke helt. S: hva var det du ikke forsto? E: vet ikke helt S: var det noen ord der du ikke forsto? E: det er litt vanskelig å forklare

Landsdel

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier landsdel? E: et land, eller nei en del av landet.

Kan du si noen eksempler på en landsdel? E: Troms og Finnmark. S: det kalles fylker. Hva slags landsdel hører de to fylkene til? E: vet ikke.

Har du hørt om ordet før? E: ja

I læreboka står det at: "Nord-Norge er vår største, lengste og smaleste landsdel" S: vet du hva landsdel er når vi leser denne setningen? E: Nord-Norge er en landsdel. S: vet du om andre landsdeler i Norge? E: ja, Rogaland

Innbyggere

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier innbyggere? E: det er noen som flytter inn.

Kan du lage en setning med ordet innbyggere? E: Mennesker. S: ja, det er innbyggere. Hvis du skal lage en setning med ordet innbyggere, hva kan du si da? E: vet ikke, litt vanskelig å lage en setning.

Hvordan vil du forklare det ordet for noen? E: Innbyggere er noen som flytter inn. S: men de som bor der fra før, er de innbyggere? E: ja

Har du hørt om ordet før? E: ja

S: i boka står det at er 237 000 innbyggere i Nordland, hva tror du ordet innbyggere betyr? E: at så mange bor der.

Horisont

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier horisont? E: vet ikke

Har du hørt om ordet før? E: ja, leste om det i boka. S: kan du bruke boka til å finne ut hva det ordet betyr? E: (leser fra boka) "den linjen som skiller himmelen fra land og hav.

(Fra Midgard):" I en til to måneder når ikke sola over horisonten" S: hva tror du det betyr? E: det at sola ikke kommer opp. S: ja, den kommer ikke opp, men hvor er den da? E: vet ikke. S: det betyr at sola ikke kommer over den linja som skiller hav og land. Sola når ikke opp fra havet, liksom.

Midnattssolen

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier midnattssol? E: Nå natten kommer og solen går ned.

Har du hørt om ordet før? E: ja

Fra boka: "I Nord-Norge skinner sola hele døgnet om sommeren når det er klart vær. Det er midnattssol." S: vet du hva midnattssol er når vi leser den setningen? E: det er når.... Da skinner sola hele døgnet? S: blir det mørkt da, tror du? E: nei

"..reiser fjellene seg.."

S: Vet du hva de som skriver boka mener når de skriver at fjellene reiser seg nesten loddrett opp av sjøen..? E: at de reiser seg. S: tror du fjellene beveger seg? E: nei. S: men hva kan det da bety at fjellene reiser seg? E: at de går så høyt opp at det ser ut som de reiser seg opp.

S: Har du hørt noen si dette eller lest det før? E: nei

S: Vet du hva det vil si "å reise seg". E: reise seg. S: men hvis du skulle sagt det på en annen måte, hva ville du sagt da? E: jeg kommer ikke på noe nå.

"Den dagen solskiva dukker opp igjen"

S: vet du hva det vil si når de skriver at solskiva dukker opp igjen? E: det er jeg ikke sikker på. S: vil du gjette? E: ei skive, vet ikke helt hva de mener med det.

S: vet du hva det betyr å dukke opp igjen? E: komme igjen

Har du hørt noen si det eller har du lest det før? E: nei

Elev 5

Eleven brukte 2 minutter 50 sekunder på å lese gjennom teksten selv.

S: kan du fortelle hva denne teksten handlet om? E: Det handlet om at når det var soltid så var det mange som gledet seg til båttur og sånn. S: ja, hva mener du med soltid? E: når det er mye sol på sommeren. (eleven sier ikke noe). S: husker du andre ting? E: nei. S: Husker du å ha lest noe om en isbre? E: ja. S: husker du hva den heter? E: nei. Husker ikke så mye. S: finnes der noen dyr i Nord-Norge? E: (leser i boka) bjørn og jerv. S: hvordan ser Nord-Norge ut? E: vet ikke. S: hvordan kan du finne det ut? Se i boka. S: ja, du kan lese eller du kan se på kartet. E: jeg vet ikke helt hva jeg skal si. S: du kan si noe om formen til Nord-Norge som du ser på kartet. E: hvor er det det er? S: Nord-Norge er alt du ser på dette kartet(S: peker i boka) E: det tynt. S: ja, det er langt og smalt.

Hva er treriksrøys? E: tregrensen. S: Leste du det i boka? E: ja

Hva er nordlys? E: det er når sola skinner døgnet rundt. S: det kaller vi midnattssol. Hvordan kan du finne ut hva nordlys er? E: vet ikke helt. S: du kan lese i boka. E: jeg finner det ikke. (valgte å ikke gå videre da jeg vurderte eleven som ganske presset og at det var ubehagelig situasjon for eleven)

Hva er det største fylket i Nord-Norge? E: vet ikke. S: kan du finne ut av det med å lese i boka. E: tror ikke det.

Hvor ligger Nordkapp? E: vet ikke. S: kan du finne ut av det ved å lese i boka? E: jeg husker ikke så godt. S: kan du se på kartet og finne Nordkapp? E: jeg tror ikke det.

Hvordan ser Nord-Norge ut? E: det er tynt.

Hva heter Norges nasjonalfjell? E: vet ikke. S: klarer du å finne det i teksten? E: nei S: Har du sett på bildene? E: ja. S: ser du et fjell der? E: ja. Tysfjorden. S: ja, det er der fjellet ligger, men hva heter det? E: Stetind.

Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell? S: dette svaret står ikke i teksten, men du kan si hva du tror. E: at det er stort og fint lys på.

Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge? E: Svartisen. S: fant du det i teksten, eller husker du det fra du leste? E: jeg husker det.

Hva tror du menes med "villmark"? E: mange ville dyr. S: Kan du navnet på noen ville dyr? E: ekorn og elg.

Hva er solfest? E: når de er på båttur og sola skinner hele døgnet. S: men hvorfor tror du de har solfest? Fordi det er sol hele døgnet rundt. S: er det alltid sol hele døgnet. E: bare av og til. S: vet du når på året det er sol hele døgnet? E: på sommeren.

Hvorfor tror du det står at "..det er som om naturen er en kunstner.." når de skriver om nordlyset? E: fordi de ser på det som kunst. S: Hva er det de ser på som kunst? E: nordlyset, for det er så fint.

Natur

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier natur? E: Trær og husdyr som er i skogen.

Setning. E: I naturen er det mange trær.

Definisjon. E: Natur er ute og der er det mange trær og dyr.

Det motsatte av natur. E: Skog. S: finnes det trær i skogen? E: ja. S: hva er det motsatte av glad? E: Trist.

Egenskaper. E: Kongler hvis det er kongletrær, gress og mold og trær.

Hørt om ordet før? E: Ja.

Fastlandet

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier fastlandet? E: et land for eksempel Norge.

Setning. E: Norge er et fastland. S: Er det bare fastland i Norge? E: vet ikke.

Definisjon. E: Noen har Norge som sitt fastland.

Betydning i kontekst. Fra Midgard 5: "Knivskjellodden er det nordligste punktet på fastlandet.." S: vet du hva fastland er når vi leser denne setningen? E: nei

Hørt om ordet før? E: nei

Fjellrygg

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier fjellrygg? E: vet ikke

Hørt om ordet før? E: nei

Betydning i kontekst. Fra Midgard: ”Finnmarksvidda er et ganske flatt landskap med bjørkeskog og runde fjellrygger og topper.” S: hva tror du ordet betyr nå når vi har lest denne setningen? E: jeg vet ikke S: Hvis du ser på bildet av Stetind, kan du tenke deg hvor fjellryggen på det fjellet er? E: jeg vet ikke

Landsdel

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier landsdel? E: at et land har mange deler. S: hvor mange deler har Norge? E: Tromsø og sånn. S: ja, det er en by. Men hvis vi tenker på landsdeler, hvilke deler vet du om da? E: Rogaland.

Hørt om ordet før? E: hvilket ord? S: landsdel E: husker ikke

Betydning i kontekst. Fra Midgard: ”Nord-Norge er vår største, lengste og smaleste landsdel”. S: Hva tror du en landsdel er nå når vi har lest denne setningen? E: det(elevene peker på kartet over Nord-Norge i boka), en del av landet.

Innbyggere

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier innbyggere? Folk som bygger seg inn.

Setning. E: Det er noen folk som kommer og bygger seg inn.

Hørt om ordet før? E: nei

Betydning i kontekst. S: hva tror du det betyr når det står i boka at det er 153 000 innbyggere i Troms? E: så mange folk som bor der.

Horisont

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier horisont? E: vet ikke, det har jeg ikke hørt om før.

Betydning i kontekst. Fra Midgard 5: Horisont: Den linjen som skiller himmelen fra land og hav. S: vet du hva horisont er nå når vi har lest denne setningen? E: ja, ei sånn linje som skiller hav og land.

Midnattssolen

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier midnattssol? E: det er sånn at det er sol hele veien.

Har du hørt om ordet før? E: bare nå når vi leste

S leser fra Midgard: ” I Nord-Norge skinner sola hele døgnet om sommeren når det er klart vær. Det er midnattssol.” S:

Kan du si noe mer om hva midnattssol er når vi leser denne setningen? E: det er alltid sol S: når på året er det sol hele tiden? E: om sommeren.

”..reiser fjellene seg..”

Hva tror du det betyr når det står at fjellene reiser seg? E: at de vokser eller noe. S: tror du fjellene beveger seg? E: på en måte.

S leser fra Midgard 5: ”Flere steder i Nord-Norge reiser fjellene seg nesten loddrett opp fra sjøen.” S: hva tror du det vil si? E: at de blir større.

Hva betyr det ”å reise seg”? E: Å stå.

Har du hørt noen si dette eller lest det før? E: nei

”Den dagen solskiva dukker opp igjen”

Hva tror du det betyr at solskiva dukker opp igjen? E: når sola dukker opp.

Hva betyr det å dukke opp igjen? E: vet ikke. S: men du sa jo noe om det nå? E: ja, at sola dukker opp? S: ja, kan noe annet dukke opp igjen? E: vet ikke.

Har du hørt noen si dette eller lest det før? E: Nei.

Elev 6

Eleven brukte 1 minutt og 53 sekunder på å lese gjennom teksten selv.

S: Hva handlet denne teksten som du leste nå om? E: I Finnmark går sola ned og etter to måneder blir det solfest. Og da reiser de ut på sjøen. S: Hvor er sola i de to månedene? E: den er vekke. S: er det bare i Finnmark sola er vekke? E: nei, i hele Nord-Norge, tror jeg. S: andre ting du husker fra teksten? E: ja, de kan finne bjørnespor og andre spor noen plasser der det er villmark. S: husker du hvor det er villmark? E: Ja, i Finnmark og sånn. S: Det er tegnet et kart i boka, vet du da hvordan Nord-Norge ser ut? E: nei S: hva viser det kartet? E: vet ikke. S: nå leser vi om Nord-Norge. Kan du tenke deg hva det kartet viser, eller kan du se det? E: Det står Finnmark. S: ja, og det er et av fylkene i Nord-Norge. Kartet viser Nord-Norge. E: åja. S: Vet du hvilke andre fylker som ligger i Nord-Norge? E: Troms og Nordland. S: har du sett på bildene? E: ikke så mye.

Hva er treiksrøys? E: kan ikke huske at jeg har lest det. S: det har med tre land som er samlet eller som grenser til hverandre. Husker du hva det var da? E: nei. (eleven leser i teksten) E: jeg leste det, men klarer ikke helt å forklare det. S: vet du hvilke land Norge grenser til i Nord-Norge? E: Sverige. S: ja, andre? E: vet ikke. S: hva står det der du leste om treiksrøys? E: husker ikke. S: hvilke land står det om når du leser det? E: Russland. S: ja, og Finland. Norge grenser til Russland, Sverige og Finland, og det er satt opp to punkter, ett der Norge, Russland og Finland grenser, og ett punkt til. Hvilke land grenser til Norge der, tror du? E: Sverige. S: ja, og Finland.

Hva er nordlys? E: Det er ei linje og over den er det lys og under er det mørkt. S: Kan du finne der det står om nordlys i teksten? E: (leser i boka) åja, det er et lys på himmelen når det er mørkt.

Hva er det største fylket i Nord-Norge? E: Finnmark. S: hvordan visste du det? E: Leste det i boka

Hvor ligger Nordkapp? E: det er jeg litt usikker på. S: hvordan kan du finne det ut? E: lese i boka S: ja, finner du det?

E: det er litt vanskelig S: kan du finne det på kartet? E: kanskje S: ser du det på det kartet? E: (eleven leter) jeg ser det ikke

Hvordan ser Nord-Norge ut? E: det er ganske stort. S: ja, noe annet? E: det er litt smalt.

Hva heter Norges nasjonalfjell? E: Svalbard. S: er det et fjell? E: nei S: tror du det står noe om det i teksten? E: kan ikke huske å ha lest det. S: har du sett på bildene? E: ja S: har du lest bildeteksten? E: hva er det? S: teksten under bildet. E: Tysfjorden. S: det er der det ligger, vet du hva det heter? E: Stetind

Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell? E: fordi det er spesielt lys på fjellet, og det ser fint ut.

Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge? E: vet ikke hva ei fjellvidde er. S: husker du å ha lest om ei vidde i teksten? E: nei. S: kan du se om du finner det nå? E: finner det ikke.

Hva tror du menes med ”villmark”? E: jeg tror det er mange dyr der, rev, bjørn og ulv og elg. Farlige dyr. S: tror du det bor mennesker der? E: nei, ikke når det farlige dyr der.

Hva er solfest? E: Når det ikke har vært sol på to måneder og når solen kommer fram igjen, blir det solfest.

Hvorfor tror du det står at ”..det er som om naturen er en kunstner..” når de skriver om nordlyset? E: kanskje fordi det ser ut som kunst, for det er litt fint med farger og sånn.

Natur

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier natur? E: noen plasser er det mye natur og andre plasser er det ikke så mye. Definisjon. E: Der er det mange trær, kanskje noen store fjell.

Det motsatte av natur. E: Hus og bilveier.

Egenskaper. E: Skog, fjell.

Hørt om ordet før? ja

Fastlandet

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier fastlandet? E: kommer ikke på noe

Hørt om ordet før? E: ja

Definisjon. E: jeg er ikke så sikker på hva det, tror ikke jeg har hørt det likevel.

Betydning i kontekst. Fra Midgard 5: ”Knivskjellodden er det nordligste punktet på fastlandet..” S: vet du hva det ordet betyr nå når vi har lest denne setningen? E: ikke helt.

Fjellrygg

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier fjellrygg? E: det kommer ikke noe inn i hodet.

Har du hørt om ordet før? E: Tror ikke det.

S leser fra Midgard 5: ”Finnmarksvidda er et ganske flatt landskap med bjørkeskog og runde fjellrygger og topper.” S: vet du hva en fjellrygg er nå når vi har lest denne setningen? E: (ser på bildet av Stetind) jeg tror det er den siden som er ryggen, peker på en side av fjellet der det er rett og bratt. S: hvorfor tror du det? Fordi det ser ut som en rygg, litt flat og bratt.

Kan du lage en setning med ordet fjellrygg? E: det var litt vanskelig

Landsdel

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier landsdel? E: det er mange landsdeler i Norge, Nordland, Finnmark, Troms.. S:

Det er fylker. Vet du hvilken landsdel de tre fylkene ligger i? E: Nordland. S: ikke Nordland, men.. E: Nord-Norge.

Har du hørt om ordet før? E: ja, ganske mye, men vet ikke helt hva det er

S leser fra Midgard 5: ”Nord-Norge er vår største, lengste og smaleste landsdel.” S: kan du tenke deg hva en landsdel er etter vi har lest denne setningen? E: ja, sånn som Nord-Norge. S: vet du om andre landsdeler i Norge? E: Rogaland?

Innbyggere

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier innbyggere? E: folk og sånn som bor i Finnmark og som bor her. Hvis det er for eksempel 1000 innbyggere i Finnmark så er det 1000 mennesker som bor der. S: vet du hvor mange som bor i Finnmark? E: husker jeg leste det, men (eleven leser i teksten) 49 000. Det står her.

Har du hørt om ordet før? E: ja

Kan du lage en setning med det ordet? E: Det er mange innbygger i Nord-Norge.

Horisont

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier horisont? E: når horisonten dekker lyset, blir det ikke sol.

Har du hørt om ordet før? E: ja, leste det nå.

S leser fra Midgard: ” I en til to måneder når ikke sola over horisonten. Dette kalles mørketid” og ” Horisont: Den linjen som skiller himmelen fra land og hav.” S: vet du hva horisont er nå når vi har lest disse setningene? E: ja, det er ei linje mellom himmelen og sjøen.

Midnattssolen

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier midnattssol? E: når sola går ned blir det midnattssol.

Hørt om ordet før? E: ja, leste det her.

Betydning i kontekst. Fra Midgard: ”I Nord-Norge skinner sola hele døgnet om sommeren når det er klart vær. Det er midnattssol. S: vet du nå hva det ordet betyr etter vi leste dette? E: Når solen går ned før midnatt.

”..reiser fjellene seg..”

Hva betyr det at fjellene reiser seg nesten loddrett opp fra sjøen E: at fjellene går høyere opp eller presser seg mot hverandre.

Hva betyr det ”å reise seg”? E: at du blir høyere og høyere.

Har du hørt noen si dette eller lest det før? nei

”Den dagen solskiva dukker opp igjen”

Hva betyr det når de skriver at solskiva dukker opp igjen? E: Er ikke sikker.

Hva vil det si å dukke opp igjen? E: Sola går ned og så kommer den tilbake om to måneder. (S merknad: det vil si at han vet jo hva metaforen betyr)
Hørt noen si dette eller har du lest det før? Nei

Elev 7

Eleven brukte 2 minutter å lese gjennom teksten selv.

S: kan du fortelle hva du har lest om i den teksten? E: hvordan skal jeg forklare det? S: begynn med noe du husker. E: (tenker). S: husker du noe om naturen i Nord-Norge? E: nei, eller jo jeg husker men jeg klarer ikke tenke så mye tilbake. S: Husker du noe om en isbre? E: (tenker). Jeg tror ikke det. S: hvis du leser litt i boka, husker du noe da? S: kan du finne noe om hvordan Nord-Norge ser ut? E: Det er mye is der. S: Hvis du ser på kartet, kan du finne ut hvordan Nord-Norge ser ut da? E: Det er litt vanskelig. S: vet du om noen fylker i Nord-Norge? E: nei. S: Kan du finne ut det med å se på kartet eller i teksten. E: ja, tror det. S: finner du navnet på et fylke? E: vet ikke helt hva et fylke er. S: Finnmark er et fylke(s peker på kartet) E: åja. S: ser du andre fylker på kartet? E: det var ikke så lett S: kan du finne ut noe om midnattssol eller mørketid? E: nei. S: husker du om vi har lest om det i teksten? E: nei. S: vet du hva midnattssol er? E: ja, sol på midnatt. S: ja, hva er midnatt? E: på natten.

Hva er treriksrøys? E: husker jeg leste om det. S: vet du hva ei røys er? E: nei. Det er noe som er samlet sammen. Vet du hva rike er? E: Ja, eller det er jo mange som er rike. S: her har de ment et land, et land kan også kalles et rike. Norge er et rike. I Nord-Norge grenser Norge til andre land, vet du hvilke? E: Nord-Norge. S: Nord-Norge er en del av Norge, hvilke andre land grenser Norge til? E: Sverige. Vet ikke andre. S: Russland og Finland grenser også til Norge i Nord. S: finner du noe om treriksrøys i boka? E: nei. Treriksrøys er et punkt der tre land grenser til hverandre. For eksempel Sverige, Norge og Finland. E: åja

Hva er nordlys? E: Det er sånn lys når et spesielt lys kommer fra verdensrommet og treffer jordkloden.

Hva er det største fylket i Nord-Norge? E: Finnmark. S: hvordan visste du det? E: jeg gjetet.

Hvor ligger Nordkapp? E: Er ikke det rundt i hele Nord? S: Nordkapp er et sted i Nord-Norge. E: åja, vet ikke hvor det er. S: Hvordan kan du finne det ut? E: lese? S: ja, står det i teksten? E: husker ikke. S: kan du se om du finner det? E: (leser) jeg vet ikke. S: kan du finne ut ved å se på kartet? E: (leter på kartet) jeg finner det ikke.

Hvordan ser Nord-Norge ut? S: hvordan er formen på Nord-Norge. E: det er føye fjell der, sånne buer på fjellene. S: hvordan vet du det? E: Så på bildet (av Stetind (s merknad)) S: vet du hva ordet form betyr? E: ikke helt. S: formen kan være rund, bred, lang, smal for eksempel. E: åja. S: hvilken form har Nord-Norge? E: vet ikke S: er det bredt? E: ja

Hva heter Norges nasjonalfjell? E: vet ikke. S: ser du bilde av et fjell. E: ja. Tror du det kan være nasjonalfjellet? E: kanskje. S: tror du det står i teksten? E: vet ikke. S: ser du at det står noe under bildet? E: ja. Tysfjorden. S: der ligger det, men hva heter det, finner du ut av det? E: Stetind

Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell? E: for det var så stort eller fint.

Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge? E: vet ikke hva fjellvidde er. S: ei fjellvidde er et ganske flatt landskap med litt skog og noen fjell. Kan du finne noe om ei fjellvidde i teksten. E: nei.

Hva tror du menes med "villmark"? E: det er litt vanskelig å forklare. S: vet du hva ei mark er? E: ja, det er sånn vi spiller fotball på. S: tror du det er ei villmark? E: nei. S: hvorfor ikke? E: der er hus der og ikke ville dyr. S: så det vi kaller for villmark er der ikke hus og det lever ville dyr der? E: ja. S: hvilke ville dyr kan vi finne i villmarka i Nord-Norge, tror du? E: Elg og rådyr og rev.

Hva er solfest? E: det har noe med solen å gjøre. S: husker du at vi leste om mørketid? Hva tror du skjer da? E: da kommer ikke sola fram. S: Tror du solfest har noe med mørketiden å gjøre? E: vet ikke. S: kan du finne noe om solfest i boka? E: (leser) vet ikke helt. S: du sa at i mørketida kommer ikke sola fram, og at solfest har noe med solen å gjøre. Kan det være at de har solfest etter mørketiden? E: kanskje. S: hvorfor har de solfest etter mørketiden, tror du? E: da kommer sola fram.

Hvorfor tror du det står at "…det er som om naturen er en kunstner.." når de skriver om nordlyset? E: jeg vet ikke helt. S: du sa at nordlyset var et spesielt lys som kommer fra verdensrommet og treffer jordkloden. Hvordan tror du det lyset ser ut? E: vet ikke helt. S: tror du det er fint? E: ja. Vet du hva en kunstner er? E: ikke helt. S: det er en som for eksempel maler bilder. Tror du det nordlyset kan se ut som et maleri eller et kunstverk? E: ja

Natur

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier natur? E: skog og mark.

Kan du lage en setning med det ordet? E: Det er litt vanskelig. S: jeg begynner, i naturen er det mange trær. E: i naturen kan vi lage bål, og vi kan gå tur i naturen.

Hvis du skulle forklare det ordet til noen, hva ville du sagt da? E: natur er noe ute, en skog og der er det masse trær, det er liksom en natur og det er ute.

Hva er det motsatte av natur? E: vet ikke helt. Det er ute. S: men natur er vel ute? E: ja. S: er der noe ute som ikke er natur? E: boss. S: hva med motorveien, er det natur? E: nei

Har du hørt om ordet før? E: ja

Kan du si noen eksempler på natur? E: skog og mark og trær og steiner.

Fastlandet

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier fastlandet? E: et fast land.

Kan du lage en setning med ordet fastland? E: det er litt vanskelig å komme på noe.

Hva er det motsatte av fastlandet? E: at det ikke er fast land. S: hvis du ikke skal bruke ordet ikke, hva vil du si det motsatte av fastland er da? E: husker ikke

Hørt om ordet før? E: nei

Betydning i kontekst. Fra Midgard 5: ”Knivskjellodden er det nordligste punktet på fastlandet..” S: vet du hva det ordet betyr nå når vi har lest denne setningen? E: nei

Fjellrygg

Har du hørt om ordet før? Ja

Hvis du skal forklare det ordet for noen hva ville du sagt da? E: Det er et fjell som har en rygg. S: hvor er ryggen? E: bak på fjellet. S: hvordan ser den ut? E: litt opp og litt rundt. S: som ryggen vår? E: ja

S leser fra Midgard 5: ”Finnmarksvidda er et ganske flatt landskap med bjørkeskog og runde fjellrygger og topper.” S:

Hva tror du de som har skrevet denne boka mener at en fjellrygg er? E: sånn bak på fjellet for ryggen er ikke rett opp, men går litt rundt i en bue.

Landsdel

Har du hørt om ordet før? E: nei

S leser fra Midgard 5: ”Nord-Norge er vår største, lengste og smaleste landsdel.” S: kan du tenke deg hva en landsdel er etter vi har lest denne setningen? E: at det er jo en landsdel. S: hvis du deler ordet opp i land og del. Kan du tenke deg hva ordet betyr da? E: del av landet. S: vet du om en landsdel? E: kommer ikke på noe. S: hva har vi lest om i denne teksten? E: husker ikke helt S: vi har lest om en landsdel, husker du hvilken? E: nei S: kan du lese det i boka? E: Nord-Norge?

Innbyggere

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier innbyggere? E: vet ikke

Vet du hva det betyr? E: nei

Hørt om ordet før? E: ja.

Fra Midgard 5: ”Folk og Fylker. Nordland: 237 000 innbyggere..” S: vet du hva innbyggere er når vi leser den setningen? E: det er folk. Og 237 000 innbyggere i Nordland, hva betyr det? E: at det er så mange som bor i Nordland.

Horisont

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier horisont? E: jeg har ikke hørt om det før.

S leser fra Midgard 5: ” I en til to måneder når ikke sola over horisonten. Dette kalles mørketid” og ” Horisont: Den linjen som skiller himmelen fra land og hav.” S: vet du hva horisont er nå når vi har lest disse setningene? E: ei linje mellom himmel og hav.

Kan du lage en setning med ordet horisont? E: jeg tror ikke det. S: hvis du begynner med horisont først.. E: det var vanskelig

Midnattssolen

Har du hørt om det før? E: ja

S leser fra Midgard: ”I Nord-Norge skinner sola hele døgnet om sommeren når det er klart vær. Det er midnattssol. S: vet du nå hva det ordet betyr etter vi leste dette? Kan du forklare det? E: det er at sola skinner hele veien, og da skinner den alltid hvis det er midnattssol. S: når på døgnet tror du midnattssol er? E: når det er midnatt. S: når er midnatt? E: På natten.

Kan du lage en setning med ordet midnattssol? E: det var litt vanskelig. S: ok, jeg begynner, i Nord-Norge har de midnattssol. E: midnattssol er når det er sol på natten

”..reiser fjellene seg..”

Hva tror du det betyr at fjellene reiser seg? E: at de reiser seg? Står ikke bare fjellene i ro da? S: jo. Men hva tror du de mener? E: kanskje det er det at tregrensa gjør noe?

Hva betyr det ”å reise seg”? E: stå opp, komme opp.

Har du hørt noen si dette eller lest det før? E: nei

”Den dagen solskiva dukker opp igjen”

Hva betyr det at solskiva dukker opp igjen, tror du? E: at solen dukker opp og da blir de glade. S: er det noe som skjer hver dag? E: ja, sola kommer hver dag. S: er det sol hele året i Nord-Norge? E: vet ikke.

Hva betyr det å dukke opp igjen? E: å komme opp igjen, eller komme tilbake igjen.

Har du hørt noen si dette eller lest det før? E: nei

Elev 8

Eleven brukte 2 minutter og 13 sekunder på å lese gjennom teksten selv.

E: Jeg har lest om Finnmark og at det var masse fjell i Nord-Norge. At Svalbard er det største fjellet i Nord-Norge. S: er Svalbard et fjell? E: ja. S: kan du huske noen av fylkene i Nord-Norge? E: Troms, Nordland og Finnmark. S: husker du noe om midnattssol og mørketid? E: Midnattssol var når det var helt lyst når det var kaldt. S: når på året var det midnattssol? På sommeren når det kaldt. S: mener du når det var klart? E: nei, kaldt. S: husker du hva nordlys er? E: Det var når det kom et lys bortover på himmelen, det strekker seg langt bortover himmelen. S: Når på døgnet kan vi se nordlys, tror du? E: På natten.

Hva er treiksrøys? E: (eleven leser i boka) når det grenser mot land og sånn. S: ja, kan du si noe mer om det? E: Et punkt der det grenser. S: vet du hvilke land som grenser i dette punktet? E: ja, Norge og Sverige. S: andre? E: finnland

Hva er nordlys? E: Det er noe lys som kommer oppe på himmelen med mange farger.

Hva er det største fylket i Nord-Norge? E: Nordland. S: hvorfor tror du det? E: fordi det er mest folk der.

Hvor ligger Nordkapp? E: Der med Honningsvåg. S: hvordan fant du ut av det? E: så på kartet.

Hvordan ser Nord-Norge ut? E: veldig stort, og det er mange innbyggere der. S: Hvis du ser på formen på kartet, hvordan vil du beskrive Nord-Norge da? E: vet ikke. S: formen kan være bred, smal, lang, kort for eksempel. Hvordan er formen på Nord-Norge? E: det er litt kort sånn (eleven peker på bredden). S: ja, det er litt smalt.

Hva heter Norges nasjonalfjell? E: (leser i boka) var det ikke Svalbard? S: Svalbard er ei øy. E: åja S: ser du bilde av et fjell? E: (leser bildeteksten høyt). S: sto det hva det heter der? E: Tysfjorden eller hva det var. S: det er der det ligger. E: åja, da vet jeg ikke.

Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell? E: fordi det er stort, fint, masse snø og det er mørkt på ei side og ei er lyst og det er ganske fint.

Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge? E: Hva vil det si? S: lurer du på hva ei fjellvidde er? E: ja S: Det er stort flatt område med litt trær og busker og noen fjelltopper og fjellrygger. E: Tromsø? S: Finner du det i boka? E: (leser) nei.

Hva tror du menes med ”villmark”? E: Det er sånn at det er litt palmetrær og masse dyr i og sånn. S: har vi villmark i Norge, tror du? E: ja, i dyreparken. S: er det villmark? E: det er ikke villmark, men det er ville dyr der. S: I teksten sto det at noen steder kan man finne spor etter bjørn og jerv og at her er det skikkelig villmark. Kan du tenke deg hva villmark er nå når du vet det? E: Det kan være mange forskjellige ting. Ei villmark er det ikke dyr i og ei som det er dyr i. S: Hvilke dyr tror du finnes der det er villmark? E: I Afrika eller noe sånn, der kan det være en sånn en med hvite striper og svarte striper. S: en sebra? E: ja. S: i Norge da, har vi noen ville dyr her? E: hunder som ikke har en plass å bo.

Hva er solfest? E: når solen kommer opp er det en fest for at sola har kommet opp. S: er det fest hver dag? E: nei, bare når sola kommer opp? S: når da? E: etter det har blitt lyst. S: ja, men hva har det vært før? E: mørketid.

Hvorfor tror du det står at ”..det er som om naturen er en kunstner..” når de skriver om nordlyset? E: Naturen lager jo nordlyset, og så når nordlyset kommer opp pleier det å være over en skog. S: men hvorfor skriver de at det er som om naturen er en kunstner? E: Det er de som lage fargene og maler og sånn. S: kunstnerne? E: ja.

Natur

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier natur? E: det er masse trær i og steiner og sånn. Naturen kan være steiner og dyr og litt sånn.

Kan du lage en setning der du bruker ordet natur? E: Det kan være mange slags naturer, for eksempel at det er naturen (peker på bildet av fjellet Stetind i læreboka).

Hvis du skulle forklare det ordet til noen hva ville du sagt da? E: Natur er en natur med steiner og trær og bjørk og alt sånt.

Hva er det motsatte av natur? E: Det motsatte er dyreparken, eller noe sånn. Der har de tatt dyrene og satt de inni bur, da er det motsatte for de ganger ikke og setter de inni bur i vanlige naturer. (S merknad: Vi snakket om at dyreparken ikke er villmark, kanskje derfor han trekker fram det nå)

Hørt om ordet før? E: ja

Fastlandet

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier fastlandet? E: For eksempel fastlandet vi bor i. Vi bor i Norge, det er fastlandet for oss. Og det er ikke sånn at hvis vi flytter til Sverige og går på skolen en dag så kan vi liksom svensk. Vi kan språket i vårt fastland.

Har du hørt om ordet før? E: nei

S leser fra Midgard 5: ”Knivskjellodden er det nordligste punktet på fastlandet..” S: kan du forklare hva de mener med fastlandet når vi leser denne setningen? E: eh, nei

Fjellrygg

Hørt om ordet før? E: ja, det er ryggen til fjellet. S: hvordan ser det ut? E: det går sånn (viser en bratt stigning med en håndbevegelse). S: at det går rett opp? E: ja, men og litt rund. S: ser den ut som vår rygg? E: nei, den er liksom mer rett fram, litt opp og så rett fram oppå (eleven peker på bildet av fjellet)

Betydning i kontekst. Fra Midgard 5: Finnmarksvidda er et ganske flatt landskap med bjørkeskog og runde fjellrygger og topper. S: vet du hva en fjellrygg er nå når vi har lest denne setningen? E: ja, det er sånn oppå (eleven peker på stykket mellom toppene av fjellet på bildet av Stetind i boka)

Kan du lage en setning med det ordet? E: fjellryggen på fjellet går litt opp og rundt sånn (viser med håndbevegelse)

Landsdel

Har du hørt om ordet før? E: ja, det er sånn for eksempel i Nord-Norge er en del av Norge. Og der vi er født er en del av Norge. S: vet du om andre landsdeler i Norge? E: (Elevens nærmeste by) S: det er en by, men du sa at Nord-Norge er en landsdel. Hva heter da den landsdelen vi bor i? E: (fylket til elev).

S leser fra Midgard 5: ”Nord-Norge er vår største, lengste og smaleste landsdel.” S: kan du tenke deg hva en landsdel er etter vi har lest denne setningen? E: en del av landet

Kan du lage en setning med det ordet? Landsdel er en del vi bor i og vi har lyst og bo i og sånn. S: en del av hva da? E: av landet

Innbyggere

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier innbyggere? E: at det er innbyggere. Vi bor på (stedsnavn til elev) og der er vi innbyggere.

Kan du lage en setning med det ordet? E: Innbyggere er en plass vi bor og det er en del av der vi bor.

Kan du si et eksempel på innbyggere? E: her (peker på tekstboks i boka der det står hvor mange innbyggere det bor i de ulike fylkene i Nord-Norge) er det så mange innbyggere. Så Nordland, der er det 237 000 innbyggere. S: kan du et annet ord for innbyggere? E: folk.

Har du hørt om det ordet før? E: ja

Horisont

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier horisont? E: Hva kan en horisont være?

Har du hørt om ordet før? E: nei

Betydning i kontekst Fra Midgard: ” I en til to måneder når ikke sola over horisonten. Dette kalles mørketid” og ”

Horisont: Den linjen som skiller himmelen fra land og hav.” S: vet du hva horisont er nå når vi har lest disse setningene?

E: at liksom havet er nede der og himmelen er over, og i midten er horisonten. S: hvordan ser horisonten ut? E: det vet jeg ikke.

Midnattssolen

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier midnattssol? E: Står det her (peker på teksten) S: ja, det står i teksten. (eleven leser i teksten) E: hva var det nå igjen? S: midnattssol. E: (leser fra teksten) i Nord- Norge skinner sola hele døgnet når det er kaldt, kald kaldt vær. Det er midnattssol. S: når tror du det er midnattssol? E: når det er kaldt for eksempel når det snør. S: når på året tror du det er midnattssol? E: det sto på sommeren. S: det står ..når det er klart vær, ikke kaldt vær. Når på året er det midnattssol? E: På sommeren, da snør det ikke. Men hva er klart vær? S: det er når det er blå himmel uten mye skyer.

Har du hørt om ordet før? E: tror ikke det.

Kan du lage en setning med ordet midnattssol? E: på sommeren når det ikke snør er det midnattssol av og til.

”..reiser fjellene seg..”

Hva tror du det betyr når det står at fjellene reiser seg? E: Det er når det blir større og større og større og så reiser det seg opp. Da går han over overflaten, det er en vulkan. S: er det vulkaner i Nord-Norge. E: nei, det fins ikke i Norge. S: hva tror du det betyr da? E: da vil det si at de reiser fra dvale, at de ligger i dvale om sommeren og så reiser de seg på vinteren. De vokser liksom fordi det kommer snø og da blir de høyere.

Hva betyr det ”å reise seg”? E: For eksempel jeg sitter jo nå. Men hvis jeg reiser meg, da står jeg og da har jeg reist meg.

Har du hørt noen si dette eller lest det før? E: nei

”Den dagen solskiva dukker opp igjen”

Hva betyr det at solskiva dukker opp igjen? E: at det dukker opp, når du kan se det. Hva kan du se da? E: sola. S: hvor har den vært? E: den kommer ikke over. S: hva kommer den ikke over? E: Opp fra sjøen, liksom. S: Ja, den kommer ikke over horisonten. E: nei, det er mørketid i Nord-Norge da. S: er det mørketid når sola dukker opp igjen? E: nei da er den slutt

Hva betyr det å dukke opp igjen? E: Å komme tilbake igjen.

Kan du gi et eksempel på å dukke opp igjen? E: ja, hvis du har mista noe og så finner du det igjen. Da dukker det opp igjen.

Har du hørt noen si dette eller lest det før? E: nei

Elev 9

Eleven brukte 5 minutter og 35 sekunder på å lese gjennom teksten selv.

S: Kan du fortelle hva du har lest om i denne teksten? E: At nordlyset er lys fra verdensrommet og treffer jorda. Det kan se i Nord-Norge, det har jeg sett før. S: var det ulike farger på det? E: ja, jeg så rødt, grønt og oransje. Ikke så mye blått.

S: andre ting? E: at det er mange øyer utenfor Finnmark. Og så i mørketida er det mørkt i to måneder, og etter det kommer solen fram og det er midnattssol på sommeren der. At det ikke bor så mange, eller at Tromsø er det største fylket, men at det ikke bor så mange folk der, eller nei, finnmark var det. Det er det største fylket. S: Andre ting du husker? E: nei. S: husker du noe om en isbre? E: ja, Svartisen, den nest største. S: ja, det sto noen andre ting også om den Nord-norske naturen? E: ja, at det spor etter bjørn og andre ville dyr der. S: ja, det kan vi finne i indre Troms og Finnmark, står det. S: Kan du huske å ha lest om horisonten? E: nei, det tror jeg ikke. S: det er et kart på den ene siden. Hva viser det kartet? E: det er Nord-Norge. S: Hvor mange fylker er det i Nord-Norge? E: ja, tre. Finnmark, Tromsø og et jeg ikke husker. S: Ja, Tromsø er byen, men Troms er fylket og så er det også Nordland.

Hva er treriksrøys? E: (leser og leter i boka) det er at det er grensen mellom tre land. S: ja, hvilke land da? E: Norge, Sverige og Finland. S: ja, og det andre punktet? E: Sverige.. nei, jeg vet ikke. S: vet du hvilke andre land Norge grenser mot i nord? Du har sagt Sverige og Finland, men hva er det tredje landet Norge grenser mot? E: vet ikke.

Hva er nordlys? E: det sa jeg nettopp. Det er lys fra verdensrommet som treffer jorden. S: leste du det i teksten, eller visste du det fra før? E: jeg leste det, men jeg visste det også.

Hva er det største fylket i Nord-Norge? E: Troms. S: hvordan fant du ut av det? E: jeg husker det fra teksten.

Hvor ligger Nordkapp? E: det ligger ganske langt nord (eleven ser på kartet) Finnmark.

Hvordan ser Nord-Norge ut? E: at det er fin natur. S: hva hvis du har dette kartet foran deg og skal si noe om formen på Nord-Norge, hva ville du sagt da? E: Det er masse fjell, ser det på stripene. S: men hva med formen, den kan være bred eller smal, lang eller bred for eksempel. Hvordan ville du beskrive formen på Nord-Norge? E: det er litt buet.

Hva heter Norges nasjonalfjell? E: det har jeg hørt om.. Kommer ikke på det. S: hvordan kan du finne ut av det? E: (leser i teksten) står det her? S: ja. Har du sett på bildene, kanskje du finner det ut da? E: Tysfjorden. S: ja, det er der

fjellet ligger, men hva heter det? E: Nordland. S: Det ligger i Nordland fylke, men hva er navnet, finner du det? E: Stetind.

Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell? E: sikkert snø året rundt. S: andre grunner for akkurat dette fjellet er vårt nasjonalfjell? E: fine bue på det.

Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge? E: Hva mener du med det? S: vet du hva ei vidde er? S: det er sånt flatt og stort område eller landskap med litt trær og busker og noen fjelltopper. E: står det i teksten? S: ja. E: finner det ikke S: har du hørt om Finnmarksvidda? E: tror ikke det

Hva tror du menes med ”villmark”? E: at det er mye skog og sånn og ville dyr. Det er fritt. S: hva mener du med at det er fritt? E: at det ikke er lov å bygge hus der og at det ikke folk der.

Hva er solfest? E: det var når det hadde vært mørketid og det ble sol igjen, den kom tilbake.

Hvorfor tror du det står at ”..det er som om naturen er en kunstner..” når de skriver om nordlyset? E: for det skifter farge. Akkurat som det blir malt. S: så de som maler er kunstnere, tror du det er de mener? E: ja.

Natur

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier natur? E: skog og fjell og sånn.

Kan du lage en setning med ordet natur? E: Naturen har skoger, eller i naturen er det skog og fjell og blomster.

Hvis du skulle forklare hva natur er, hva ville du sagt da? E: at det er ute der det er skog og fjell, trær og blomster.

Hva er det motsatte av natur? E: Det er liksom sånn at her ute er det ikke natur. S: hva er det her da? E: her er det industri. Bygninger og asfalt.

Eksempler fra naturen. E: dyr, blomster, trær, steiner

Hørt om ordet før? E: ja

Fastlandet

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier fastlandet? E: Tenker ikke på så mye annet.

Hvis du skulle forklare hva fastland er hva ville du sagt da? E: Fastland er et land, eller ei øy er ikke fastland. Fastland henger sammen med resten av landet.

Hva er det motsatte av fastland? E: ei øy.

Kan du lage en setning med ordet? E: fastlandet henger sammen med resten av landet.

S: det står i boka (Midgard) at Knivskjellodden er det nordligste punktet på fastlandet. Hva tror du de mener med det? E: det er at den plassen ligger helt nord på fastlandet, det som henger sammen med resten. S: hva er det som ligger utenfor denne odden da? E: øyer og sånn

Kan du gi et eksempel på fastland? E: (elevens hjemsted) er fastland. S: Hvorfor er dette fastland? E: det er ikke ei øy, trenger ikke båt eller bru for å komme hit.

Har du hørt om ordet før? E: ja

Fjellrygg

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier fjellrygg? E: vet ikke

Har du hørt om det før? E: nei

Definisjon. E: baksiden av et fjell.

Betydning i kontekst. Fra Midgard 5: ”Finnmarksvidda er et ganske flatt landskap med bjørkeskog og runde fjellrygger og topper.” S: vet du hva en fjellrygg er nå når vi har lest denne setningen? E: ja, det er liksom sånn vi ser der (peker på bildet av Stetind i boka). Ganske bratt, men med en liten sving. Sånn som vår rygg.

Kan du lage en setning med fjellrygg? E: en fjellrygg er ganske bratt med en liten sving, sånn(viser med håndbevegelse)

Landsdel

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier landsdel? E: Akkurat som fastland, bare det er en landsdel, det hører til landet.

Har du hørt om ordet før? E: ja

S leser fra Midgard 5: ”Nord-Norge er vår største, lengste og smaleste landsdel.” S: kan du tenke deg hva en landsdel er etter vi har lest denne setningen? E: vet ikke helt. S: Norge er delt inn i ulke landsdeler, Nord-Norge er den ene. Kan du tenke deg hvilke andre landsdeler vi har? E: Sør-Norge, Øst-Norge og Vest-Norge, eller Østlandet og Vestlandet og Sørlandet.

Kan du lage en setning med landsdel? E: nei S: men du sa jo nettopp en setning. E: ja, men kom ikke på noe. S: hvis du begynner setningen med en landsdel er.. E: ja, en landsdel er for eksempel Sør-Norge og Vest-Norge.

Innbyggere

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier innbyggere? E: folk som bor der. S: er du en innbygger? E: ja S: hvem andre er innbyggere? E: alle er det i sitt land, der de bor.

Har du hørt om ordet før? E: ja

S: i boka står det at det er 237 000 innbyggere i Nordland, hva betyr det? E: at det er så mange som bor der.

Hvis du skulle forklare hva det ordet betyr, hva ville du sagt da? E: det er folk som bor en plass.

Kan du lage en setning med innbyggere? E: Det er mange innbyggere i Nordland.

Horisont

Har du hørt om ordet før? E: tror ikke det. Men jeg har hørt om ordet horisonten før. S: ja, det er det samme, eller det betyr det samme, bare at det ene er en horisont, og det andre er den horisonten. E: ja.

Hvis du skulle forklare hva horisont betyr, hva ville du sagt da? E: Det er linja som skille vann fra hav, nei himmel fra hav.

S leser fra Midgard: ” I en til to måneder når ikke sola over horisonten. Dette kalles mørketid” og ” Horisont: Den linjen som skiller himmelen fra land og hav.” S: vet du hva horisont er nå når vi har lest disse setningene? E: Ja, det er liksom ute i havet så kan vi se himmelen rett over havet, og den linjen mellom er horisonten.

Kan du lage en setning med det ordet? E: Horisonten skiller mellom hav og land.

Hvordan ser horisonten ut? E: den er veldig tynn og lang mellom himmelen og havet.

Hvilke andre ord tenker du på når du hører det ordet? E: vann og himmel og sånn for nå har vi jo snakket om det.

Midnattssolen

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier midnattssol? E: sol om natten

Hvis du skulle forklare hva midnattssolen er hva ville du sagt da? E: der er sol hele døgnet.

Kan du lage en setning med det ordet? E: Midnattssolen skinner dagen rundt.

S leser fra Midgard: ”I Nord-Norge skinner sola hele døgnet om sommeren når det er klart vær. Det er midnattssol. S: vet du nå hva det ordet betyr etter vi leste dette? E: ja, at sola er oppe hele tida når det er sommer og fint vær.

Ha du hørt om ordet før? Ja, leste det i teksten.

Hva er det motsatte av midnattssol? E: ikke sol? S: men hvis du ikke kan bruke ordet ikke, hva vil du si da? E: at det er mørkt.. mørketid!

”..reiser fjellene seg..”

Hva tror du det betyr når det står at fjellene reiser seg? E: De vokser på en måte. S: tror du de vokser så fort at vi ser det.

E: nei. Men vulkaner vokser så fort at vi ser det. S: tror du de mener vulkaner når de skriver at fjellene reiser seg? E: nei, det er ikke vulkaner i Norge. S: hva annet kan denne setningen bety da? E: det vet jeg ikke

Hva betyr det ”å reise seg”? E: Å stå opp, da har jeg reist meg.

Har du hørt noen si dette eller lest det før? E: nei

”Den dagen solskiva dukker opp igjen”

Hva tror du de mener når de skriver at solskiva dukker opp igjen? E: At sola kommer tilbake. S: hvor kommer den tilbake fra? E: jorda går jo rundt, og på vinteren når ikke sola så høyt opp og da får de i Nord-Norge ikke sol. Men på sommeren kommer sola tilbake igjen.

Vet du hva det betyr å dukke opp igjen. E: Komme tilbake.

Har du hørt noen si dette eller lest det før? Nei, men vet hva dukker opp betyr.

Elev 10

Eleven brukte 4 minutter og 14 sekunder på å lese gjennom teksten selv.

S: hva handlet denne teksten om? E: den handlet om på en måte landskapet og Nord-Norge. S: kan du si noe konkret noe spesielt om landskapet der? E: det var mange hvite fjeller, eller med snø på og mange trær. Og så var det mørkt om vinteren hele døgnet og om sommeren var det sol hele døgnet. S: Hvilke fylker fins i Nord-Norge? E: Finnmark.. jeg

husker ikke flere. S: kan du finne det ut ved å se i boka? E: ja, Nordland og Troms. S: hvor leste du det? E: så på kartet.

S: Hvilket fylke ligger lengst nord, er det nordligste? E: Finnmark, det så jeg på kartet. S: Husker du å ha lest om

horisont? E: ja, det er sånn du kan se når du er på havet eller fjellet og den er helt bein. Det er den mellom havet eller

fjellet og himmelen. En linje. S: andre ting du husker fra teksten? E: at tregrensa i Nord-Norge gikk nesten helt nede ved

sjøen noen steder. I troms og Finnmark var det bjørkeskog. Og så nordlyset som var på mørketiden. S: hva er nordlys? E:

Det er når det er partikler fra verdensrommet som treffer jorden eller magnetene i jorden. S: hvordan ser det ut? E: det er et grønt, rødt og gult lys på himmelen. S: når på døgnet kan vi se dette lyset? E: på natten.

Hva er treriksrøys? E: er det sånn at det er bare trær bortover, ikke noe annet? S: husker du at du har lest om det? E: ja.

S: det har med land som grenser til hverandre. Tror du kan finne ut av det? E: Det var vanskelig, jeg forstår ikke helt. S:

har du lest det i boka. E: men jeg klarer ikke forklare det. S: I Nord-Norge grenser Norge mot tre andre land, vet du

hvilke det er? E: Finland og Sverige .. og så husker jeg ikke flere. S: Russland er det siste. De har laget to punkter der tre

land grenser til hverandre, ett der Norge, Sverige og Finland grenser til hverandre og ett der Norge, Finland og Russland

grenser til hverandre. Det er treriksrøys.

Hva er nordlys? E: det er partikler fra solen som blir tiltrukket av jordens magnet og så blir det et lys på himmelen. S:

hvordan visste du det? E: det er det vi har om i timen.

Hva er det største fylket i Nord-Norge? E: (leser i boka) Troms, nei Finnmark. S: hvorfor trodde du Troms først? E:

fordi det så størst ut på kartet. Men så kom jeg på at jeg hadde lest at Finnmark er størst i teksten.

Hvor ligger Nordkapp? E: ligger helt oppe. Så langt nord du kommer.

Hvordan ser Nord-Norge ut? E: Det er ..(leser i teksten) Jeg forstår ikke helt? S: Jeg tenker på formen, er det bredt,

eller smalt, langt eller kort. Du kan se på kartet eller lese det i teksten. E: Åja, det er litt tynt og langt.

Hva heter Norges nasjonalfjell? E: har jeg lest om det? S: hvis du har lest alt som jeg ba deg om, har du lest det. E: ok

(leser i teksten) jeg finner det snart. Tysfjorden? S: ja, det er der det ligger, vet du navnet på fjellet? E: Stetind.

Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell? E: fordi det er ant høyest eller høyest i Norge. S: andre grunner? E: nei

Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge? E: (leser i teksten)nei, det finner jeg ikke, det vet jeg ikke.

Hva tror du menes med ”villmark”? E: det er veldig mange dyr og nesten bare skog. Og ikke så mange mennesker og nesten ikke hus.

Hva er solfest? E: det er når solen komme tilbake etter det har vært mørkt, mørketid.

Hvorfor tror du det står at ”..det er som om naturen er en kunstner..” når de skriver om nordlyset? E: fordi det er så fint, og med fine farger.

Natur

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier natur? Villmark.

Kan du lage en setning med natur? E: Det er fjell i naturen.

Hvis du vil forklare det ordet hva sier du da? E: Det er ting som vokser av seg selv i skogen. S: natur er ting som vokser av seg selv? E: ja, trær og blomster og gress og sånn. Og så fjell.

Hva er det motsatte av natur? E: en by med asfalt. S: er det ikke natur i byen. E: jo, men asfalt er ikke natur.

Kan du si noen eksempler på hva natur er? E: skog og trær og fjell

Hvordan ser natur ut? E: grønt, grått, brunt, rødt, egentlig alle slags farger fordi det finnes mange blomster i naturen.

Har du hørt om ordet før? ja

Fastlandet

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier fastlandet eller fastland? E: At det ikke er så mye vann at du slipper å ha broer for å komme deg til plasser. Fastland henger sammen med resten av landet.

Hva er det motsatte av fastland? E: høye fjell. S: kan det ikke være fjell på fastlandet? E: Jo, men kan ikke være mellomrom, fastland er ikke øyer.

Hvis du skulle forklare hva fastland er, hva ville du sagt da? E: at fastland er det ikke mye vann mellom men henger sammen med resten av landet.

Kan du si et eksempel på fastland? E: ja, her vi bor er det fastland, vi trenger ikke bro for å komme hit.

S leser fra Midgard 5: ”Knivskjellodden er det nordligste punktet på fastlandet.” S: kan du forklare hva fastlandet er når vi har lest denne setningen? E: ja, den der Knivskjellodden ligger veldig langt nord og den ligger på fastlandet, det henger sammen med resten av Norge og Nord-Norge.

Hørt om ordet før? E: ja

Fjellrygg

Har du hørt om ordet før? Nei, men jeg tror jeg vet hva det er.

Hvis du skulle forklare noen hva fjellrygg er, hva hadde du sagt da? E: det er den bratte delen av et fjell. S: hvorfor tror du det? Fordi det ser ut som en rygg, vår rygg.

Kan du lage en setning med det ordet? E: En fjellrygg, eller et beint fjell har en fjellrygg.

S leser fra Midgard 5: ”Finnmarksvidda er et ganske flatt landskap med bjørkeskog og runde fjellrygger og topper.” S: vet du hva en fjellrygg er nå når vi har lest denne setningen? E: men jeg trodde en fjellrygg var ganske bratt. Ok, en fjellrygg er også noen ganger ikke så bratt, kanskje.

Landsdel

Har du hørt om det ordet før? E: Ja

Kan du forklare det ordet for meg? E: Det er sånn fylke og sånn. S: Husker du å ha lest om det? E: nei.

Betydning i kontekst. Fra Midgard 5: ”Nord-Norge er vår største, lengste og smaleste landsdel.” S: kan du tenke deg hva en landsdel er etter vi har lest denne setningen? E: Ja, at Nord-Norge er en landsdel. S: kan du tenke deg hvilke andre landsdeler vi har? E: Vestlandet?

Kan du lage en setning med det ordet? E: en landsdel er for eksempel Vestlandet

Hvis du vil forklare det ordet, hva sier du da? E: Landsdel? Det er sånn som Vestlandet. S: vet du om noen andre landsdeler? E: Nord-Norge S: finnes det enda flere landsdeler enn de to i Norge, tror du? E: kanskje der i Oslo er en landsdel.

Innbyggere

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier innbyggere? E: Folk som bor i en by eller sted.

Kan du lage en setning med innbyggere? E: I Norge er det mange innbyggere.

S: I boka står det at det er 237 000 innbyggere i Nordland. Vet du hva innbyggere er? E: Så mange folk bor der.

Hørt om ordet før? Ja

Hva er det motsatte av innbyggere? E: men det er det jo ikke, alle er innbyggere der de bor, vel?

Kan du si noen eksempler på innbyggere? E: ja, vi er innbyggere og så de i Nord-Norge for eksempel.

Horisont

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier horisont? E: Det er en linje på havet og så kan vi på en måte se bøyen på jorden.

Kan du forklare det ordet for meg? E: Ei linje som deler hav og himmel.

Har du hørt om horisont før? E: ja

Betydning i kontekst Fra Midgard: ” I en til to måneder når ikke sola over horisonten. Dette kalles mørketid” og ”

Horisont: Den linjen som skiller himmelen fra land og hav.” S: vet du hva horisont er nå når vi har lest disse setningene? E: ja, det er den linjen som deler himmel og land eller sjø som du kan se på havet eller fjellet.

Kan du lage en setning med ordet horisont? E: horisont er ei linje som deler hav og himmelen som gjør at vi kan se bøyen på jorden

Midnattssolen

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier midnattssol? E: det er sol hele døgnet på sommeren der i Nord-Norge.

Kan du lage en setning med det ordet? E: midnattssol er sol hele døgnet på sommeren, det er i Nord-Norge.

Hva er det motsatte av midnattssol? E: mørketiden

S leser fra Midgard: "I Nord-Norge skinner sola hele døgnet om sommeren når det er klart vær. Det er midnattssol. S: vet du nå hva det ordet betyr etter vi leste dette? E: jeg trodde det var bare Finnmark som hadde sol hele døgnet. S: hvorfor trodde du det? E: de er lengst nord.

Har du hørt om ordet før? ja

"..reiser fjellene seg.."

Hva tror de mener når de skriver at fjellene reiser seg? E: Når landet utvikler seg blir fjellene presset opp.

Kan du forklare det "å reise seg"? E: Det er når jeg blir høyere, som at når jeg sitter og reiser meg så blir jeg høyere.

Har du hørt noen si dette eller lest det før? E: ja, men det var når vi hadde om landskap.

"Den dagen solskiva dukker opp igjen"

Hva betyr det at solskiva dukker opp igjen? E: Er det sånn at solen kommer nærmere og nærmere og lyser bedre og bedre, eller? S: kan du forklare det på en annen måte? E: ja, sånn når vi ser sola komme opp fra sjøen, liksom. På morgenen.

Hva menes med å dukke opp igjen? E: Komme tilbake når du har vært vekke. S: er solen noen ganger vekke i Nord-Norge? E: ja, i mørketiden. Så når solen kommer tilbake etter mørketiden, er det det de mener? S: ja

Har du hørt om dette før? Nei, ikke akkurat det, ikke solskiva. S: hva da? E: Solen bare.

Elev 11

Eleven bruker 5 minutter på å lese gjennom teksten selv.

Kan du fortelle hva du har lest i denne teksten? E: I Nord-Norge er fjellene loddrette. Der er kritt hvite strender. Og Finnmark er det fylke som er størst, men som har minst innbyggere. Og at midnattssola gjør at det blir lyst hele døgnet noen måneder om sommeren. Og at Nordlys er stråler fra verdensrommet som treffer jorda. S: ja, er det andre ting du vil si som du husker? E: Nord-Norge er stort. Og horisont er det som skiller jord og himmel. Og at det er to grenser eller punkter, den ene er mot Sverige og Finland, og den andre er mot Finland og Russland.

Hva er treriksrøys? E: det er noen grenser eller punkter der Norge grenser mellom to andre land, den ene mot Sverige og Finland og den andre mot Russland og Finnland. Og de har laget noe punkt som de tre landene er inni.

Hva er nordlys? E: det er når noen stråler treffer jordens magnetfelt så kommer det lys på himmelen som kan vare i noen timer på natten. S: Hvor kan vi se nordlys? E: Vi kan se det mest på Syd-Polen og Nord-Polen for der er jordens magnetfelt ganske kraftig. S: hvordan vet du dette? E: vi hadde om det i timen før jeg kom inn her.

Hva er det største fylket i Nord-Norge? Finnmark, det visste jeg fra før.

Hvor ligger Nordkapp? E: Det ligger 71 grader nord. Det har jeg sett på tv. S: vet du hvilket fylke Nordkapp ligger i? E: Nordland. S: hvordan kan du finne ut det? E: lese i teksten eller se på kartet.

Hvordan ser Nord-Norge ut? E: det er litt bøy, noen øyer utenfor og så viser det tre fylker på kartet. S: hvordan er formen på det? E: det er litt buet

Hva heter Norges nasjonalfjell? E: (leser i teksten)Saltfjellet. S: leste du det i teksten? E: nei, jeg så på kartet. S: har du sett på bildene, se om du finner ut av det da. E: Stetind.

Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell? E: det er vel det fineste fjellet i Norge. Og det har fine natur.

Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge? E: Finnmarksvidda. S: hvordan tenkte du når du fant ut av det? E: det sto at den var bred og så fant jeg ikke noen andre.

Hva tror du menes med "villmark"? E: at det er ganske mye natur og skog og mange ville planter og dyr. S: hvilke ville dyr tror det finnes i Nord-Norge? E: rev og bjørn.

Hva er solfest? E: det er når de ikke har sett solen på veldig lenge, da holder de en fest for solen for de er så glade for at den er kommet tilbake etter noen måneder.

Hvorfor tror du det står at "..det er som om naturen er en kunstner.." når de skriver om nordlyset? E: naturen klarer å lage mange fine ting selv, for eksempel glatte fjell av bare sand og vann og is. Naturen selv som lager nordlyset med de strålene som treffer jordens magnetfelt og det er fint.

Natur

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier natur? E: mark, skog og berg og fjell.

Kan du forklare hva det ordet betyr? E: Naturen er når for eksempel det er en skog og ikke noen folk har laget den.

Kan du lage en setning med natur? E: Naturen er det ganske masse fine blomster.

Hva er det motsatte av natur? E: Byggverk.

Kan du si noen eksempler på natur? E: skogen, fjellet, marker og innsjøer

Hvordan ser natur ut? E: den er veldig forskjellig, kan være grønne busker, svartgråe fjell, all slags farger på blomster, sanne ting

Har du hørt om ordet før? E: ja

Fastlandet

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier fastlandet? E: At det er fastland er at det ikke ligger på ei øy, fastland er ikke øy. Det henger liksom sammen med landet, det er ikke noen elv eller sjø som man må over ei bro for å komme til øya. Alt henger sammen med det andre.

Kan du lage en setning med det ordet? E: Fastlandet er der det ikke er skille mellom land og øy, og landet er fastlandet og øy er ikke fastland. S: Hører øyene utenfor Nord-Norge til Norge? E: ja, bare at de henger ikke sammen

Hva er det motsatt av fastland? E: Tenker du på et ord eller en forklaring? S: det kan du velge. E: En holme er ikke fastlandet for det ligger ute i sjøen. S: så du vil si at ei øy er motsatt av fastland? E: ja.

Vet du om noen eksempler på fastland? E: (elevens hjemsted) og (elevens nærmeste by) er fastland, det henger sammen med resten av Norge.

I boka (Midgard) står det at ”Knivskjellodden er det nordligst punktet på fastlandet”. Hva tror du det betyr? E: at den plassen er det lengste nord en kan komme utenom øyene.

Har du hørt om ordet før? E: ja

Fjellrygg

Har du hørt om fjellrygg før? E: ja, jeg tror det.

Kan du forklare det for meg? E: hvis solen står opp på den siden, så er ryggen på andre siden. S: så fjellryggen er på andre siden av der solen står opp? E: ja, tror det.

Hvordan ser en fjellrygg ut, tror du? E: enten rett ned, eller litt buet. S: hvorfor tror du det? E: fordi de fleste rygger på dyr og mennesker ser sånn ut. S: du tror en fjellrygg ser ut som en rygg til et dyr eller et menneske? E: ja. Det er en fjellrygg (elevene peker på bildet av Stetind i Midgard)

Kan du lage en setning med ordet fjellrygg? E: En fjellrygg er baksiden på et fjell.

Tenker du på noen andre ord når du hører ordet fjellrygg? E: nei, ikke som jeg kommer på nå.

S leser fra Midgard 5: ”Finnmarksvidda er et ganske flatt landskap med bjørkeskog og runde fjellrygger og topper.” S: vet du hva en fjellrygg er nå når vi har lest denne setningen? E: ja, det er baksiden av et fjell som er litt rett ned eller litt buet.

Har du hørt om ordet før? E: ikke før jeg leste det nå.

Landsdel

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier landsdel? E: Fylker eller kommuner. S: er fylker og kommuner det samme som landsdel? E: nei, men i en landsdel er det fylker og kommuner, det er det overalt i landet.

Hvis du skal forklare ordet landsdel for meg, hva vil du si da? E: at det er en del av landet og det har fylker og kommuner i seg.

Betydning i kontekst. Fra Midgard 5: ”Nord-Norge er vår største, lengste og smaleste landsdel.” S: kan du tenke deg hva en landsdel er etter vi har lest denne setningen? E: Ja, for eksempel Nord-Norge, Sør-Norge, Vest-Norge og Øst-Norge.

Hørt om ordet før? E: ja

Kan du lage en setning med det ordet? E: En landsdel er en del av landet.

Innbyggere

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier innbyggere? E: De som bor en plass, egentlig alle er innbyggere i sitt land eller by. De som bor i Finnmark er innbyggere der.

Kan du lage en setning der du bruker innbyggere? E: innbyggere er all slags folk, det er mange innbyggere i Norge

Har du noen eksempler på innbyggere? E: de fra (elevens hjemsted) er innbyggere her, de fra Finnmark er innbyggere der.

Hva er det motsatte av innbyggere? E: alle er innbyggere der de bor, det er ikke motsatt av det

I boka står det at det er 49 000 innbyggere i Finnmark, hva betyr det? E: det betyr at det er så mange folk som bor der.

Har du hørt om ordet før? E: ja

Horisont

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier horisont? E: Grense som skiller himmel og jord, eller havet.

Kan du forklare hva det ordet betyr? E: ei linje som skiller himmel og land.

Kan du lage en setning med ordet horisont? E: Horisont er ei linje som skiller hav og himmel.

Hvordan ser horisonten ut? E: det er ei tynne linje.

Har du hørt om ordet før? E: ja, jeg har hørt om det, men ikke visst hva det var før nå.

Betydning i kontekst Fra Midgard: ” I en til to måneder når ikke sola over horisonten. Dette kalles mørketid” og ”

Horisont: Den linjen som skiller himmelen fra land og hav.” S: vet du hva horisont er nå når vi har lest disse setningene?

E: Ja, det er ei tynn linje som nesten ikke går an å se som skiller hav og himmel og land og himmel.

Midnattssolen

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier midnattssol? E: Sola som er oppe hele døgnet. Den er oppe etter midnatt. S: ja, hva er midnatt? E: det er når klokka er tolv på natten, så hvis du har digital klokke så gå han til 0000 eller 0001.

Kan du lage en setning med det ordet? E: Midnattssolen er når solen er oppe etter midnatt.

Hva er det motsatte av midnattssol? E: Det motsatte av sol hele tiden er når det er mørketid.

Kan du forklare hva det ordet betyr? S: når kan vi se midnattssolen? E: Jeg tror det var i Nord-Norge. S: ja, men når på året kan vi se den? E: noen måneder i sommeren.

Har du hørt om ordet før? E: ja, ikke helt sikker.

”..reiser fjellene seg..”

Hva tror du de mener når de skriver at fjellene reiser seg? E: At fjellene har en gang ligget sånn (viser med hånden at de ligger nede på bakken) og så har de vokst. Og nå slår vannet rett på de for de kommer rett opp av havet. Så fjellet har liksom blitt forma ute i sjøen av bølgene og isen.

Hva betyr det ”å reise seg”? E: De står, at vi kan se at de er nesten rett beine, og når menneskene står er de nesten rett beine. S: så de som skriver i boka har sammenlignet fjellene litt med menneskene tror du? Ja, for fjellene står akkurat sånn rett opp sånn som menneskene står. E: kan du forklare det å reise seg på en litt annen måte og? E: ja, fra å sitte til å stå, da har jeg reist meg.

Har du hørt om det at fjellene reiser seg før? E: ja, det tror jeg.

”Den dagen solskiva dukker opp igjen”

Hva tror du det betyr at solskiva dukker opp igjen? E: At solen kommer fram fra fjellene. S: har solen vært vekke? E: ikke helt, men den har vært på andre siden. Så når det er natt på sydpolen blir det dag på nordpolen. S: men når det står at solen dukker opp igjen, tror du de mener at det har vært natt? E: jeg tror de tenker på noe annet, men jeg vet ikke hva. S: husker du at det er mørketid i Nord-Norge. E: ja, jeg tror de mener når solen kommer etter det har vært mørkt noen måneder om vinteren.

Hva betyr det å dukke opp igjen? E: å komme igjen etter å ha vært vekke.

Har du hørt om det at solskiva dukker opp igjen før? E: nei

Elev 12

Eleven brukte 4 minutter og 15 sekunder på å lese gjennom teksten selv.

S: Kan du fortelle om hva du har lest i denne teksten? E: husker ikke så mye. S: Ok, jeg kan hjelpe deg litt i gang for jeg er sikker på at du husker noe hvis du kommer i gang med å snakke om det du har lest. S: husker du å ha lest om en isbre? E: ja, at Svalbard er den største. S: ja, Svalbard er den største øya, men hva heter den isbreen som den nest største? E:

Svartisen S: husker du noe om innbyggere i fylkene i Nord-Norge? E: Nordland og Troms, ja og så Finnmark er det største fylket, og så ligger det lengst vekk eller lengst oppe her(peker på kartet) S: ja, det ligger lengst nord. S: Kommer du på andre ting nå? E: om sommeren er det veldig lyst og om vinteren er det veldig mørkt. S: ja, husker du hva vi kaller det for? E: ja, midnattssol og mørketid. S: vet du hvorfor vi kaller det for mørketid? E: for da ser de ikke sola, den kommer ikke over horisonten. S: husker du hva horisonten er? E: det er ei linje som skiller havet og landet. Ja, og så sto det at nordlys er et spesielt lys som viser seg på himmelen om natten av og til om vinteren. Det er mange farger på det

Hva er treriksryøys? E: det husker jeg ikke. S: husker du at du har lest det? E: jeg tror det (eleven leser i boka) jeg klarer ikke å finne det. S: vet hva ei røys er? E: nei. S: det er en slags haug av noe som er samlet. Og et rike, vet du hva det er?

Et land. S: så tre land som er samlet. E: ja. S: vet du hvilke land Norge grenser til i Nord? Sverige og Finland. S: ja og Russland. Kan du tenke deg hva det kan være nå, tre land som er samlet? E: kanskje de landene som grenser til

hverandre?

Hva er nordlys? E: det er rødt, gult og grønt lys som kommer på himmelen om natten på vinteren.

Hva er det største fylket i Nord-Norge? E: det husker jeg ikke. S: vet du hvordan du kan finne det ut? E: kan se på kartet? S: ja. E: eller det sto at Finnmark er det største fylket.

Hvor ligger Nordkapp? E: husker ikke. S: hvordan tror du kan finne ut det? E: vet ikke. S: se på hvordan det er skrevet(s peker på arket med spørsmålet foran eleven) E: kanskje det er en plass. S: ja, kan du finne det i boka da? E: kan se på kartet. Det er her oppe i Finnmark(peker på kartet i Midgard)

Hvordan ser Nord-Norge ut? E: husker ikke. S: kan du finne det i teksten? E: (leser fra boka) det er smalest, lengst og størst? S: hva tror du det betyr? E: at det er litt langt og tynt.

Hva heter Norges nasjonalfjell? E: Stetind

Hvorfor tror du det fjellet ble kåret til Norges nasjonalfjell? E: Fordi det er stort og høyt. S: hvis du ser på det bildet, kan du tenke deg andre grunner enn størrelsen at det ble kåret til Norges nasjonalfjell? E: vet ikke, det er litt fint lys på det.

Hva heter den største fjellvidda i Nord-Norge? E: Finnmarksvidda. S: hvordan visste du det? E: leste det.

Hva tror du menes med "villmark"? E: at det veldig masse skog og ville dyr.

Hva er solfest? E: en slags fest når solen kommer tilbake etter mørketiden.

Hvorfor tror du det står at "…det er som om naturen er en kunstner.." når de skriver om nordlyset? E: fordi det ser veldig fint ut, som om det er malt.

Natur

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier natur? E: Skog og ville dyr. Og steiner og mose.

Hvis du skulle forklare det ordet for noen hva ville du sagt da? E: at det er skog og ville dyr i skogen, og så vokser det ting der, trær og sånn.

Kan du lage en setning med natur? E: Naturen er stor med masse skoger og fjell.

Hva er det motsatte av natur? E: En by. S: Hva er der i byen som du mener er motsatt av natur? E: biler og veier.

Kan du si noen eksempler på natur? E: skog og fjell og innsjøer.

Hvordan ser naturen ut? E: der er mange farger der, grønt og gult og brunt og sånn. Det er alle slags farger i naturen egentlig.

Har du hørt om ordet før? E: ja.

Fastlandet

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier fastlandet? E: vet ikke

Hørt om ordet før? E: ja, men husker ikke hvor eller hva det betyr.

S leser fra Midgard 5: " Knivskjellodden er det nordligste punktet på fastlandet.." S: Etter at vi har lest denne setningen, kan du nå si noe om hva fastland er? E: jeg vet ikke helt. S: Hva med om jeg sier at(elevens hjemsted) hører til Norges fastland, hva tror du fastland er da? E: At det ligger ved sjøen, men det hører til Norge. S: Trenger en båt for å komme seg hit? E: nei, vi kan kjøre. Kommer du på andre eksempler på fastland? E: (elevens nærmeste by)?

Hva er det motsatte av fastland? S: det som ikke er fastland. E: vet ikke. S: vi har lest om at det finnes noen øyer i Nord-Norge, i teksten står det at "Lofoten er en rekke med øyer som strekker seg langt ut i havet." Tror du de øyene hører til Norge? E: ja S: men hva er forskjellen på øyer og fastland? E: Øyene henger ikke fast i resten av landet, men de hører til likevel.

Kan du lage en setning med ordet fastland? E: kommer ikke på noe

Fjellrygg

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier fjellrygg? E: vet ikke helt.

Hva tror du det ordet betyr? E: en side på fjellet.

Hvordan tror du en fjellrygg ser ut? E: at den er bein. S: hvorfor tror du den er rett? E: fordi den er på en måte beint nesten som vår rygg.

Kan du lage en setning med ordet? E: En fjellrygg er en side på fjellet.

S leser fra Midgard 5: "Finnmarksvidda er et ganske flatt landskap med bjørkeskog og runde fjellrygger og topper." S: vet du hva en fjellrygg er nå når vi har lest denne setningen? E: det kan jo og være noen fjellrygger som ikke er så beine, kanskje de er litt mer runde.

Har du hørt om ordet før? E: leste det nå.

Landsdel

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier landsdel? E: jeg vet ikke

Har du hørt om det ordet før? E: ja

Hva tror du det betyr? E: at det er en del av landet.

S leser fra Midgard 5: "Nord-Norge er vår største, lengste og smaleste landsdel." S: kan du tenke deg hva en landsdel er etter vi har lest denne setningen? E: at Nord-Norge er en landsdel. S: tror du vi har flere landsdeler? E: ja S: hvilke er det tror du? E: Kanskje sør og øst og vest siden den ene er nord. S: hvorfor tror du det? E: for det går an å dele inn land i nord, øst og sør og vest.

Kan du lage en setning med ordet landsdel? E: En landsdel er en del av landet

Hørt om ordet før? E: ja

Innbyggere

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier innbyggere? E: masse folk og hus. S: er hus innbyggere? E: nei, men folk bor i dem og der det er hus er det folk.

Kan du lage en setning med ordet innbyggere? E: Det er mange innbyggere rundt forbi.

Kan forklare hva innbyggere betyr? E: Det er folk som bor en plass, alle er innbyggere.

Kan du si et eksempel på en innbygger? E: Hvordan mener du? S: Du sier at innbyggere er folk som bor rundt forbi, men hvilke steder da? E: for eksempel i Troms, eller innbyggere i (stor by i nærheten av elevens hjemsted).

Hva er det motsatte av innbyggere? E: vet ikke S: tror du det er noen som ikke er innbyggere? E: nei, alle er innbyggere der de bor

I boka står det at det bor 153 000 innbyggere i Troms, vet du hva det betyr? E: at det er så mange som bor der. S: Hvis vi reiser på ferie til Troms og bor der, er vi innbyggere der da? E: nei, det er liksom der du går på skole eller jobber og har huset ditt.

Har du hørt om ordet før? E: ja, tror det. Leste det nå.

Horisont

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier horisont? E: ei grense mellom noe.

Kan du forklare hva horisont betyr? E: ei grense mellom land og himmel.

Kan du lage en setning med ordet horisont? E: Om vinteren kommer ikke solen over horisonten. S: hvor tenker du på da? E: Nord-Norge.

Hvordan se horisonten ut? E: det er ei tynn linje, lang og tynn.

Betydning i kontekst Fra Midgard: "I en til to måneder når ikke sola over horisonten. Dette kalles mørketid" og "

Horisont: Den linjen som skiller himmelen fra land og hav." S: vet du hva horisont er nå når vi har lest disse setningene?

E: Ja, det er den linjen som går mellom himmelen og havet eller land.

Har du hørt om ordet før? E: ja, nå.

Midnattssolen

Hvilke andre ord tenker du på når jeg sier midnattssol? E: sol om natten. S: hva er midnatt? E: Det er midt på natten. S: hvor har de midnattssol? E: I Nord-Norge om sommeren.

Kan du lage en setning med det ordet? E: midnattssol? Det er når det er sol midt på natten som sommeren i Nord-Norge.

Har du hørt om det ordet før? E: ja

Hva er det motsatte av midnattssol? E: når det er mørkt hele tiden, mørketiden.

S leser fra Midgard: "I Nord-Norge skinner sola hele døgnet om sommeren når det er klart vær. Det er midnattssol. S: vet du nå hva midnattssol betyr etter vi leste disse setningene? E: Ja, det er sol om natten i Nord-Norge.

"..reiser fjellene seg.."

Hva tror du de som har skrevet boka mener med at "fjellene reiser seg"? E: at de går beint opp, rett opp fra sjøen.

Har du hørt om at "fjellene reiser seg" før? E: ja, men bare i boka.

Hvordan vil du forklare "å reise seg"? E: å stå opp

"Den dagen solskiva dukker opp igjen"

Hva tror du de som skrev boka mener med at "solskiva dukker opp igjen"? E: at solen kommer tilbake igjen. S: men hvor har solen vært? E: den er ikke der i mørketiden.

Har du hørt om at "solskiva dukker opp igjen" før? E: nei, tror ikke det

Hvordan vil du forklare "å dukke opp igjen"? E: en ting som du har mistet kan dukke opp igjen når du finner den, liksom. Det kommer tilbake.

